

România literară

BIBLIOTECĂ DE
SALA DE LECTURĂSăptăminal editat de
Uniunea Scriitorilor din
Republica Socialistă România

5

PARTIDUL — CEAUȘESCU — ROMÂNIA

(Paginile 12-13)

ÎNALT OMAGIU

INTR-O vibrantă și deplină unitate a conștiințelor, profund caracteristică momentului istoric pe care îl trăim, am întrecut a adus un emoționant și înalt omagiu, cu prilejul aniversării zilei de naștere și a îndelungatei și exemplare activități revoluționare, tovarășului Nicolae Ceaușescu — strălucitul conducător al partidului și al statului, revoluționarul neîmficat, marele arhitect al dezvoltării României socialiste, ctitor de istorie nouă a națiunii, proeminentă personalitate a vieții politice mondiale. Aniversarea tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretarul general al partidului, președintele României, a căpătat semnificația unei însuflețite adeviziuni a întregului popor la mara operă de înfăptuire a socialismului și comunismului în țara noastră. Legindu-și indestructibil numele de cea mai înfloritoare epocă din istoria străveche a patriei, consacrandu-și cu un impresionant devotament și o mobilizatoare energie revoluționară întreaga activitate propășirii României, dezvoltării generale a țării, afirmării ei ca un stat liber, demn și independent în concertul universal al națiunilor, tovarășul Nicolae Ceaușescu sintetizează cele mai nobile, mai luminoase și mai reprezentative trăsături ale poporului nostru. Aniversarea zilei sale de naștere și a îndelungatei activități revoluționare a dobândit astfel dimensiunile majore ale unei sărbători naționale.

Momentul de virf al manifestărilor omagiale l-a constituit solemnitatea în cadrul căreia, la sediul Comitetului Central al Partidului Comunist Român, s-a dat citire Scrisorii adresate celui mai iubit fiu al națiunii de către Comitetul Politic Executiv al C.C. al P.C.R., Consiliul de Stat și Guvernul Republicii Socialiste România. Dind expresie simțămintelor de aleasă stimă, de recunoștință și de adincă prețuire ale întregului nostru popor pentru marile conducător al României socialiste, Scrisoarea constituie un veritabil document al dragostei

„România literară”

(Continuare în pagina 2)

TELEGRAM

Sărbătoare

Mamă țară, mamă bună,
la razele de la lună
Și inscrie-n calendare
Sărbătoarea noastră mare,
Smulge străluciri din stele
Scrie-i numele cu ele,
Stringe florile din plai,
Din slăvite guri de rai,
Și macii crescuți în lan
Cum i-ai strins pentru Ștefan,
Literele din Cazanii
Să le-alegi, să-i slăvești anii !
Ce-i mai mindru pe la noi,
Chipul oamenilor noi,
Munții cu păduri de fag,
Din suflet ce-avem mai drag,
Fă-i buchete de aniversare
De la clasa muncitoare,
Dar din darul neamului
Ca prinos de ziua Lui...

Ion Dodu Bălan

Tovarășului NICOLAE CEAUȘESCU Secretar General al Partidului Comunist Român, Președintele Republicii Socialiste România

Mult stimată și iubite tovarășe NICOLAE CEAUȘESCU,

În această luminoasă zi de ianuarie, scriitorii României Socialiste își unesc glasurile cu cele ale tuturor oamenilor muncii pentru a Vă ruga să primiți cele mai sincere urări de sănătate și viață îndelungată, de înfăptuire a proiectelor Dumneavoastră cutezătoare, avind drept scop îndeplinirea idealurilor nobile ale partidului și poporului nostru, edificarea unei lumi noi pe străvechiul pământ al patriei.

O experiență multiseclară confirmă faptul că, în momentele hotărâtoare ale atit de incercatei sale istorii, națiunea noastră a dat naștere unor personalități de excepție, care au știut să-i întrupeze cu strălucire aspirațiile sale de neatinare și de progres social, de a trăi în bună înțelegere cu celelalte națiuni.

Acest adevăr și-a pus pecetea și pe pagina nepieritoare pe care o scrie astăzi poporul român, angrenat cu întregul său potențial material și spiritual în făurirea noului său destin, sub conducerea gloriosului partid al comuniștilor, în frunte cu cel dintii bărbat al țării, înflăcărat patriot și eminentă personalitate a lumii contemporane.

Mari împliniri au fost obținute, mai cu seamă în ultimii douăzeci de ani, și pe tărîmul artei cuvîntului. Călăuziți de grija responsabilă pentru prezentul și viitorul patriei, slujitorii condeiului au dat măsura talentului lor în opere de o mare varietate a expresiei artistice, care au contribuit puternic la modelarea conștiințelor în spiritul umanismului socialist. Cunoscînd îndeaproape oameni și fapte, scriind despre marile zidiri ale acestui timp eroic, ei au fost înarpați de gîndurile și faptele Dumneavoastră.

Fie ca aceste gînduri și fapte, care au așezat România la loc de cinste printre țările lumii, să Vă rămînă veșnic tinere, întru lauda hărniciei, cinstei și demnității oamenilor acestui pământ.

Mărturisindu-ne prin viu grai și prin cuvîntul scris bucuria de a fi martori și părtași ai eforturilor și împlinirilor poporului nostru, Vă încredințăm, mult stimată și iubite tovarășe Nicolae Ceaușescu, că, urmînd exemplul Dumneavoastră înalt pilduitor, vom face totul, așa cum de atîtea ori ne-ați îndemnat, pentru a înălța scumpa noastră patrie sub soarele comunismului biruitor.

UNIUNEA SCRITORILOR DIN R.S. ROMÂNIA

România literară

Director: George Ivașcu. Redactor
șef adjunct: Ion Horea. Secretar
responsabil de redacție: Roger Câm-
peanu.

Înalt omagiu

(Urmare din pagina 1)

profunde, al stimei și prețuirii pe care țara le nutrește față de cel care a înălțat-o pe culmile unor grandioase înfăptuiri. „În această memorabilă zi — se arată în Scrisoarea —, devenită sărbătoare scumpă a întregului popor, însoțim vibrantul nostru omagiu cu recunoștința fierbinte pe care v-o datorăm dumneavoastră, marele erou al națiunii române, ctitor al României socialiste moderne, înflăcărat militant revoluționar și patriot, care v-ați dedicat viața, din cei mai tineri ani, luptei pentru libertate, demnitatea și fericirea poporului, slujirii cu credință a mărețelor idealuri de independență și progres, triumfului revoluției socialiste, înfloririi necontenite a patriei, cauzei colaborării, înțelegerii și păcii în lume. Dăm cu toții o înaltă apreciere contribuției dumneavoastră inestimabile la întărirea unității și creșterea continuă a rolului conducător al partidului nostru comunist — continuator al celor mai înaintate tradiții de luptă ale clasei muncitoare, ale poporului român — care împlinește în acest an șase decenii și jumătate de eroică și glorioasă existență. Ne facem o datorie de conștiință din a sublinia și cu acest prilej aniversar că, prin suflul nou pe care l-ați imprimat, după Congresul al IX-lea, întregii vieți politice și economico-sociale din patria noastră, ați adus o uriașă contribuție la promovarea în munca tuturor comunistilor a unui stil dinamic, revoluționar, profund creator, pătruns de o înaltă responsabilitate față de prezentul și viitorul patriei, ați stimulat neabătut întărirea legăturii partidului cu masele, cu făuritorii de bunuri materiale și spirituale, ați vegheat permanent ca întreaga activitate a partidului și statului să reflecte voința și interesele supreme ale națiunii, ați fundamentat concepția de înaltă valoare umanistă, în baza căreia noua orinduire se făurește cu poporul și pentru popor”.

Omagiindu-l pe tovarășul Nicolae Ceaușescu, marele ctitor al istoriei contemporane a României, întregul nostru popor și-a exprimat din adâncul inimii vibrantele simțăminte de iubire, de aleasă stimă și de nețărmurită prețuire pentru eminentul revoluționar și patriot, luptător neobosit pentru binele și fericirea țării, a cărei activitate se identifică într-un mod impresionant cu inșiși destinele națiunii.

CUVINTAREA rostită de tovarășul Nicolae Ceaușescu reprezintă o magistrală sinteză a obiectivelor și sarcinilor grandioase ce se află în atenția partidului, a întregului nostru popor pentru perioada în care ne aflăm și pentru viitorul construcției socialiste în România. Indicând marile sensuri și direcții de acțiune ale epopeii dezvoltării și progresului, secretarul general al partidului a subliniat importanța etapei actuale de edificare a socialismului și comunismului, referindu-se la necesitatea de a se înfăptui exemplar hotărârile Congresului al XIII-lea: „Acum ne aflăm la începutul unui nou cincinal. Sintem în primul an în care trecem la realizarea, de fapt, a hotărârilor Congresului al XIII-lea, a planului de dezvoltare economico-socială până în 1990 și, în perspectivă, până în anii 2000. Trecem la realizarea unei noi etape de dezvoltare a patriei noastre, care trebuie să ducă, până în 1990, la trecerea de la stadiul de țară în curs de dezvoltare la acela de țară socialistă mediu dezvoltată. Așa cum am menționat în mai multe împrejurări, avem toate condițiile pentru realizarea cu succes a hotărârilor Congresului, a planului de dezvoltare, a Programului partidului. Acum hotărâtoare sînt măsurile și activitatea practică, organizatorică, de înfăptuire a lor”.

Indicațiile și orientările cuprinse în Cuvintarea tovarășului Nicolae Ceaușescu jalonează cu clarviziune și temeinică îndreptățire științifică problematica fundamentală a preocupărilor partidului și statului nostru, ale întregului popor. Este un adevărat program de muncă și de acțiune, ce vizează, în multitudinea domeniilor și sectoarelor vastului proces constructiv ce se desfășoară în țara noastră, elementele determinante pentru înfăptuirea cu succes a marilor obiective prevăzute. Accelerarea introducerii celor mai noi cuceriri ale științei și tehnicii, realizarea măsurilor și a programelor adoptate la Congresul științei și învățămîntului, intensificarea activității politico-educative, de formare a omului nou și dezvoltare a conștiinței revoluționare, creșterea rolului maselor în conducerea și realizarea făuririi socialismului și comunismului, dezvoltarea democrației muncitorești, înțelegerea și aplicarea riguroasă a autogestiei și autoconducerii, a noului mecanism economic, perfecționarea activității partidului ca partid al întregii națiuni, centru vital care să asigure buna funcționare a tuturor sectoarelor și înnoirea permanentă a gândirii constituie astfel obiectivele prioritare ale unei vaste activități organizatorice, de natură să asigure înfăptuirea exemplară a hotărârilor Congresului al XIII-lea.

În același spirit, profund constructiv și de analiză pătrunsă de înaltă responsabilitate umanistă, au fost evocate poziția consecventă a României socialiste și inițiativele sale privind pacea și dezarmarea, reducerea încordării internaționale și înfăptuirea unei lumi a colaborării și prieteniei între toate popoarele. Expresie strălucită a concepției și gândirii conducătorului partidului și țării, Cuvintarea tovarășului Nicolae Ceaușescu reprezintă totodată o emoționantă profesiune de credință patriotică și revoluționară, cu adânci rezonanțe în conștiința întregii noastre națiuni: „În ce mă privește, ați în activitatea încredințată de partid și popor pe plan intern, cât și în activitatea internațională, voi face totul pentru a servi în cele mai bune condiții, cu toată forța și ființa mea, poporul, cauza socialismului și comunismului, a bunăstării întregii națiuni, a independenței și suveranității țării”. Legămînt eroic și însuflețitor, cu valoare de ilustru model pentru toți cei care, cu acest prilej sărbătoresc, au adus un înalt omagiu conducătorului iubit.

„România literară”

Viața literară

Ediții Eminescu

● La biblioteca „V. A. Urechia” din Galați, în organizarea Comitetului municipal de cultură și educație socialistă, s-a deschis o expoziție sub genericul „Eminesciana”, în cadrul căreia au fost discutate modalitățile prin care critica și istoria literară au receptat cele 140 de ediții ale operei lui Mihai Eminescu incluse în expoziție și cele 190 de lucrări de critică și istorie literară apărute pînă în prezent.

„Columnnele Patriei”

● Sub acest generic, cenaclul „G. Călinescu” al Academiei a organizat, în sala Casei de cultură a sectorului IV al Capitalei, o seară literară cu tema „Columnnele Patriei”. — Noul în literatura ultimelor două decenii”.

Au luat cuvîntul, scriitorii AL. Raicu, George Marinescu-Dinîzvor, Const. Stîhi-Boos și Ion Potopin, secretarul cenaclului.

„Uniți în cuget și simțiri”

● La Casa de cultură „Friedrich Schiller”, în cadrul „Colocviului artelor”, a avut loc un recital literar sub genericul „Uniți în fapt, cuget și simțiri, omagiem Președintele țării”.

Au citit din lucrările lor dedicate evenimentului: Petre Stryhan, Florian Tănăsescu, Octav Sargețiu, Elena

După expunerea „Actualitatea gândirii și creației eminesciene” de Apostol Gurău, a urmat un recital de poezie. Au citit din opera lui Eminescu, precum și poeme proprii dedicate „Luceafărului”, — Ion Chirie, Viorică Dîncuș, și Katia Nanu.

Au participat directorul Bibliotecii „V. A. Urechia”, Nedelcu Oprea, și realizatoarea expoziției, Doina Radu.

Au citit versuri patriotice Valeria Deleanu, Viorica Farcaș Munteanu, Maria Vancea, Mariela Rotaru, Adam Cărunțu, Traian Chiricuță, Nica Stan, Viorica Bucur, Ion Th. Carp.

Actrița Doina Ghițescu a prezentat un recital de poezie din operele lui Al. Macedonski, Dimitrie Anghel, Magda Isanos, Miron Radu Paraschivescu.

Premiile „Astre”

● În sala de festivități a liceului „Andrei Șaguna” din Brașov a avut loc festivitatea de acordare a premiilor și diplomelor revistei „Astra” pentru anul 1985.

Diploma de onoare — pentru merite deosebite în activitatea literar-artistică și culturală — a fost obținută de poetul Augustin Botiș, pictorii Eftimie Modilcă și Mihail Olos, de interpreta de muzică populară Sava Negreanu-Brudăscu, de studentul Dan Alex. Totoiu și muncitorul Ioan Suciu (distins cu premiul I și la edi-

ția a V-a a Festivalului național „Cîntarea României” pentru activitate literară). În cadrul aceleiași festivități au fost înmînate premiile finalistilor celei de a doua ediții a concursului de creație literară pentru studenți și elevi.

Cu acest prilej, s-a desfășurat o masă rotundă la care au participat finaliștii la edițiile anterioare ale Concursului de receptare critică a poeziei contemporane „Poemul comentat”, masă rotundă condusă de criticul literar Laurențiu Ulici.

Cercetări folcloristice

● În cadrul secției de științe filologice, literatură și artă de la Academia Republicii Socialiste România a avut loc o ședință ce a inclus o serie de valoroase comunicări cu privire la instrumentele de lucru în domeniul cercetării actuale în folcloristică.

Au prezentat comunicări Iordan Dăcu (cu privire la preocupările prezente de

depistare a creațiilor în folclor). Nicolae Constantinescu (care a vorbit despre elaborarea instrumentelor și redefinirea conceptelor în folcloristica actuală), Ioan Cuceu (Corpusculul și tipologia obiceiurilor agrare), Alexandru Dobre (Colecția națională de folclor) și I. Opreșan (Pragul sintezei).

Nicolae Labiș — remember

■ Iarnă. Într-o sală de teatru intimă nu numai prin dimensiunile ei, plină, însuflețită, în care cu greu delimitai scena de rest, toți cei prezenți acolo eram marcați de o neobișnuită emoție. Cineva, pe scenă, începea un vers și sala murmura în gînd continuarea.

Spectacolul de poezie Nicolae Labiș de la Teatrul „Nottara”, căci de această întîlnire era vorba, s-a constituit într-un autentic remember.

Totul a fost gătit ca pentru o sărbătoare a poeziei, nimic șocant, totul delicat, discret, șoptit: lumini, roștiri, un fir de cîntec de vioară sau copilaroși clopoței.

Totul se întimpla ca la un ceas de taină, punerea în valoare a poeziei fiind concepută virtuoz de către regizorul Dan Micu.

În jurul unei mese din scinduri simple, un mînușchi de actrițe dăruite celebrău poetul plecat prea tîrziu, celebrău poezia veșnic tîrîră. Actrițele Margareta Pogonat, Gilda Marinescu, Marga Barbu, Elena Bog, Anda Carol, Cristina Tăci, Ruxandra Sireteanu, Anca Bejenaru, prin rostirile lor, au adus serii pluse de farmec și căldură; emoționantă și contribuția tinărului violonist Dan Claudiu Vorniceș.

Ca și în poezia lui Nicolae Labiș, s-a reconstituit lumea doar din câteva elemente: prieten, câteva ramuri, lumini

și umbre, flori, o piine, o cană cu vin, și gînduri, și multă iubire.

Poetul Ion Brad, directorul teatrului și inițiatorul acestei serii intru poezie (în tradiția altor serii dedicate lui Nichita Stănescu, Elytis, ș.a.), a evocat figura lui Nicolae Labiș, amintindu-ne că în iarnă aceasta poetul ar fi implinit cincizeci de ani, dar că a fost să fie ca treizeci din ei să nu-i mai trăiască. Și pentru o clipă am încercat toți să ne imaginăm cum ar fi sunat poezia bărbatului de cincizeci de ani și am deplins în gînd nenorocul că acele frumuseți și adevăruri nu au mai apucat a fi rostite.

Destinul jertfindu-l pe poet — printr-un accident absurd — a făcut din el o efigie perpetuă a tineretii, cîndorii dar și a tragismului poeziei.

Versurile din Primele iubiri s-au dovedit a fi profetice: „Eu cînt întreg în acest cîntec sfînt: / Eu nu mai sînt, e-un cîntec tot ce sînt”.

Ascultîndu-i peemele pure, grave, răsuna atît de fraged, de proaspăt și după treizeci de ani, oricine înțelege că Nicolae Labiș, tinărul fermecător, năzdrăvanul, Poetul, a intrat în legendă ca un nou dar de preț făcut de generoasa Moldovă literelor române.

Seara de la „Nottara” a prins un clopoțel de vis la sania ternii.

Tiberiu Utan

Premii

● La sediul Casei pionierilor din Capitală a avut loc, sîmbătă 25 ianuarie 1986, atribuirea unor premii pentru lucrări destinate copiilor, în literatură, pictură și grafică, muzică etc.

Festivitatea a fost deschisă prin cuvîntul tovarășei Rodica Costache, vicepreședinte al Consiliului național al pionierilor, care a subliniat preocuparea tot mai vie a autorilor respectivi pentru cit mai frumoase creații destinate copiilor și tineretului.

Pentru literatură au fost premiați: George Anania, Emilia Căldăraru, Const. Cîlsu, Florica Cimpan, Nicolaus Haupt, Gică Iuteș, Al. Raicu, Fodor Sandor, Ovidiu Zotta și George Sbircea.

„Virtuțile prozei scurte”

● Cenaclul „Tudor Vianu” al Casei de cultură „Slătineanu” al sectorului 1 a organizat o masă rotundă sub genericul „Virtuțile prozei scurte”. Au participat: Dinu Roco, conducătorul cenaclului, Pan Vizirescu, Ion Săndulescu, Constantin Popovici, Elena Cerchez, Varujan Vosganian, Mircea Nedelciu, Cristian Teodorescu, Anca Mizumachi, Daniela Simionescu, Valentin Petculescu, Sorin Iliescu, Paul Ghiță, George Tei, Dumitru Stanciu-Siborcea, Ioan Iacob și Ion Bogdan Lefter.

Seară de evocări

● La Casa corpului dialectic din Municipiul Buzău a fost organizată o seară de evocări literare în cadrul căreia au fost evocate personalități ale poeziei, prozei și altor genuri literare care au pornit din localitățile județului Buzău, exemplificîndu-se cu secvențe din opera acestora.

Au luat cuvîntul Gheorghe Andrei, Valeriu Nicolescu, Ion Mănoiu și Nicolae Vrapciu. A participat un mare număr de profesori de limba și literatura română.

Lansare de carte

● La „Trustul Antreprizei generale de construcții industriale Timișoara” și la „Întreprinderea de Construcții din Baia Mare” a fost lansat volumul „Peisaje în mișcare” de Const. Chifane-Drăgușani.

● N. Iorga — ISTORIA LUI ȘTEFAN CEL MARE. Ediție în colecția „Columna”, îngrijită de Victor Iova; prefată de Manole Neagoe. (Editura Militară, 1985, 272 p., 10 lei).

● Gh. Brăescu — TOASTURI CAZONE. Ediție îngrijită, tabel cronologic și crestomatie critică de Simion Mioc. (Editura Facia, 1985, 312 p., 22 lei).

● AL. ROSETTI — CITEVA PRECIZĂRI ASUPRA LITERATURII ROMÂNE. Ediția a doua, revăzută și adăugită. (Editura Eminescu, 1985, 200 p., 11,50 lei).

● Mihai Moșandrei — INSEMNĂRI UNUI VINĂTOR. Opt povestiri cu caracter memorialistic. (Editura Albatros, 1985, 158 p., 7,75 lei).

● Romulus Cioflec — PE URMELE DESTINULUI. Roman. (Editura Dacia, 1985, 524 p., 27 lei).

● Corneliu Ștefanache — DRUMURI DE FUM. Roman. (Editura Junimea, 1985, 352 p., 17,50 lei).

● Constantin Corolu — DIALOG ÎN ACTUALITATE. Eseuri și comentarii literare. (Editura Junimea, 1985, 180 p., 9,25 lei).

● Alexandru Brad — ORA CEASULUI DIN TURN. Versuri urmînd volumelor Linistează zăpezilor (1969), Vîrsta copiilor mei (1976), Carusel (1979), Dor de-acasă (1982). (Editura Eminescu, 1985, 60 p., 8 lei).

● Alexandru Stănescu — SINGURĂȚĂ. Volum de schițe urmînd romanelor: Trei zile de anchetă (1982), Regula paralelogramului (1983), Nu vă aplecați în afară! (1984). (Editura Eminescu, 1985, 186 p., 6 lei).

● Traian Vedinaș — CORESI. Monografie încercînd să dezvăluie universul tiparilor coreșieni „prive în totalitatea lor, dar mai ales din perspectiva unor semnificații culturale”. (Editura Albatros, 1985, 168 p., 4,75 lei).

● Stellan Tăbăraș — CUMPELE. Roman. (Editura Eminescu, 1985, 240 p., 7,75 lei).

● Nicolae Arion — SFÎRSITUL JOCULUI DE LUPI. Volum de debut în proză. (Editura Junimea, 1985, 128 p., 4,75 lei).

● Dorel Sibîl — FOTOGRAFIILE MAI VECHE. Volum de povestiri. (Editura Eminescu, 1985, 100 p., 3,50 lei).

● Lucian Vasiliu — SĂ ALERGĂM ÎMPREUNĂ. Mini-roman. (Editura Junimea, 1985, 136 p., 5 lei).

● Marius Ghica — FACEREA POEMULUI. Încercare de poietică în marginea textelor lui Paul Valéry, cu o primă versiune românească integrală a poemului Tînașă Parcă în traducerea lui Ștefan Aug. Doinaș. (Editura Scrisul Românesc, 1985, 240 p., 13,50 lei).

● Marin Mihalache — OSCAR HAN. Micro-album în serie „Pygmalion”. (Editura Meridian, 1985, 104 p., 24 lei).

● Andrei Marga — ACȚIUNE ȘI RĂTIUNE ÎN CONCEPȚIA LUI JÜRGEN HABERMAS. O prezentare a programului și sistemului teoretic propuse de cunoscutul gînditor vest-german. (Editura Dacia, 1985, 308 p., 18,50 lei).

LECTOR

ERATA.

În numărul trecut al revistei, la pagina 2 (Viața literară), în nota „Simposion”, în loc de Dan Dușescu se va citi Mihai Dușescu.

„UN OM, O EPOCĂ, O ȚARĂ”

UN OM O EPOCĂ O ȚARĂ

Editura Eminescu

ACESTA e titlul volumului omagial pe care scriitorii țării îl dedică, în acest ianuarie sărbătoresc, tovarășului NICOLAE CEAUȘESCU, secretarul general al partidului, președintele României. Frumoasa carte, tipărită în preajma zilei de 26 ianuarie, moment de glorioasă aniversare pentru întreaga noastră națiune, începe cu poemul lui Mihai Beniuc — „Deschizător de eră nouă” — versuri înflăcărâte închinare celui pe care „L-a vrut în frunte-ntreg poporul / Să-i fie, brav, conducătorul”, urmat de eseu lui Șerban Cioculescu în care, subliniindu-se înaltul

umanism al chemării secretarului general adresată scriitorilor spre a crea o literatură militantă, cuprinzând sintetic, la un înalt grad de măiestrie artistică, „eroismul muncitorilor, țăranilor, intelectualilor, întreaga activitate tumultuoasă de transformare revoluționară a țării”, se pune, totodată, în lumină și calitatea fundamentală a poporului nostru, esențializată în noțiunea de **omenie**. „Omul de omenie este, astăzi, în societatea noastră care nu mai cunbăște tragediile unei societăți împărțite în clase antagoniste, elementul de măsură, etalonul eroic al realizărilor sociale și culturale.”

Semnind în volumul omagial, fiecare scriitor, cu un profund sentiment de dragoste și recunoștință, aduce propria sa modalitate în a contura, cu alese și expresive cuvinte, portretul conducătorului partidului și statului nostru, trăsăturile unei vieți exemplare dăruită prezentului și viitorului țării. „O viață dăruită muncii și luptei, încă din anii copilăriei, într-o etică exemplară prin puritatea și consecvența ei, întâlnim numai la ființele deosebite, la caracterele tari. Căci sint unele biografii dense prin epica și sensul lor major care, fără romanțare, fără nici o literaturizare, ne oferă prin înseși datele lor imaginea unui erou cu o forță emoțională superioară imaginației. Așa este biografia tovarășului Nicolae Ceaușescu în complexitatea ei umană, politică, etică, făurită în muncă, dar și în muncă cu sine, în tendința de autodepășire care a polarizat atenția biografilor din țară și de peste hotare”. Alexandru Ândrițoiu continuă : „Virtuțile acestuia au pornit radial, prin viața eroului, din mediul ancestral, din familia numeroasă dar alcătuită, în întregime, din oameni muncitori, harnici, demni și cinștiți. De altfel, imperativul moral al muncii, cinstei și omeniei îl vor urmări și combustiona din anii copilăriei până astăzi, de pe vatra casei părintești până în incinta Consiliului de Stat”.

Sinceră și vibrantă este mărturisirea lui Eugen Barbu : „Cînd se spune **Epoca Ceaușescu** eu înțeleg epoca în care dogmatismul a dispărut, epoca în care ne-au fost restituitei Eminescu, Părvanu, Blaga, Arghezi, Călinescu și toți marii cărturari uitați prin biblioteci închise cu lacătul”. Apoi, această urare : „Ce putem spune în aceste clipe solemne unui om de care se leagă întreaga noastră istorie modernă ? Îi spunem ce i-a spus și ce-i spune întreg poporul în impresionantele manifestări de prețuire și atașament. Urările cele mai de bun simț sună bine românește : „Să ne trăiască întru mulți ani cu sănătate !”. Dinu Sărațu rememorează un moment în care, laolaltă cu alți scriitori, l-a însoțit pe tovarășul Nicolae Ceaușescu într-una din nenumăratele vizite de lucru în țară : „Era pentru prima dată cînd mă aflam atît de aproape de Omul căruia România îi datora recitigarea dreptului de a se numi România și poporul întreg demnitatea de a fi, în sfîrșit, stăpîn pe soarta sa și libertatea de a-și pune geniul creator în slujba marilor sale idealuri de bunăstare și progres și prilejul mi se arăta fericit căci vizita mă făcea să înțeleg cum nu izbutisem, poate, niciodată pînă atunci cît de mistuitoare, cît de coplesitoare este iubirea de țară a acestui Mare Om al istoriei noastre...”. „Nimeni nu va putea să despartă, niciodată, numele Președintelui Nicolae Ceaușescu de epoca aceasta a noastră, epocă măreată, epocă plină de izbîndiri și de mari și esențiale clarificări” — își mărturisește crezul Ion Lăncrănjan. Iar Hajdu Gyzó subliniază că „Odată cu al IX-lea Congres, promotor al idealurilor revoluționare ale tovarășului Nicolae Ceaușescu, corabia noastră — dulcea și minunata Românie a lui Eminescu, patria noastră dragă comună — a debîndit un cîrmaci care nu cunoaște temeri și opreliști, patriot cu inima înflăcărâtă și cu sufletul curat ; da, atunci a sosit pe meleagurile noastre un Timp Înalt”. „E o fericire să

fi contemporanul unei asemenea personalități istorice — își mărturisește sentimentele Ion Dodu Bălan —, care intruchipează în geniul său politic atribuțiile cele mai de seamă ale națiunii române, consacruindu-și întreaga viață înfloririi patriei și fericirii poporului, progresului și păcii în lume, rostirii demne a adevărului nostru istoric, a năzuințelor multiseculare care ne-au unit. E o mîndrie și-o fericire să fii rapsodul unei asemenea națiuni a cărei viață se constituie într-un inepuizabil izvor de inspirație pentru toate artele”. Corneliu Leu vede în dialogul permanent cu poporul al tovarășului Nicolae Ceaușescu un dialog cu timpul : „La noi timpul nu a făcut decît să consolideze atributul «istoric» ce încununează denumirea Congresului al IX-lea al P.C.R., tot așa cum a făcut cunoscută întregii omeniri Personalitatea care i-a insuflat mărețele idei”. „Președintele Nicolae Ceaușescu — o viață în slujba păcii, a independenței, suveranității și construcției țării” se intitulează eseu lui Petre Ghelmez, iar Alexandru Balaci scrie în eseu său : „Președintele României a considerat totdeauna că cel mai important drept al omului este acela de a trăi și de a fi activ, în condiții de pace. În orice expunere ori scriere a sa, tovarășul Nicolae Ceaușescu a acordat o deosebită atenție problemei fundamentale a prezentului umanității — pacea”.

DESCRIIND chipul patriei de azi și arătînd că toți „Cetățenii României socialiste de naționalitate maghiară, asemeni întregului popor român, îl sărbătoresc, îl omagiază pe Conducătorul Partidului și Statului”, Létay Lajos subliniază : „Unitatea poporului se bazează pe idealurile și interesele comune ale oamenilor muncii, liberi și stăpîni pe soarta lor, ce au scăpat de exploatare și asuprire. Dragostea noastră de patrie este indisolubil legată și de cultivarea prieteniei față de alte popoare. Viitorul nostru de pace este indisolubil legat de salvagardarea păcii pentru toate națiunile și țările lumii”. Mircea Radu Iacoban cu tableta „De veghe destinelor noastre istorice”, Anghel Dumbrăveanu cu însemnarea „În prag de ziuă”, Vasile Rebreanu cu poemul în proză „Marele erou al țării”, Mihai Negulescu cu versurile „Întemeiază glorie și pace”, Ion Hobana cu eseu „Promotorul noului umanism”, Aurel Mihale cu ampla-i mărturisire „Epopeea națională și angajare militantă a scriitorului”, precum și Pop Simion cu confesiunea de scriitor „Calitatea cunoașterii și mesajul operei”, sint emoționante argumente sufletești pe care scriitorii noștri de seamă le aduc, într-o meditație neîntreruptă asupra istoriei poporului român și asupra personalității tovarășului Nicolae Ceaușescu, cel care în fruntea partidului dă astăzi sensul înalt al existenței noastre.

DE ASEMENEA, se exprimă gânduri de profundă stimă și înaltă mîndrie patriotică în versuri relevante și vibrante semnate de prestigioase condeie ale poeziei noastre contemporane : Virgil Teodorescu, Victor Tulbure, Ion Brad, Traian Iancu, Nicolae Dragoș, Franz Johannes Bulhardt, Radu Cărneci, Corneliu Sturzu, Hans Liebhadt, Ilarie Hinoveanu, Al. Jebeleanu, Ovidiu Genaru, Eugen Evu...

Prin volumul **Un om, o epocă, o țară** scriitorii omagiază — cum scrie Violeta Zamfirescu — pe „Omul care a știut să își cîștige încrederea, stîmă și dragostea oamenilor, fiind exponentul celei mai înalte conștiințe patriotice și umaniste revoluționare. Omagiem continuatorul Unirii, pe cel ce a știut să împlinească unitatea, esența voinței și aspirației fundamentale a unirii unui popor, a unirii tuturor oamenilor țării spre dăinuirea în lume a binelui și frumuseții umane. Omagiem Omul victoriei rațiunii și bogăției lăuntrice. Omul permanentei voințe de înnoire, Omul intensei energii, destinul luminat al creatorului de istorie ce deschide porțile socialismului românesc spre comunism. Omagiem Omul epocii, înflăcărătul militant al luptei pentru oprirea cursei înarmărilor, al luptei pentru pacea planetei. Omagiem apărătorul drepturilor fundamentale ale omului pe pămînt, dreptul la bucuria existenței, la cultură, la știință. Omagiem nobila dăruire a unei vieți de excepție pusă în slujba națiunii române și în slujba umanității. Omagiem visătorul, creatorul modelării condiției umane, marele român al contemporaneității.”

ASTFEL, suflet în sufletul neamului, scriitorii țării transmit, în acest ianuarie jubilar, tovarășului Nicolae Ceaușescu, gândurile și sentimentele celei mai profunde mîndrii patriotice pentru înfăptuirile naționale în epoca de aur ce poartă numele secretarului general al partidului, și, totodată, ale mîndriei pentru propria participare, sub gloria aceluiași nume, la construcția unei noi conștiințe, a unui om nou, a unei umanități mai bune.

Vasile Băran

OMAGIU de Eugen Palade
(Din expoziția Omagiu deschisă la Sala Dalles)

Patriei, în ianuarie

Te simt, în respirația mea, Patrie,
aerul pe care sufletul îl respiră.
Cuvintele tale, Patrie, sint scheletul meu,
și aceasta nicicum nu mă miră.

Sint al tău, cu toate zborurile,
sint al tău cu tot ce gîndesc și ce spun.
Tu-mi dai aripi pentru Cîntec,
tu mă faci să mă simt și mai bun.

Spune-mi, așa cum știi tu și cum nimeni nu știe,
ce s-ar face zăpada, fără fruntea ta,
pe care-a-nceput puritatea,
acum, în ianuarie, a și-o lăsa ?

Spune-mi, ce s-ar face gîndurile
fără sufletul tău, care le-ascultă ?
Spune-mi, ce s-ar face, fără tine, lumina,
pe care ochiul tău, născînd-o, o face mai multă ?

Spune-mi, ce s-ar face versul,
fără-nțelesul pe care zilnic i-l dăruie ?
Fără tine, Patrie, aud cum în mine,
undeva, cu durere, mă năruie.

De pace

Calm, rostită se aude
vrerea noastră seculară
de-a fi pace înăuntru,
de-a fi pace înafară.

Luminează-n cîmpuri griul,
se aud în brazde stele.
Linște vor ramul, riul,
de pe-ntînsul patriei mele.

Se înalță porumbeii
albi, curați, peste cuvinte,
ca poveștile în care
se-nviază din morminte.

Și din nou, mai clar, se-aude
vrerea noastră milenară
de-a fi pace-n noi, în țară,
de-a fi pace înafară.

O definiție a Patriei

Caldă palmă rumenind o piine,
cînd o ține-n ea pentru copii,
tîmplă zămislind lumini de mîine,
pur izvor din care bind, invii.

Fruct curat dintr-o grădină pură,
mirosind a pace și a vis,
vers divin împărătînd o gură
care să-l rostească s-a deschis.

Gînd de stea visînd pămînt să fie,
Patrie curată, cînd te cînt,
simt cum partea mea de veșnicie
mi se umple cu al tău pămînt.

Dan Rotaru

Cu RADU TUDORAN

De la „Anotimpuri” la „Sfârșit de mileniu”

M-AM oprit deseori asupra momentului apariției lui Radu Tudoran în literatura română, asupra momentului în care critica și, într-o porție de-a dreptul geometrică, publicul au selectat numele și producția sa epică. Am recitat cronicile scrise atunci de Perpessicius, Pompiliu Constantinescu, articolele de sinteză datorate lui Vladimir Streinu, și am ajuns la concluzia că acum, după patru decenii și jumătate de la acest debut, perspectiva noastră trebuie modificată, fiind necesar să vorbim despre locul pe care l-a avut Radu Tudoran în istoria prozei românești, într-un moment în care o generație ajunsă la apogeu prin operele majore ale epocii de aur a romanului autohton intra fie în impas, fie începea în mod evident să se repete, fie se pregătea pentru a trasa cu mijloacele memorialistice drumul vieții sau al anilor de ucenicie. De aceea, debutul și succesul lui Radu Tudoran nu au avut o semnificație obișnuită, ci se integrau momentului necesar de înnoire al prozei românești după atipia ani de belșug epic și într-o epocă în care izvoarele celor dinainte păreau a fi pe cale de secătură. Nu a fost singurul, dar cum se întâmplă: unui n-au onorat făgăduielile debutului, alții n-au fost ei de vină și perioada care a urmat după 1947 i-a făcut să se piardă sau să îmbrățișeze alte domenii ale scrisului. Nu ne vom opri acum asupra destinului acestei generații, dar am vrea să subliniem că atât în cronicile scrise de Perpessicius, cât și în articolul lui Vladimir Streinu intitulat „Mișcarea prozei”, apariția cărților sale era privită din perspectiva amintită. Astfel, după ce vorbește de cursul pe care îl luase romanul românesc, devenind mai degrabă în primul rînd o cronică abia deghizată a evenimentelor social-politice, afirma: „Ar însemna însă, numai cu atât, să rămânem într-o eroare de neiertat, dacă n-am afirma număldet că, în același timp, încă tinărul Radu Tudoran (*Un port la Răsărit, Anotimpuri și Flăcări*) prelua ficțiunea epică pură delăsata de confrății mai în vîrstă, întemeindu-și o solidă carieră de romancier recunoscută ca atare și de critică și de publicist cititor, dacă n-am menționa remarcabilul efort și tot atât de remarcabilul rezultat obținut de criticul G. Călinescu (*Enigma Otiliei*); — dacă, în sfîrșit, n-am semnala marca surpriză pe care o rezervase literaturii noastre epica lui Ion Marin Sadoveanu (*Sfîrșit de veac în București*)”.

Privită din acest unghi, semnificația romanelor lui Radu Tudoran depășește chiar pe aceea a afirmării lor în frontul unei generații novatoare și privește o anume direcție ce îl inscrie alături de prozatori reprezentativi ai „perioadei de cotitură”. Și chiar un critic căruia succesul de public al lui Radu Tudoran îi stîrnea o abia disimulată rezervă nu putea să nu remarce, în cronică la romanul *Anotimpuri*: „Radu Tudoran este un literat foarte dotat și, dintre tineri, poate cel mai personal și mai format ca tehnică și sugesție a scrisului. Noutatea romanelor sale este de a exploata medii neexploatate în epica noastră”. (Pompiliu Constantinescu) Să ne oprim aici și să spunem, înainte de a începe convorbirea prilejuită de apariția romanului *Victorie neînărpăată*, că istoria noastră literară este datoră cu un studiu lui Radu Tudoran, studiu care ar privi însuși destinul prozei românești din ultimii patruzeci și cinci de ani.

— În cronică pe care Perpessicius o scria în septembrie 1945 pe marginea romanului *Flăcări* — cronică ce poate fi considerată un adevărat studiu — observa ca primă trăsătură a literaturii dumneavoastră un fapt asupra căruia aș vrea să ne oprim la începutul acestei convorbiri. Spunea Perpessicius: „Căci mai presus de calitățile superioare și variate ce se recunosc acestui tinăr maestru al romanului nostru contemporan, ceea ce ni se pare cu osebire demn de subliniat este stăruința cu care și-a urmat propriul

său destin”. Perpessicius avea în vedere primele dumneavoastră trei romane. De atunci, de cînd această cronică a văzut lumina tiparului, au trecut patruzeci de ani și dumneavoastră ați mai scris încă douăzeci de romane intrate în conștiința publicului și a criticii românești. Cum vedeți astăzi aprecierea lui Perpessicius?

— E atât de îndepărtată vremea cînd scrisesem primele trei romane, că nici nu mai țin minte ce spunea atunci Perpessicius despre ultimul dintre ele, *Flăcări*, citat acum de dumneavoastră; de neuitat a rămas concluzia lui cu privire la primul, apărut cu patru ani înainte, fiindcă era nesperată; visasem cel mult o recunoaștere, oricît de modestă, și, cînd colo, aceea carte, publicată cu multă îndoială din parte-mi, era socotită, generos, o consacrare. „Urmarea propriului meu destin”, afirmată de Perpessicius la cea de a treia carte, devenise, încă înainte de a-i cunoaște vorba, linia mea de credință; probabil ar fi devenit în orice alte condițiuni, fără s-o sugereze sau să o recunoască altcineva în afară de mine; cred că îmi aparținea organic. Odată cu scrierile care au urmat, ea a continuat să se precizeze și să se adîncească, și, oricît de asemănări s-ar descoperi între una și alta din cărțile mele, este singura trăsătură pe care o recunosc tuturor, în număr de douăzeci și una astăzi, dacă pun la socoteală și pe cele rezultate din transfigurarea impresiilor de călătorie și convertirea lor la ficțiune; socotesc, cu un amestec de neutralitate și orgoliu, că toate sînt egale cu mine însumi, și în rîu, și în bine.

Nu am reușit totdeauna să redau în scris întocmai ce simțeam și aveam în intenție, am fost ceea ce eram în stare să fiu, victimă poate a unor oscilații incontrolabile, devenite uneori, mai tirziu, calitate recunoscută: dar, cu izbîndă deplină sau numai pe jumătate, am rămas mereu credincios propriului meu destin, ceea ce reprezintă astăzi adevărata mea satisfacție profesională.

— Perpessicius și Vladimir Streinu în amintirile cronici au vorbit despre cărțile dumneavoastră raportîndu-le la situația prozei noastre din acel mo-

ment. Cînd ați publicat prima dumneavoastră carte, volumul de nuvele *Orașul cu fete sărace*, și după un an romanul *Un port la Răsărit*, aveafi conștiința că proza noastră trebuie să înceapă un nou drum?

— Cînd m-am apucat de scris, cu aproape două decenii înainte de a îndrăzni să tipăresc prima carte, și chiar după ce o tipărisem, nu mă gîndeam că proza noastră ar trebui să caute alte drumuri decît cele bătute pînă atunci, adică să descopere mijloace noi de cunoaștere a lumii și alte forme de exprimare. Este adevărat că în perioada de ucenicie și de visare, în adolescență, cînd supracalismul tulbura apele liniștite și profunde, dar uneori stagnante ale unei literaturi numite aproape în bloc „gospodărescă”, fie că se datora marilor noștri clasici, am meditat și eu la o evadare, am căutat drumuri care să mă deosebească de alții, socotindu-i pe aceștia rămași în urma vieții, dominată atunci de automobil, de aeroplan, de radio și de teoria relativității. Dar, după încercări nici măcar dificile, fiindcă mergeam pe un teren nepăzit de nimeni și foloseam legi proprii, absolut arbitrare, pufind, cu alte cuvinte, să-mi fac de cap după a mea voie, am constatat că nu puteam să demonstrez altceva decît ce fusese demonstrat mai înainte.

Nu oblig pe nimeni să mă aprobe, încercări de felul acela continuă și astăzi și nici ele nu duc mai departe, pentru cine știe cu adevărat să citească. În ceea ce mă privește, nu socotesc deloc că m-am cumințit dacă am optat pentru exprimarea directă și am ajuns la un respect sacru pentru semenii mei dornici să simtă omește și nu mecanic. Dezaprob cu tărie părerea unui scriitor la modă astăzi, care susține, deși se dezmințe în propria lui literatură, că autorul trebuie să-și infirneze orice emoție cînd crează lumea lui pe hîrtie, și să păstreze un suflet rece chiar și croulul, deși bietul om poate arde de doruri. Această idee ar fi doar o eroare, dacă am avca naivitatea să credem că reprezintă o teorie sinceră; în realitate, socotesc că nu-i altceva decît o scamatorie. Cine a rămas cu gura căscată de admirație în fața unei afirmații atât de aberante, să judece părerea mea și să se introspecteze.

Deci, la vremea primelor mele cărți tipărite, după ce trecusem printr-o mică răzvrătire personală, nu mă mai gîndeam că proza noastră trebuie să-și găsească un drum nou, ci mă întrebam ce locșor aș putea să ocup și eu între cei care deschisese drumul. Dacă pe parcursul a mai bine de patru decenii de activitate literară, întreruptă numai în momente de restriște, cînd însă nu mi-am uitat meseria, deși nu am scris niciodată doar pentru mine, am ajuns la mijloace noi de exprimare, ele nu au însemnat schimbări de direcție, căci firul meu director a rămas același tot timpul, adică să spun fără echivoc ce vîd, ce înțeleg, ce simț și ce gîndesc despre lume. Modificările nu privesc fondul scrierii, ci unghiul sub care am privit viața odată, și cel sub care o privesc astăzi.

Cu o surpriză amuzată observ că unii comentatori de literatură remarcă înnoiri binevenite în compozițiile mele și le atribuie influenței, socotită laudabilă de altfel, a unei literaturi moderne, de care

uneori nici n-am avut cunoștință. O singură dată cineva a observat, exprimîndu-se însă cu sfială și fără să-l urmeze și altcineva, că procedeele acelea inovante le folosisem de mult, în primele cărți cînd presupusele mele surse de influență nu existau nici în fașă.

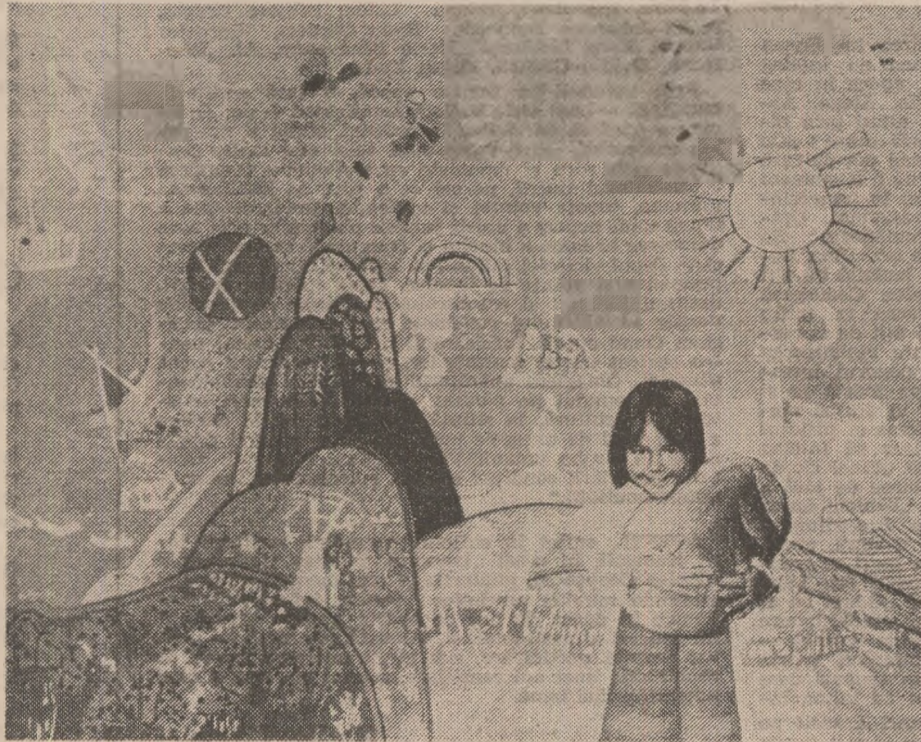
În sfîrșit, pentru a nu merge pînă la capăt cu comentariile, socotesc să spun, aproape de încheierea ideii, că o dată cu maleabilitatea pe care am imprimat-o narațiunii, am redus simțitor numărul de cuvinte necesare pentru a exprima o idee; n-am pornit de la gîndul că lumea este astăzi mai grăbită; cine nu are timp să judece o carte, mai bine să n-o citească. Datorită unor cauze multiple, dintre ele făcînd parte automobilul, aeroplanul și radioul, amintite adineaori, și altele, neamintite dar cunoscute, oamenii înțeleg totul mai ușor și mai repede. Dacă o dată cu numărul cuvintelor n-am redus în aceeași măsură și numărul paginilor, înseamnă că am găsit de spus mai multe decît înainte, căci am avut de unde. Materia mea primă e nesfîrșită; dacă îmi lipsește ceva, e timpul cînd aș putea s-o valorific.

— Ați putea să ne spuneți astăzi ce anume tendințe și direcții din proza interbelică și din literatura noastră în general socotiți că le-ați continuat și de care v-ați delimitat?

— Pînă acum m-am ferit să-mi fac publică părerea asupra unor scrieri pe care lg-am socotit demne de urmat sau, dimpotrivă, bune de dat de o parte. Mi-era teamă de greșală, dar mai ales de a fi siune. Și apoi, cum am spus de cînd public, socotesc că un om care scrie din propria lui gîndire nu trebuie să se pronunțe despre cărțile altora. Aceasta rămîne datorită criticilor care, nefiind implicați în procesul de creație al nîmănu, se presupune că îl pot judeca fără părtinire și cu obiectivitate, dacă au această virtute. Înainte de a vorbi despre romanele din perioada interbelică, presupuse a fi stat la baza formării mele literare, am să amintesc de altele, mult mai vechi, cele mai vechi, primele mele lecturi, *Basmele* lui Petre Ispirescu, ele fiind de fapt tot romane, modelul inițial a tot ce am scris pînă astăzi, o lecție de narațiune. Nu mi-a fost fără folos nici Petre Dulfu, pe care însă, spre deosebire de cel citat mai înainte, probabil n-aș mai putea să-l citesc astăzi. Am urmat toți cei care, se știe, au construit literatura noastră. Îi numesc în fugă și se sîrîte: Alecsandri, desigur, ca să nu mă duc pînă la Văcărești, Cîrlova și ceilalți. Apoi, cu multă emoție pentru mine, copil atunci, Negruzzi, Gane și, bineînțeles, Hogaș, toți cei de la „Junimea”, asupra cărora nu am deplină putere de discernămint, cum uneori nu a avut nici Titu Maiorescu. Ion Creangă, pe care îl învățam în școală, mi s-a revelat în dimensiunile lui moldo-rabelaisiene abia la maturitate, ceea ce poate trebui să dea de gîndit autorilor de manuale didactice și profesorilor de limbă română. Proza literară a lui Eminescu, atât de puțină, m-a tulburat încă de la începutul adolescenței, dacă nu chiar din copilărie; n-am încercat să-l imit, fiindcă mi se părea intangibil, în schimb am meditat pe paginile lui cu sufletul zbuciumat și cu ochii înlăcrimați de emoție. De la Caragiale am învățat nu doar dialogul, ci și cum să privesc oamenii cu cîcumspecție. Alte orizonturi mi-a deschis Sadoveanu... Nu am să numesc aici pe toți îndrumătorii mei și, mai ales, voi vorbi foarte puțin de cei următori lui Liviu Rebreanu, monumentul romanului nostru. Unul dintre ei a fost Cezar Petrescu, care m-a fascinat cu ușurința narațiunii, într-un timp cînd nu știam să caut prea multe într-o carte. Cit îl privește pe Ionel Teodoreanu, care s-a abătut asupra adolescenței noastre cu o forță neînuită mai înainte, proaspătă și plină de miresme neremarcate de alții, el a însemnat pentru mine un punct de pornire, colorat și plin de sonoritate, chiar dacă drumul meu a luat-o în altă direcție. Sint convins că generația mea și cele învecinate îi datorază lui Ionel Teodoreanu ceea ce mai avem încă romantic în sufletul nostru.

Nu adaug alte nume, sînt prea bine cunoscute, se învață astăzi în școală și unele dintre ele au de ce să fie ținute minte. Însă nu mi-e îngăduit să uit pe cel mai important din profesorii mei, care a fost natura, cu tot ce o populează, gize, păsări, animale și oameni, și cu toate manifestările ei, de la ger la arșiță, de la zefir pînă la furtună cu fulgere și tunete, premergătoare tunurilor. De mult folos este, pentru cine vrea să scrie, să se uite cum crește iarba și cum plesnesc mugurii copacilor. Pînă și aceste singure fenomene ar putea să fie o carte.

Bineînțeles, au fost între lecturile mele și scriitorii de care m-am delimitat, cum spuneți dumneavoastră așa de plastic, un Rădulescu-Niger, bunăoară, deși cred că și el avea dreptul să mănince o piine pe pămîntul nostru, ba chiar și cozonac cu stafide. Pe mulți ca el l-am uitat, altora nu cred că trebuie să le spun numele. Deși vremea nu și-a făcut încă tot oficiul, ea s-a purtat cinstit și cu cei buni, și cu ceilalți.

Nicolae Apostol: Piinea (Din expoziția Omagiu — sala Dalles)

Poetul și boaba de piper

— În 1978, după aproape trei decenii de activitate literară și după o pauză de cinci ani care a urmat romanului Maria și Marea, ați început acea serie de romane unită sub titlul generic Sfirșit de mileniu, din care recent a apărut în librării cel de-al patrulea volum, Victorie născută.

Când a apărut ideea acestei serii, adevărat roman de formație transind destinul unui erou într-un cadru autentic de viață românească, trăind toate evenimentele istoriei noastre contemporane? A fost inițial o idee literară? Atunci vă rog să ne spuneți care anume din marile romane în curs de desfășurare în perioada formării dv. literare — să spunem Roger Martin du Gard, Jules Romains — v-au influențat sau v-au determinat să abordați această modalitate de exprimare? Sau ea a apărut ca o necesitate obiectivă de a comunica o experiență de viață?

— Ideea înlănțuirii de romane apărute sub titlul generic Sfirșit de mileniu, de a cărei banalitate aș fi putut să mă lepăd dacă nu îl socoteam doar o etichetă de recunoaștere, mi-a venit de la începuturi, dinainte de a-mi fi apărut prima carte, cind visam, fără să știu poate că nu eram primul, să scriu povestea vremii mele, adică faptele oamenilor care au trăit odată cu mine. Nu-mi amintesc să mă fi aflat sub influența vreunei lecturi. Ce citisem din Balzac nu se definește pentru mine drept o Comedie Umană, iar intenția lui Cezar Petrescu, de altfel nerealizată, nu o cunoșteam. Cred că nu mă îndemna decît instinctul, care probabil există în orice povestitor, chiar dacă nu a izbutit să scrie decît o singură carte, căci și aceea este o „Comedie Umană”.

Titlul inițial al acelei povestiri, abia pe cale de a fi gîndită, era mult prea prezumțios, „Hyperion”, cum mai tirziu a fost anunțat pe prima mea carte. Se vede că titlul însemna o aspirație, titlul cărții era în căutarea unui ideal, simbolizat de o stea luminoasă. Fără să-mi fi trăit viața, întrezăream finalul, într-o viziune pesimistă, cînd eroul, la capătul unor eforturi prea puțin răsplătite, avea să-și vadă în sfîrșit steaua visată, dar nu pe cer, ci răsfrîntă într-o mocirlă.

Deosebirea între suita de cărți visate atunci și cele realizate astăzi, împreună cu cele aflate încă în lucru, se datorează faptului că autorul, după o viață lungă și zbuciumată, nu lipsită însă de satisfacții, a învățat să găsească o rațiune de a trăi chiar și în înfrîngerile înfrîngerii devine astfel o izbîndă, și cine înțelege acest paradox își găsește dreptul la răsplata făgăduită atît de ingrat doar celor săraci cu duhul.

— O frază din amintita cronică a lui Perpessicius, frază care se referea la romanul Flăcări, pe care o citez acum, mă face să vă pun o nouă întrebare. Să-l ascultăm mai întîi pe Perpessicius: „Spuneam că d-l Radu Tudoran nu neglijează documentația romanelor sale, chiar dimpotrivă”. Acum, în romanele grupate sub titlul Sfirșit de mileniu, nu mai întîlnim ceea ce Perpessicius numea „atmosfera unei „așezări”, ci eventimente, fapte, oameni atestate istoric sau reprezentînd trăsăturile mai multor personalități ale istoriei noastre într-un personaj fictiv, cele care au marcat istoria pe care personajul o cunoaște la diferite vîrste, înțelegînd-o, bineînțeles, în funcție de experiența și puterea sa de percepere.

Cum ați înțeles și înțelegi, pe parcursul elaborării acestei serii, relația personaj literar — eveniment istoric? — Sfirșit de mileniu nu este nicidecum un roman istoric, dar nu poate fi înțeles în afara istoriei. Fiindcă el înfățișează oameni, din realitate și din închipuire, care este o altă față a realității, și, vrînd, nevrînd, ei construiesc istoria vremii cînd și-au trăit viața, precum și pe cea trecută, așa cum și-o aduc aminte, și pe cea viitoare, cum și-o închipuie.

Valeriu Râpeanu

Limba noastră

Un „Dicționar de epitete”

■ DE curînd a apărut în Editura Științifică și Enciclopedică un Dicționar de epitete al limbii române, datorat lui Marin Bucă, conferențiar universitar la Timișoara. La stringerea materialului au colaborat dr. Olimpia Berca și dr. Eugen Dorcescu, din aceeași localitate. Autorul mulțumește pentru sprijin profesorului G.I. Tohăncanu, de la aceeași universitate. În timpul din urmă apar numeroase dicționare de diferite specialități. S-ar părea că ideea acestei lucrări a dat-o una similară apărută în limba rusă (pe care autorul o citează într-o notă la p. 9). Epitetele pot din adjective și tot

INTITULINDU-ȘI o carte de acum cîțiva ani **Democrația naturii**, Mircea Dinescu făcea act explicit de afiliere la acel spirit al liricii veacului, cu originile îndepărtate în romantism, care admite că poezia poate sălășlui peste tot, că oricare element al realului este în măsură să genereze sensuri poetice. Democrației naturii i-ar corespunde, potrivit acestei înțelegeri, un lirism democratizat, deschis fără discriminare oricăreia din manifestările realului.

Dar nu duce această atitudine față de poezie la o diminuare a staturii Poetului, și, în ultimă consecință, la anonimizarea lui? Într-adevăr, din moment ce este răsfrîntă în tot locul, poezia ar putea să apară ca existînd numai prin ea însăși, un „cîntec general” apt să se rostească oarecum de la sine. Iar poetul doar ca un factor care captează acest cîntec, receptor al unor mesaje ce-i preexistă.

Acceptînd că poezia poate porni de oriunde și proclamînd cu energie supremația realității („să-ți tragi realitatea pe piept ca o cămașă” sună un vers memorabil al său), Mircea Dinescu vede totuși în poet o forță activă și activizatoare, înlocuitor al divinității într-un spațiu din care, cum ne dă de veste Dumnezeu „a fugit”. Cu principiară superbie își reprezintă Dinescu, în **Exil pe o boabă de piper**, destinul poetului, acest „atlet al pudorii” urșit să se devotoze, în lumea prozaică, unui tel de inobolire a vieții: „Tu lasă contabili să numere valuri / tu lasă-i pe alții să cîntine chei / fii ciocara cu scripca nebunul hamalul / ce cară-n decembrie spre mugure clei // În mlaștini de muzici atlet al pudorii / să-ți fie deodată rușine să mori / pe-un pat mișcător în mașina salvării / comandă fetițe șampanie flori... // Și loc de odihnă alege-ți piperul / să-i poți saluta dacă nu ți-o fi greu / pe cei ce pun sticla betonul și fierul / în spațiul din care-a fugit Dumnezeu”.

Rostul poetului în lume este o temă recurentă a liricii lui Mircea Dinescu, un motiv-obsesie ce a făcut să se ivească, în cuprinsurile acestei lirici, un personaj, un ins a căruia spectaculoasă gesticulație scenarizează, de bună seamă, atitudini și dimensiuni ale eului liric dinescian. Prezența sa face totodată să se închege, în poezia lui Dinescu, o reprezentare despre Poet în sensul generic.

Dispune de o mare putere de seducție acest personaj, proprietar nu numai de poduri dar și de nesfîrșite resurse de farmec. Manifestarea lui creează instantaneu în noi un sentiment de uimire incântată și un impuls de a-i veni imediat în întîmplare, de a fraterniza cu el pe baricadele luptelor la care ne convoacă. Ne cîștigă prin franchețe, prin cultivarea unui spirit de insurgență lipsit de orice emfază, deloc suspect de trufie sau de egoism. Ne cîștigă mai ales prin faptul că ne aduce sub priviri mirabila și întremătoare imagine a unui individ cu desăvîrșire, și în toate

privințele, liber. Și simțim că în cazul său este vorba de un dat al naturii și nu de ceva dobîndit, învățat. Este liber pentru că nu poate fi altfel: s-a născut așa precum alții cu ochi albaștri.

În orice împrejurare s-ar găsi, acest personaj al lui Mircea Dinescu exemplifică așadar felul de a fi al unei ființe pentru care libertatea este o vocație. Nu doar în momentele de efervescență, de mari combustioni vitale se comportă ca om liber, dar și în oboseală, în îndurerare și dezgust, în înfrîngerile măturisite fără surdina și fără menajare de sine. De altfel cel mai adesea ni se înfățișează în ipostaza unui individ care pierde, înscris în tagma încăpătoare a păguboșilor, cum ar fi spus despre el M. R. Paraschivescu, „frate, desigur, geamăn cu buclucul”, cum îl califică Mircea Dinescu însuși. Dar conștiința acestei apartenențe nu îl aruncă în deprimări și resemnare, cum s-ar fi putut întîmpla, ci mai degrabă face să crească în personajul nostru dorința de expansiune și pofta de atac. Știutor de faptul că mereu e urmărit de neșansă, pîndit de eșec, acest „hamal al umbrei” cultivă cu încăpăținare iluzia, visul, tensiunea spre ideal, prea omeneste reflexe dictate de instinctul imperios al vieții. „Cîtă Veneție consumă omul pînă ce moare”, exclamă el undeva, înțelegînd prin „cîtă Veneție”: cît vis, cîtă iluzie. De-atîtea ori minios, dezgustat, sufocat de indignări, personajul acesta al lui Mircea Dinescu are puterea de a converti reaua umoare în spirit ofensiv și gesturi teribile ale afirmării de sine. Acestea vorbesc însă, o dată mai mult, despre elanurile generoase care-l mobilizează sufletul, decomprimare în vechement de o sfidătoare cutezanță, răsfrîngînd seeta de a izbuti a omului tinăr: „Dați-mi mie pe mină un ziar de provincie / și-o baracă de scînduri cu o firmă soloasă / și-n trei zile orașele vor duhni a vanilie / și a porturi deschise”.

CUM sînt percepute, în poezia lui Mircea Dinescu, lumea naturală, legile firii, Cosmosul? Dar lumea construită de civilizație, universul obiectelor? În amîndouă planurile ne întîlnim la el, de multe ori, cu reprezentări ale existentului întoarse pe dos, „inversate”, cumva asemănătoare, în impresia pe care ne-o produc, acelor pe care le putem urmări în clișeele negative ale filmelor fotografice: recunoaștem în ele contururi, forme, dar în locul unde știam că trebuie să fie alb porțiunea apare întunecată, și invers. Lumea este văzută deci de poet „altfel”, trecut, cum îi apare, prin metamorfozări care au puterea de a schimba datele realului în reversul lor. Tot ce există e deturnat de la rosturi, lucruri, ființe, natura întreagă se comportă aberant, anarhic, ca sub imboldul nesăbuit al unei instigări la revoltă față de statutul normalității. Astfel se face că „pîrul mușcă peștii”, „vacile pasc tîlângii”, „munții au pe limbă un gust ciudat de șes”, „primăvara se-acrește”, „planul se-acrește” și el, „raza cade rîncedă nu dreapță”, focul e „astenic și ud”, miturile „bolesc ca după nuntă”, în uși piroanele „fierb”, trenurile sînt „moi” iar tabloul își „vomită peisajul”. Ș.a.m.d. Către ce bat toate aceste atribuiri răsturnate, această expediție a tuturor văzutelor și nevăzutelor la exact opusul condiției lor? Sensul este, după cit ne dăm seama, de a ni se lămuri un sentiment existențial al autorului, și anume acela că este captivul unui spațiu poetic dereglat, cîlit din fireștile lui întocmiri. „Ce-a fost se mai repetă dar veșted și scîlîmb” constată poetul, rezumînd emblematic o filosofie, un fel de a înțelege mersul lucrurilor în lume. Rezultă o proliferare de viziuni ale descompunerii și degradării cum în poezia noastră poate numai la Tudor Arghezi am mai întîlnit, nutrite însă, acolo, de fervelele spiritualiste ale marelui poet. Acesta pune mereu în ecuație adversitatea ireductibilă dintre materie și spirit și vorbește, ne amintim, despre „zările mincate de mușgaiuri”. Adică despre coruperea și imbolnăvirea spiritualului invadat de materie.

„Cu cîteva excepții, toate substantivele în jurul cărora se grupează epitetele fac parte din fondul principal lexical” ne spune autorul (p. 8). Bănuiesc că a socotit drept criteriu lista dată de mine în lucrarea de specialitate, publicată în 1954. Bineînțeles că alegerea făcută de mine este imprecisă, căci se bazează pe impresii; nu există un aparat care să stabilească definitiv care cuvînt face parte din fondul principal. Mai notez că eu am pornit de la limba română sub aspectul ei general, iar Marin Bucă, de la lexiconul folosit în literatură.

Afară de aceasta, în cel peste 30 de ani care au trecut de la apariția lucrării mele, vocabularul n-a stat pe loc: unele cuvinte s-au învechit, iar altele, neologisme, s-au generalizat. Aceasta înseamnă că fondul principal lexical a evoluat. Însuși faptul că un substantiv are multe epitete ne duce la aprecierea că face parte din fondul principal lexical.

Al. Graur

Dinescu respiră și el aerul acestei grandioase teme a deprecierii lumii și nu rămîne, în figurarea ei plastică, numai la potiriviri, oricît de fericite, de imagini. Demersul său cristalizează în structuri, în viziuni adiate de fior metafizic, în cîteva cazuri, în ciuda faptului că materialul poetic de care se folosește aparține regnului umil, popular, democratic. Orgoliul său e de a se considera un „Columb al guinoaielor”, un „cititor în gîndaci”, căutător de sensuri mai înalte în lumea pestriță a micilor obiecte compromise: „O coajă de pepene navigînd prin bosforul furnicilor / un ziar care-și pierde memoria / un cartof cu șoșete firave / o conservă ruginind sub plînsul copilului / un cuțit excomunicat între ceapă și Papă / o trompetă îmbătrînită la gura canalului / un pantof cu vedere spre mare / o sticlă golită de sens / o lămie o sticlă un pantof o trompetă / un cuțit o conservă un cartof un ziar / și o coajă de pepene”. În toate acționează însă, fără putință de împiedicare și fără alegeare, principiul nemilos al dezagregării: „Fiindcă mă simt lucrat cu minutarul / și încolțit de obiecte mici / văd rujul cum înjunghie paharul / și pieptănul din stofă de arici // și scaunul ce roade musafirii / și care te-a-nghițit definitiv / și-ogînda ca o tablă a-nmulțirii / bolborosindu-mi fața de bețiv // pe care-o s-o mai port vreo două toamne / ca pe un vas înmiresmat cu cca / sorbit în taină de distine doamne / și ucigași de preoți și de cai... // Și-n valea asta, Doamne, efemeră / pe care unii-au botezat-o virf / dă-mi nu iubită ci infirmieră / și-un viitor cu vanități de stîrv”. Aici poetul nu și-a domolit cu totul sarcasmul și în versuri mai simțim cum pulsează știutele inflexiuni „minioase”. În alte părți însă același fond de trăiri cheamă tonalitatea mai inseninată, mai calmă a elegiei. Iată această tulburătoare intuire a amurgirii vieții, a micșorării palpului vital pînă la stingere și incremenire: „La vin scăzut sub ceața cu fosnet de veșminte / în bilciul toamnei ingeri s-au dezbrăcat ades / o s-auzim cum trece căruța cu morminte / cînd munții au pe limbă un gust ciudat de șes // scădem și noi și marea intră-n ghioc măruntă / biserici pe sub mina calicilor se trag / fieru-i mincat de apă ca văduva de-o nuntă / sarea se-ngreuiază în trupul celui drag”. Sau, în altă parte: „Oceanul meu cu lucruri atît de mici: chibritul / și masa cu ceasornic și-un patefon gripat / și strigătul meu seara: închiriați-mi chibritul / îngălbenit în biblii să îmi adoarmă-n pat. // Că miturile toate bolesc ca după nuntă, / ce-a fost se mai repetă dar veșted și scîlîmb, / pun degetul pe rană și rana nu mai cîntă, / Icar căzut pe-o rină în lanul de porumb. // Sînt aluatul fraged rămas la voi sub unghii, / o. salahori al tainei, voi ingeri temerari, / nacela voastră-n care ați înjugat porumbii / căraușeștea berea prea bunilor berari”.

SĂ MAI observăm că în reprezentările lui Mircea Dinescu, printre miturile imbolnăvite, maculate, decăzute din puritatea și nobletea lor originară se află și acela al poeziei. Titlul ultimei sale cărți, **Rimbaud negustor**, nu este dat la întîmplare. El face desigur trimitere la acel Rimbaud din faza amuțirii poetice autimpuse, dezis de mitul poeziei pe care odinioară l-a slujit și intruchipat. Rotofel, schiop, „cîntînd nu din nai ci din lanț”, ultimul Rimbaud se întoarce din odiseea sa negustorească în portul în care urmează să i se facă o triumfală primire. Dar va fi un triumf în deridere, o parodie de triumf, un zgornos spectacol sarjat: „Mai scobiți un canal mai lărgiți cite-un șant / flegmei noastre nu-i sece izvorul / căci va trece cîntînd nu din nai ci din lanț / rotofei chiar Rimbaud negustorul...”

Și totuși, poezia poate muri? Să nu ne grăbim. Oricînd poate ceva să reaprindă scintila în sufletul amorf al poetului, în insul rotofei „aiurit de căldură”, în domolitul, inofensivul, acum, negustor care, trezit din letargie, poate redeveni, într-o clipită, „primejdios”: „Cînd va fi să-și rostească discursul solemn / aiurit cum îl știm de căldură, / fiți atenți să nu-i pută-a corăbii de lemn / să nu-i sară maimuța din gură”.

Și cu aceasta ajungem din nou la acel personaj al liricii lui Mircea Dinescu, evocat la început, în care autorul **Democrației naturii** atît de mult se transpune pe sine și care, în același timp, aduce în pagini bătaia ingerească din aripi a ființei Poetului: acest „bolnav de faruri”, ce nu va găsi alt refugiu și „loc de odihnă” decît în exilul simbolic pe boaba de piper.

Dar poate fi vorba acolo, cu adevărat, de odihnă, de reculeasă pacificare? Piperul e un ingredient care, în proiecție figurată, înseamnă concentrație de capacități expresive, causticitate potențială, spirit incitator. În nici un caz inacțiune, în nici un caz abdicare. Exilul poetului pe boaba de piper nu poate fi altfel decît unul activ.

G. Dimisianu

Ion VĂDUVA POENARU

Poeme de patrie

I

Tu, Patria mea,
Tu, lacrimă solară în ochiul meu,
Lasă-mă să mă închin în templul tău
Construit de străbunii cei mari,
Care vin mereu de departe,
De atât de departe, că nici măcar timpul
Nu mai poate să le stea împotriva.

II

În ochii izvoarelor tale
Stelele au ieșit la cosit secunde
Mari cit toate secundele vieții mele
Și-ale mamei mele ce mă luminează,
În oglinda de cleștar a depărtărilor.
Tu, Patria mea, primește-mă
În casa acoperită cu șită de străbuni,
În casa părintească dată cu lut sfânt
Pe sufletul meu plin de rădăcini,
Mari cit timpul.

III

Oh, cit de mult te iubesc, Patrie !
Din oxigenul tău respir libertatea
De a fi, azi, aici, pe zidul zidirii noastre,
În care ne îngropăm sentimentele
Ce nu pot să dezerteze nici o clipă
Din iubirea cea mare care ți-o datorează.
Cu plecaciune vin la tine,
Acum, în ianuarie,
Cind fulgii mari și calzi ai iernii
Cad peste copilăria mea din inimă,
Amintindu-mi că tu ești
Singura mea mare iubire
Pentru care trebuie să mă jertfesc.

IV

Inchid ochii și mă uit
La Munții Carpați din largurile tale
Și încerc să escaladez secundele,
Mereu secundele cele mari ale acestui timp,
În care se zidesc fiicele cele neasemuite ale istoriei,
Fiicele care vin desculțe prin praful depărtărilor
Pentru a intra
În sanctuarul de la Sarmizegetusa,
Unde timpul niciodată nu se sfârșește
Și unde Manole cel de-ntotdeauna plinge
Zidirea zidurilor din suflet,
Care trebuie să urce în soare.

V

Oh, nu ! Legenda nu s-a sfârșit !
Legenda curge prin venele noastre,
Și fiii acestui neam vin,
Prin ploile despletite ale timpului,
Vin fără-ncetare, fără opreliști
Să ființeze zidirea cea mare
A Neamului, visată dintotdeauna,
Pentru a face ochiul căprioarei
Să nu mai cunoască otrava lacrimii ;
Vin, acum, în ianuarie,
Să fiu hrisov peste sufletele noastre, ale tuturor,
Vin să aștern un gind curat ca izvorul,
Pe altarul tău, Patrie nemuritoare,
Să fac din zidirea ta cea înaltă
Carpații pe care trebuie să-i escaladez.
Mă aștept, mereu, acolo, sus,
Să colind încărcat de nemărginire,
Prin stelele care încă nu s-au născut,
Să sărut stelele din care încă
Ochii mei n-au gustat lumina.

VI

Pentru tine, Mărită Patrie,
Trebuie să zbor prin interiorul pietrei,
Să mă nasc și să mor în fiecare secundă,
Căci altfel toate zidurile se vor surpa,
Cind voi așterne pe perna somnului
Clipa mea de nelișiște.
Pentru tine m-am născut
Și-am crescut mare în curtea părinților
Și-a străbunilor mei ce mă veghează,
De-acolo, de unde glia nu se surpă.

VII

Timpul ninge cu soare peste ziduri,
Chemindu-mă să fiu prezent în catedrala
Neamului meu care și-a făcut
Din Sarmizegetusa, mărturie
Pentru toate veacurile de dincolo de stele.
La început de timp, timpul curge,
Timpul care nu se mai sfârșește,
Nici atunci cind zidirea mea se surpă noaptea,
Cind trebuie să mă zidesc adinc în ziduri,
Pentru ca soarele să nu cadă din cer peste ochi.

Cedomir MILENOVICI

Inimă lângă inima patriei

Despre Patrie
se cuvine să vorbești,
oricind și oriunde,
ca despre cel mai sfânt dintre lucruri.
Ea e în inima ta –
cit necuprinsul.
Omul își înalță casa :
pune piatră pe piatră.
Pentru înălțarea Patriei
își așează inima
lângă celelalte inimi din țară
și gindurile toate și le adaugă
la gindurile ei de lumină.
Poți să stai în genunchi
în fața mamei.
În fața Patriei, însă,
cu fruntea sus ești dator să rămii.
Cind poetul se transformă în pasăre,
doar pe cerul Patriei sale
poate zbura !

Un prilej al luminii

La strigătul
cele mai frumoase dintre păsările lumii,
Țara imi apare înainte.

Ea e însăși lumina,
iar inimile oamenilor
sînt veșnicia
și trecerea ei.

Țara tot timpul
sălășluiește în mine –
deși e mai mare ca infinitul.

Pămîntul e monumentul ei
cel mai scump –
apărat, nu o dată cu viața,
de oamenii acestor ținuturi.

Orișunde

Cind rostim numele PATRIEI
Facem un legămint.
PATRIEI, orișunde
I-aș recunoaște ființa
Chiar cu ochii închiși –
După gustul apei,
După mireasma țării,
După îmbrățișările oamenilor.
Ne putem uita tinerețea –
PATRIA, niciodată :
Ea ni-i durată și statornicie !

O sămînță

O sămînță coboară-n pămîntul natal,
Spre a-și pregăti logodna
Și nunta cu soarele.

Pe cîmpuri sînt hore de fete ;
Sub iia lor bate,
În loc de inimă, anotimpul
Îrepetabil.

Cu pasul măsoară plugarul cîmpia
Plecînd la drum, dimineața,
Convins că prin brazdă poate ajunge
La orizont
Și la rodul seminței de-acum.

În lutul cald, sămînța învață –
Că drumurile duc spre înalt,
Iar căderea-n adînc
E doar popas și uitare.

Cind pasărea cade din cer
Pe lutul cel cald,
Ea se-nchină seminței.

Întrebările mamei

Mama și-a pierdut soțul
într-o zi cind soarele
abia ieși la pîscut –
dar a rămas tare ca piatra.

Mama și-a pierdut fiul
într-o zi cind abia apucă
să se prindă în horă –
dar n-a slobozit nici un geamăt.

Mama și-a pierdut fiica
într-un amurg cind oboseala
se scutura de pe frunți –
dar n-a vărsat nici o lacrimă.

De durere, la miezul nopții
mama și-a dat sufletul –
nu mai avea pentru țină
fi mamă !

În românește de
Dim. Rachici

Ion ANGHEL

Tresar pe dîmb scorușii

Tresar pe dîmb scorușii fără să-i calce vîntul,
vrăbii zbirniie-n frunze pătate de rugină,
în roi de-albine albe își sparge luna stupul.

Bubuie arme-n'scorburi, ecoul taie haltă
în fagi, în zmeuriște, în milul dintr-o baltă.
Ursoaica brună, frîntă, se-ascunde-n vizuină,
solzi arămii de singe pe git i se anină.
Deși o seacă rana încă la țîțe puil
scîncind indeasă botul și alăptat tresaltă,
vrăbii zbirniie-n frunze pătate de rugină.

Fără să-i calce vîntul
tresar pe dîmb scorușii,

în roi de-albine albe își sparge luna stupul.
Reci zori în vizuină îi sînt ursoaicei giulgiul,
puianrul încă firav lînge de singe brușii.

Desen în floarea-soarelui

Cu tija viguroasă în astru-și pune țelul,
poate-n metempsihoză-i Pitagora sau Dante,
spre virf petale dese perfect incheagă cerul.

Floare nobilă-n galben a distilat ardoarea
mistică și îndemnul de-a fi luminii storea.
Pe disc semințe-și ține dispuse-n revelante
cercuri înscrise-n cercuri, desen redind gigante
sisteme siderale, de unde primim doar incîntarea,
poate-n metempsihoză-i Pitagora sau Dante.

În astru-și pune țelul
cu tija viguroasă,

spre virf petale dese perfect incheagă cerul.
Complexă simplitate, model bun pentru zelul
celor ce înfinirea o frîng în stil întoarsă.

Filosofii, credințe

De pe scaiete fulgul bălai se descămează,
neregizate, simple, destinului delicii,
în mezuini ideii ascute un verb de-amiază.

De pe lădoi cu sceptre vom trage sus capacul,
o clipă să pătrundem unde în bezne-i dracul.
Prudentă, nu te pierde sub bolți cu artificii,
nu vreau bengale focuri să arzi pe sacrificii.
Rămii în multul firii, înalță și veghează
clar împăcări discrete ce-s hulei lumii leacul,
neregizate, simple, destinului delicii.

Bălai se descămează
de pe scaiete fulgul,

în mezuini ideii ascute un verb de-amiază.
Filosofii, credințe unească-se în rază
pe zece miliarde de veri în cosmos unul.

Iubita-nstrăinată

Lent ningerea sticloasă, pe bloc troieni se-adună,
cristalele de vîfor umbresc oglinzi ovale,
iubita-nstrăinată și-aleanu-mi iau arvună.

Șed noaptea cu țigara în confidență mută,
fîm, scrum și nicotină-s în an lovit de gută.
Mi se deschid în vene saloane de spitale
unde chem leacuri numai opalul coapsei tale.
Nelișiștea în ușă cu mina ta mă sună
doar să cuprind năluca trăirii bind cucută,
cristalele de vîfor umbresc oglinzi ovale.

Pe bloc troieni se-adună,
lent ningerea sticloasă,

iubita-nstrăinată și-aleanu-mi iau arvună.
Își taie-n piept bătaia plesnit deșert, nebună
pe glas, însingurarea ars crater ne apasă.

Dali și girafa în flăcări

Girafă-n flăcări suptă a modelat penelul,
sub virf de piramide se-ntinde-apocalipsa,
un vâl al barbariei l-a smuls Dali, rebelul.

Explozia de ocuri pe zare suie pete,
făpturi trec răsucite-n metalice schelete.
Din orișice detaliu se-ncheagă numai lipsa
de viață, împingînd-o în vid abrupt eclipsa.
Domină doar neantul, umilul și flagelul,
girafa arde, piere, deșerturi cresc încete,
sub virf de piramide se-ntinde-apocalipsa.

A modelat penelul
girafă-n flăcări suptă,

un vâl al barbariei l-a smuls Dali, rebelul,
și își apasă-n lume cu-avertimente geniul :
din blindă roua milei duhul să nu și-l rupă.

„Călători și exploratori români”

ÎNȚIUL dicționar de acest gen,¹⁾ pe care ni-l oferă Editura Sport-Turism, conținând în ordine alfabetică un număr de 209 călători, dacă i-am numărat bine,²⁾ din vechime până în zilele noastre, umple un gol, spre bucuria amatorilor unui gen, na totdeauna literar, dar foarte adesea instructiv și distractiv.

Toate categoriile sociale și profesionale sunt reprezentate: voievozi și boieri, clerici și laici, civili și militari, literați și artiști, oameni de știință și diletanți, bărbați politici, avocați, medici, ingineri, gazetari, în fine sportivi, turiști și globtrotieri.

Dintre voievozi, sint prezenți Petru Cercel (la litera C), Gheorghe Ștefan (la litera Ș) și Dimitrie Cantemir. Primii doi n-au scris însemnări de călătorie, dar ni se dau referințe despre viața și călătoriile lor. Pe Cantemir, N. Iorga l-a prezentat în calitate de călător străin, deși savantul domnitor și-a cunoscut țara ca nimeni altul și ca un meșter cartograf i-a ridicat prima hartă foarte exactă. De la Petru Cercel, poet ocazional de limbă italiană, n-a rămas decât o odă sacră. Gheorghe Ștefan n-a lăsat nimic despre pribegile lui. Lipsește Despot Vodă (ca domnitor Ioan), de la care a rămas relatarea unei campanii în Flandra, la Théroouanne (1553), sub conducerea lui Carol Quintul, care-l răsplăti împărătește. Și el a făcut drumuri multe, din insula Samos la Montpellier, unde a studiat medicina, și până în Baltica, unde a predat matematicile. N. Iorga ne-a dat itinerarul pribegiei rămas de la Petru Șchiopu.

Dintre boieri, cel mai celebru călător a fost spătarul Nicolae Milescu, care-și spunea moldavolacone, adică moldovean după unul dintre părinți și lacon (spartan) după celălalt. A străbătut centrul, nordul și occidentul european ca emisar al pribegului Gheorghe Ștefan, iar apoi, ca șef de misiune economică, a străbătut Siberia și a ajuns la Beijing, lăsând o remarcabilă lucrare despre călătoria lui și o alta, neoriginală, despre China.

Stolnicul Constantin Cantacuzino, frate cu domnitorul Șerban Cantacuzino, ne-a lăsat o schiță a călătoriei lui, de la Constantinopol la Padova, prin Venetia, descoperită de N. Iorga, care l-a identificat și ca autor al unui important letopisesc anonim. A fost și primul cartograf al Țării Românești (harta sa tipărită la Padova, în 1700, a fost descoperită la Londra).

Nu știm nimic despre boierul oltenean cu ciudatul nume Romani, din secolul al XVIII-lea, autorul unor ample călătorii agricole „prin diferite părți ale Europei”, publicată în limba germană, în patru volume (fără dată, la rubrica **Scrieri**). Ar fi studiat la Istanbul și în alte centre europene și a călătorit în Germania, Italia, Spania, Portugalia, Anglia și Olanda. Ridicată de turci, dimpreună cu un frate al său, de la moșia din Negrești, a fost închis timp de doi ani în închisoarea de la Ediculă. A fost primit în audiență, la Londra, de regele George al III-lea. L-a cunoscut pe exploratorul James Cook. Ar fi, dacă jurnalul său de călătorie corespunde titlului, primul agronom român de formație occidentală, înaintea lui Ion Ionescu de la Brad.

DIN familia Ghica (în alb. Gheorghe), care a dat zece domnitori în Țara Românească și Moldova, s-au recrutat numeroși scriitori și o polihistoră, Elena Ghica (Dora d'Istria), scriitoare de limbă franceză și italiană, cu inima împărțită între cele două patrii ale ei.

Un Alecu Ghica, despre care ni se spune că era fiul lui Grigore Ghica,

¹⁾ Călători și exploratori români de Valentin Borda. Editura Sport-Turism, București, 1985, în-8°, 502 pagini, cu un Cuvânt înainte și În loc de postfață, precum și Bibliografie de orientare generală.

²⁾ Cartea n-are tablă de materii.

„Herțanul”,³⁾ fourierist, în conflict cu tatăl său, și-a pierdut urma în India, unde „în 1885, în cronica templului brahman Jagannath din Puri (Bengalul de Vest), se menționa despre sosirea lui aici, în chip de pelerin străin”. I s-ar fi găsit urmele la minăstiri „de la izvoarele Gangelui”, fără să știm exact care a fost orientarea lui spiritualistă.

Interesați sint cei trei Ghika-Comănești: frații gemeni Dimitrie (1340, Iași — ?) și Eugen (1040—1914), și fiul celui dintâi, Nicolae (1875—1921). Dimitrie a lăsat cartea **O expediție română în Africa** (1897), iar fiul său, în același an, alta, în limba franceză, despre Somalia, cu fauna și flora ei, descrise de doi colaboratori germani, precum și articolul **O călătorie în pădurile Americii de Nord** (1912). Mai interesant este Eugen, care a luptat ca voluntar într-un regiment american, împotriva sudistilor, în timpul războiului de secesiune (1861—1863). N-ar fi lăsat însă impresii din campaniile lui, decît pe cale orală.

Alt luptător pentru aceeași cauză, pierzându-și viața în război, a fost Nicolae Dunca, mort la Cross Keys, în statul Virginia, la 25 de ani. Demisionase în 1859 din armata austriacă (în care se angajase voluntar cu cinci ani înainte), ca să lupte alături de cei o mie ai lui Garibaldi, pentru unitatea Italiei. A trimis din America o corespondență de război ziarului „Românul”.

Transilvăneanul George Pomuț (1828—1882), după ce a studiat la academii militare din Viena și Saint-Etienne, a colaborat cu Kossuth, părăsind Ungaria după înăbușirea revoluției și ajungînd în America, devenind fermier. A participat și el în același război civil, obținînd gradul de colonel și comanda unei brigăzi. A lăsat bune impresii sefilor săi. Generalul Gresham îl califică „un ofițer valoros și brav care se bucura de o mare popularitate între camarazii și soldații săi [...] un ofițer de valoare, foarte la curent cu toate problemele militare, dar, de asemenea, un savant și un gentleman cu maniere elegante”. Andrew Johnson, succesorul lui Lincoln la prezidenția S.U.A., l-a numit consul-general la Petersburg, calitate deținută timp de 12 ani. N-a lăsat nici o scriere.

Cel mai vechi ofițer român în serviciul unui stat străin a fost Sandu Colțea,⁴⁾ pe locul căruia armata lui Carol al XII-lea al Suediei a ridicat celebrul turn,

³⁾ Nu figurează printre Ghiculeștii moldoveni din cartea lui Octav George Lecca, **Genealogia a 100 de case din Țara Românească și Moldova**, București, 1911, planșele 45 și 45 b.

⁴⁾ Figurează în dezordine alfabetică după Comarnescu, Petru I.

Un scriitor patriot

■ CU puține zile în urmă ne-a părăsit scriitorul și ziaristul Corneliu Codarcea. Se născuse în comuna Oroiu de Cimpie, la doi kilometri de comuna Band, făcuse strălucite studii de drept la Cluj și debutase în 1912 la „Revista studenților români” din Cluj, revistă intitulată „Noi”.

După primul război mondial, începînd din 1921, lucrează ca redactor la ziarele „Înfrățirea” și „Țara noastră” (sub conducerea, atunci, a lui Octavian Goga), la „Patria”, „Biruința”, apoi la „Națiunea” și colaborator la săptămînalul „Conștiința românească”.

La Cluj, îi cunoscuse îndepărate nu numai pe Goga și pe alți scriitori patrioți români, ci și pe Ady Endre. A tradus atît din opera lui, cit și din Béla Bartók, Móricz Zsigmond, Gaál Gábor etc. Foarte cunoscuta i-au rămas traduceri Minăstirea neagră de Kuncz Aladar și **Apa sălbatecă** de St. Tömörkény.

Din anul 1924, Corneliu Codarcea a activat ca secretar general al sindicatului presei române din Ardeal și Ba-

dărimat în 1889 sub primariatul lui Pache Protopopescu. Colțea a căzut prizonier la Pultava și a fost deportat în Siberia, de unde a încercat să evadeze, izbușind să scape de abia după zece ani. Era colonel în armata suedeză, cînd s-a pensionat, primind și o casă în Stockholm. Nu se știe cînd a murit. Odișea lui a fost povestită de N. Iorga, în 1912.

Mă întreb însă de ce asociază înformatul autor al cărții⁵⁾ „gestul ofițerului muntean” cu acela „al fiului banului Mărăcine”, care este de natură legendară? Urmează menționarea judicioasă a participărilor unor români, „C. Pruncu și Albert Ghica în Maroc [...] și Hilarie Mitrea, un medic militar, în Mexic etc.”.

Dintre ofițerii secolului nostru, un loc special îl ocupă generalul Nicolae M. Condiescu, care a făcut parte din suita principelui Carol în 1920, în călătoria sa în jurul lumii (calitate nementionată în acest dicționar). Cartea sa, **Peste mări și țări**, în două volume, I, **Grecia — Egiptul**, 1922 și II, **Indiile**, 1923, l-a consacrat scriitor. Fiul mikadoului, primindu-l la Tokio, îl întoarse vizita la București: este vorba de actualul împărat al Japoniei, din 1926, Hiro-Hito. I-am văzut pe cei doi principii trecînd pe Calea Victoriei, în trăsura a la Daumont. Era în anul 1923, îmi pare.

⁵⁾ A mai tipărit Călători în vreme, 1979.

Album

DE obicei, lucrurile se petreceau așa: în timp ce trenul străbătea Andalusia sau Estramadura, un călător, de cele mai multe ori țaran, intra în compartimentul de clasa treia, cu bănci de lemn și zece locuri — diez asientos —, și, la cîva timp după ce se așeza, își lua în brațe traista cu merinde, pregătindu-și și burduful de vin. Pe o bucată de piine așeza o felie de brînză sau de cabanos și, înainte de a o duce la gură, o întindea pe rînd fiecăruia dintre ceilalți călători, cu o mișcare energică și scurtă, o foarte bărbătească îmbiere, un gest nemaivăzut nicăieri. Și numai după ce toți refuzau, începea să mănînce. Mi-am dat seama că atît oferta cît și refuzul însemnau altceva, veneau din altfel de obiceiuri, decît la alte neamuri, care, în asemenea împrejurări, își dezvăluie sentimentele lăudabile, dar nu majore. Oferta venea, însă s-ar putea să mă și înșel, dintr-o riguroasă concepție despre onoare, iar refuzul la fel. Ei socoteau că a începe să mănînce fără ca mai întîi să ofere celorlalți este dezonorant, iar ceilalți, că era cavaleresc să nu accepte. I-am privit cu o speriată simpatie.

Geo Bogza

ATORUL face o pertinentă distincție între turiștii per pedes apostolorum și călătorii iubitori de comodități. Desigur, călătoria în jurul pămîntului, ca aceea de mai sus, cu transatlantice, cu trenuri de lux și cu automobilul, face parte din această privilegiată categorie. Nu am fost însă lipsiți de globtrotieri, care au făcut cea mai mare parte din ocolul lumii pe jos. L-am cunoscut, octogonar, pe faimosul profesor Dan Dumitru (1890—1973), care mi-a dat, cu semnătură, cartă postală ce-l consemnează performanțele. A fost primul laureat, cu un premiu de 100 000 de franci, al Touring-Clubului francez, care stipulase condiția străbaterii pe continente a cel puțin 40 km. pe zi, certificîndu-se cotidian de către autoritățile locale respective trecerea competițiilor. Dintre cei patru români concurenți, plecați din București, la 1 aprilie 1910, n-a ajuns decît Dumitru Dan, în 1913, cu 96 000 de km. parcurși. Restul de 4 900 km. i-a parcurs în 1923, smulgînd premiul. Trecuse prin 74 de țări și 1 500 de localități ale planetei Terra. Performerul nu și-a scris peripei de pomină, dar l-a popularizat prin peste 2 000 de expuneri publice, la țară și în orașele țării. Supraviețuind 55 de ani isprăvii sale cvasifabuloase, nu i-a lipsit timpul să se desfășoare verbal, cu bogate impresii: era doar un intelectual!

Mai popular însă decît Dumitru Dan, pentru că turistul a fost dublat de un talentat reporter și scriitor, îl credem pe Mihail Tican-Rumano (1895—1967), despre care autorul apreciază că avea „talentul nativ” al lui Panait Istrati (poate, dar fără patosul prieteniei și al simțului dreptății). A călătorit succesiv în Argentina, în Spania, în America de Nord, Australia, Noua Zeelandă, Antile, Grecia și Turcia, apoi în Africa, pînă în Angola, repetîndu-și expediția pînă în Zair, iar a treia oară în Etiopia, primit fiind de rasul rașilor și decretat ofițer onorific. Dimpreună cu soția, a efectuat ultimele călătorii pînă la Barcelona, via Istanbul, Pireu, Salonic, Napoli, Genova, Marsilia. După 1936, s-a dedicat peregrinărilor întru „redescoperirea” patriei. A fost cel mai fecund călător și turist român. Citeva din cărțile lui cele mai sensaționale au apărut întîi în limba spaniolă. A cultivat, de altfel, senzaționalul.

Avocat și pianist înzestrat, Ioan Timuș (1890—1969) a stat în Japonia patru ani (1918—1922), după ce a străbătut Asia cu transsiberianul, s-a stabilit la Tokio, s-a familiarizat cu limba, obiceiurile și literatura niponă, a dat lecții de pian, a concertat, a conferențiat și a scris patru cărți de referință despre Țara lui Soare-Răsare. Au urmat, interbelic, alte călătorii în Europa și „drumuri fără număr în țară”, cu care prilej el a solicitat să conferențieze despre Japonia.

Ioan Timuș a fost inițiatorul nostru numărul unu în problemele nipone. Al doilea a fost juristul Gheorghe Flășnien (1885 ?—1931 ?), consilier la Înalta Curte de Casație, care a întreprins ocolul lumii din ianuarie în august 1930, către sfîrșitul vieții, mai găsînd răgaz să-și scrie impresiile, în cartea **De peste nouă țări și nouă mări** (1931). A străbătut Japonia pe linia Nagasaki—Osaka—Kyoto—Tokio. Autorul îl caracterizează drept „un adept al comodităților asigurate de companiile de volaj străine cu itinerare dinainte stabilite, cu innoptări la hoteluri de lux, cu locuri rezervate, cu cușete de clasa I ale trenurilor prin deșerturile africane”.

Să nu-i împărțăm jîndul?

Șerban Cioculescu

ERATĂ. În Breviar din 9 ianuarie a.c., pe col. II, rd. 22—23, a se citi corect: „La ordinea zilei, din punctul de vedere al politicii interne [...]” (din vina autorului neatenț).

În dialog cu proza nouă

Un scriitor pedagog

● DE negăsit, Mihai Eminescu — analize și sinteze, 1972, receditată, substanțial revăzută și adăugită în 1977, este de căutat, poate, în biblioteca adolescenților, aspiranți nu atât la glorie cât la trecerea cu succes a examenelor. Ei vor depăși nu o barieră formală în viață, dar una esențială, a cunoașterii Poetului nostru național, într-o ambianță ce le este, aparent, familiară, ca venind de la profesorul lor. Și totuși... Tensiunea analitică, solemnă minuțiozitate a parafrazelor, citatului și devotatei rezonanțe la mesajul eminescian sînt de natură să modeleze, în mintea tinerilor, sentimentul literaturii, în general, disciplina și elevarea spirituală maximă, de templu, protinse la intrarea în panteonul valorilor literare. Judecata de valoare însăși s-ar zice că poate fi învățată, ceea ce nu e puțin. Fănică N. Gheorghe este un eminescolog recunoscut de însuși Perpessicius, și nu accidental, ci cu prietenie sinceră, colegială, profesionistă: „Cercetînd o largă bibliografie adecvată problemei, cu studii temeinice în problematica eminesciană, și adîncind lecturile din opera Poetului, pentru a extrage sensurile intime ale creației sale — spune Perpessicius referindu-se la *Universul Rural în Opera lui Eminescu* —, autorul, Fănică N. Gheorghe, pune temeliile unui dintre cele mai sintetice și pătrunzătoare studii în materie”.

Dovadă a dotării literare originale, un fel de replică în eternitatea poeziei lui Eminescu, *Martirul* este o biografie perfect literară a lui Bălcescu, o evocare romanțată, poate un roman, cu înnoiri dovedite în portretizarea istoricului de înalt mesianism național. *Martirul* răspunde, în cheia istorică, preocupărilor eminescologice ale autorului, evocarea nefiind atât „romanțată”, cit asumată personal, patetic, pe teme documentar solid, ca întotdeauna. Comparația cu *Un om între oameni* al lui Camil Petrescu s-a făcut și se poate face fără ca autorul să pălească. Fănică N. Gheorghe nu recom-pune tablouri sociale vaste, asemenea lui Camil Petrescu, dar caută cuprinderea, în formule memorabile pentru mintea tină-ră, a vieții și operei martirului Bălcescu. Din această atitudine decurge înălțarea personajului în spațiile incorruptibile ale mitului.

De altfel, scrierile sale, în general — *Pe Valea Bistriței*, 1963, *Popasuri în timp*, 1972, *Mihai Eminescu — Analize și sinteze* și *Universul rural în Opera lui Mihai Eminescu*, 1977, *Martirul*, 1978, *Nesfîrșitele chemări*, 1980, ca și sutele de articole risipite generos în presa noastră literară (în „Universul literar”, „Gazeta literară”, „Limbă și literatură”, „Viața Românească”, „Contemporanul”, „Luceafărul” și în altele), sau vorbirile sale la Radio, — constituie o călătorie de suflet pe altarul patriei, scrisul său arzînd de patriotism, dar și practicînd o pedagogie a patriotismu-lui.

Nesfîrșitele chemări — suită de repor-taje literare care îmbină lirismul propriu cu opera literară a marilor înaintași (metoda Bogdan-Duică) — îl definesc deopotrivă. Acestea sînt chemările pămîntului patriei, ale minunilor Moldovei (Putna, Ozana), sinte eternelor chemări ale Ceahlăului, ale întîlnirilor Olteniei, ori ale „Cetății sacrelor Uniri de la Alba Iulia”. Este o carte minuțios elaborată, de o riguroasă finută.

Prozator și istoric literar, Fănică N. Gheorghe rămîne, prin întreaga sa activitate scriitoricească, un modelator pentru tineri, unul dintre acei mari pedagogi literari pentru care catedra a însemnat, înainte de toate, vocație. Deși, de curînd, și-a rotunjit frumos 70 de ani din viață; chipul lui întinerește mereu cînd își revade cele peste treizeci și cinci de generații de elevi, pe care îi reîntîlnește cu satisfacție în hotarele limbii române, cu prilejul neobositelor sale drumeții literare.

Ion Iuga

ționare psihică. Acea confruntare lucidă, neiertătoare, cu situația ta de om multi-plu condiționat. Acea distrugere pentru a te reconstrui.

Prozele lui Gheorghe Iova și ale lui Gheorghe Crăciun sînt fie conștientiza-rea, fie consecința unei deconștientări.

„Calamburul” lui Iova reușește să evi-dențieze cum pe oameni îi vorbesc cuvîn-tele. Cum engrame psihice cheamă auto-mat cuvinte, fraze. Și cum frazele chea-mă decizii. Așadar, de la mecanica vor-birii, omul ajunge la o mecanică a deci-ziilor. O proză a deconștientării, eviden-țiind această mecanică, invită la reeva-luarea logică a dinamicii deciziilor noas-tre.

SCRISUL CA ANTROPOGENIE. Obser-văm că literatura este condusă tot mai mult spre un rost antropogenetic. Scrisul poate fi inclus într-o acțiune de optimi-zare bio-psihică; de înriurire conștientă și controlată. Unul din prozatorii preocu-pați de această posibilitate este Mircea Nedelciu. Un volum al său se numea *Efectul de ecou controlat*; distingem, chiar din titlu, o intenție antropogenetică. A cunoaște dinainte și a controla capa-citatea de reacție a cititorului; a opera prin feed-back, prin reglare prealabilă și minuire a efectului scontat. Literatura, stăpînită la acest grad, poate deveni un factor de modelare socială de mare efi-ciență.

După toate astea, proza va continua să rămîină proză, adică va lucra cu perso-nale, cu întîmplări, cu reacții umane, cu episoade sociale. În plus, ea va pune în mișcare noi factori de influențare. Lite-ratura a avut totdeauna un rol modela-tor; dar acesta era lăsat oarecum la voia întîmplării, la voia inspirației. Cînd însă factorii modelatori pot fi controlați și, în parte, minuiți de autor, rolul lor activ poate spori. Demersul acesta nu intră în contradicție cu resursele intuitive ale scriitorului; dimpotrivă, el dinamizează „inspirația”, dă expansiune percepției, dă elan integrator. Căci optimizarea prin scris este resimțită, în primul rînd, de cel care scrie.

CREATIVITATEA. Noțiunea aceasta este redefinită azi. Ea nu este doar o efervescență a imaginației. Ea este mar-cată tot mai mult de tipul de gîndire „black box”. Tipul de gîndire „de mîna stîngă”, cum a mai fost numit. Aceasta conduce la rostire sintetică, reliefată, cu-prinzătoare; uneori paradoxală, prin noutate și încălțătură, prin forțarea unor limite ale cunoașterii. Altele, scîndată: pentru că propune cunoașterea obiectului prin extremele sale. Fastul epic se re-trage parțial din pagină, lucrul înaintează prin fulger mental.

Firește, asta nu-i o invenție a prozei. Este un cîstig al cunoașterii umane și al comunicării. Dar progresiva lui genera-lizare în proza nouă este de bun augur.

Acest tip de ziceră este un pas înainte față de scrisul „absurd”. Absurdul are meritul că semnaleză un impas al for-malizării literare. Dar enunțul pe care îl numim N-400, și care poate proveni din gîndirea de tip black box, încearcă să depășească acest impas.

ROLUL PROZEI. Activarea memoriei ancestrale — ar zice Daniil Harms și Urmuz. Recuperarea resurselor sauriene, paleoceale — acest rol s-ar deduce din proza fanteștilor și a realismului mitic. Lărgirea cîmpului conștiinței — acest rol ar reieși din proza lucizilor.

TEXTUL CA AUTENTIFICARE. Lite-ratura este „acel ceva bine scris” (zicea Eugen Ionescu). Nu trebuie pusă pe seama prozei noi intenția unui imperialism al „textului”. Interesîndu-se de acel „bine scris”, promoțiile noi s-au preocupat și

de practica textuală. Aceasta este ca un alfabet: ceva ce trebuie cunoscut. Ceva ce te duce foarte departe, sau nicăieri.

Textuarea e rău înțeleasă de mulți cri-tici și, uneori, pe seama ei sînt puse de-fectele celor ce o practică. În realitate, „textul” propune cîteva soluții operante:

a. Trimiterea continuă la un reper exact, deci la o atestare „textuală”, la o probă, la un martor, la o voce. La o „urmă”. Și efortul de distingere a urmei bune: există urme care atestă și urme care parazitează. Tradusă în alt limbaj, această referire continuă la probă/martor înseamnă realism de gradul unu. Cartea lui Ion Iovan, *Comisia specială*, este un impresionant dosar cu texte aparținînd protagoniștilor romanului; toate aceste piese de dosar sînt însă puse în relație, insufletește ca întreg, de autor. Tot aici s-ar înscrie romanul *Intermezzo*, de Ma-rin Mincu, sau *Un Burgtheater provincial* de Liviu Ciocărlie.

b. Atenția acordată nu stop-cadrului, ci rului. Adică nu produsului final, ci pro-ducerii. Procesualității. De aici, nevoia de a folosi propoziții scurte, rezezi, copulative. Ca și cum ai proiecta cu 24 de imagini pe secundă. De aici și minu-țiozitatea febrilă a notației în prozele lui Norman Manea (*Octombrie ora opt*), Mi-hai Sin (*Bate și ți se va deschide, Ie-rarhi*), Bedros Horasangian (*Curcubul de la micul nopții, Închiderea ediției*). Sau montajul carnavalesc și calculatele schimbări de perspectivă din unele proze de Ștefan Agopian, George Cusnarencu, Nicolae Iliescu, Carmen-Francesca Ban-ciu, Constantin Stan, Nicolae Stan, Doru Kalmuski, Ioan Lăcustă.

c. Practica textuală dă dubla soluție: a deschiderii în spirit și a limitării în li-teră. (Trimitere la Einstein: „universul este infinit, dar limitat”). Fiecare din noi pune la lucru după pricepere și posibili-tățile sale acest deziderat al textului; în acest punct, între cei care-l practică, vor apărea deosebiri însemnate, cu puținele reușite și multe ratări.

LINIA DE RUPTURĂ. Se prefigurează un tip de proză care nu va miza pe su-gestibilitatea cititorului, ci pe sănătatea lui mentală. Nu se va baza pe tendința viului la stagnare și la repetitiv, ci pe cealaltă tendință a viului, la mișcare și salt. Freud observase că, în mare, litera-tura a exploatat mereu labilitatea nevrotică a cititorului. Literatura și-a aliat ca-priciile diencefalului. Ea s-a bazat pe se-tea de fantasmă a omului. O bună parte a istoriei literare, vom constata noi, este istoria pieței de fantasmă.

Nu sîntem primii care observăm aceas-ta. Un vechi aforism spunea: *Mundus vult decipi, ergo decipitur*. Adică „Lumea vrea să fie pălăcită, deci să o păcălim”.

Dar iată că nu toată lumea vrea să fie pălăcită.

Proza „leneșă” lucrează cu fantasmă și iluzionare. Fantasmă (a nu se confunda cu fantasticul!) sînt substitute plăcute, căldute, ale realului. Substitute conven-ționale, digerabile, suportabile, ale ade-vărului.

Regresia copilăroasă, nevoia de fantas-me la cititor, nu sînt deloc lucruri ruși-noase. Ele sînt mecanisme de apărare, unele foarte vechi la om, pirghii com-pensatorii. Ele sînt normale pînă la un punct. Încă nu oricine se poate lipsi de ele. Încă sîntem vulnerabili, fizic și psi-hic, noi, oamenii. Asemenea mecanisme de apărare, explicabile desigur, au făcut ca mulți să se apropie mai anevoie de literatura scuturată de iluzii. Dar, con-statam, investiția halucinatorie în scris scade treptat; asta reiese tot mai limpe-de din proza sfîrșitului de secol.

Vasile Andru

PRIMIM

Stimate tovarășe director,

■ ÎN numărul 2/1986 al revistei pe care o conduceți, într-o recenzie la ediția Petru Comarnescu apărută anul trecut la Editura Eminescu, Z. Ornea îmi face nemeritată onoare de a se ocupa și de studiul meu *Le moment Critérion — un modèle d'action culturelle* din volumul *Culture and Society* (Editat de Al. Zub, Ed. Academiei R. S. României, Iași, 1985), volum de altfel recen-zat încă din vară de Alexandru Dușu în paginile „României literare”. Intrucît, în ce privește studiul meu, cititorul este mistifi-cat, vă rog — în conformitate cu Legea presei și cu uzanțele publicistice în vigoare — să inserați în revistă precizările care urmează. În caz de nepublicare, îmi rezerv desigur libertatea de a apela la bunăvoința altei publicații.

1. Mistificarea cititorului este realizată prin folosirea unui ton autoritar, a unui limbaj departe de cel academic și a unei terminologii imprecise. Iată citatul din Z. Ornea: „Aceste manifestări au fost, ne-gresit, importante, fără a ne da dreptul, cum face tînărul Liviu Antonesei în stu-diul, destul de subtil, ca substanță și in-formație, publicat în volumul colectiv (alt-minteri foarte serios) *Culture and Society*, recent apărut la Iași, de a o asemui ca însem-nătate nici mai mult dar nici mai puțin, decît cu „Junimea” ieșeană. Exagerările

puerile — s-o mai spunem? — sînt întot-deauna neavenite în cîmpul exegezei”. Vio-lența de limbaj și tonul autoritar sînt vi-zibile cu ochiul liber, iar tineretea unui autor nu poate fi nici circumstanță aten-uantă, dar nici una agravantă.

2. Imprecizia terminologică. În studiul meu, nu „asemuiesc” *Criterionul* cu *Junime-a* [v. DEX, p. 56, (a) asemul: a (se) asemăna, a confunda], ci numai le compar [idem, p. 176, (a) compara: a (se) pune alături pentru a stabili asemănările și deo-sebirile, a (se) confruntă]. Poate faptul că studiul era în franceză a facilitat lectura eronată, așa că relau în românește pasa-jul din studiul meu: „Acesta va fi începu-tul celei mai fascinante aventuri spirituale din epoca interbelică, care nu poate fi com-parată, poate, decît cu activitatea Societății Junimea în secolul precedent. Ca și în caz-ul *Junimii*, membrii grupării interbelice veneau din orizonturi culturale diferite (literatură, filosofie, jurnalism, pictură, co-regrafie etc.), dar, spre deosebire de Ju-nimea, ei împărțeau și convingeri poli-tice și spirituale dintre cele mai diverse. Dacă *Junimea* fusese o direcție, „direcția nouă” în cultura românească din veacul trecut, asociația interbelică a reprezentat o încercare de sinteză a ceea ce era mai valoros în toate orientările tinerei generații. *Criterionul* nu a fost un fragment, oricît de important, al tinerei generații, ci expre-sia spiritului acelei generații în cvasi-tota-litatea sa. Deosebit de vechea *Junime*, i-au

lipsit însă și timpul și mijloacele pentru a putea accede la reformarea instituțiilor epocii” (*Culture and Society*, p. 191-192). Rămîne, deci, cititorului să aprecieze dacă eu „asemuiesc” sau „compar”, dacă această comparație este adevărată sau nu și, mai ales, dacă sînt învinovă de „exagerări puerile”. Dacă aș folosi aceeași logică, i-aș putea învinui pe Z. Ornea de deformări datorate senectutii sau de sechele dogmatice, ceea ce refuz să fac.

3. Intrucît, în afara „asemuirii”, care s-a dovedit a fi o simplă „comparație”, tot ceea ce spune Z. Ornea în recenzia sa des-pre *Criterion* (rolul lui Comarnescu în or-ganizarea asociației, formele de manifes-tare ale acesteia, cauzele desființării etc.) se află și în studiul meu „destul de sub-țirel ca substanță și informație”, nu înțeleg ce anume a putut provoca reacția atât de umorală a istoricului literar, limbajul atît de îndepărtat de cel academic, cu care Domnia Sa mă obișnuise.

4. Exacitate. Din revista *Criterion* au apărut 7 numere în 5 fascicule (nr. 3-4 și 6-7 erau duble), iar nu 4, cum scrie Z. Or-ne-a. De la un istoric literar atît de exact — cum este de altfel Domnia Sa — îmi permit să aștept întotdeauna, chiar și în răbufnirile polemice, exactitate deplină.

Cu deosebită stimă și mulțumiri,

Liviu Antonesei

11 Ianuarie 1986, în Iași

Austeritate lirică

CINE s-ar fi gândit că **Joc și Înviere** va fi o carte postumă? Marius Robescu, abia trecut de patruzeci de ani, era încă un poet tânăr. Maturitatea liricii lui începuse să se întrevadă odată cu **Spiritul însetat de real**, volumul din 1979, al cărui titlu era imprumutat, în 1980, primei antologii de autor, publicată în colecția „Hyperion” a Cărții Românești. Cînd am comentat-o, la data apariției, am remarcat că intimismul visător și melancolic de până atunci făcea loc unui moralism ironic și cileodată aspru. Schimbat era și registrul poetic: confesiv, interiorizat, minor, înainte, el devenea reflexiv, dar nu abstract, cu o notă prozică și vehementă, care mergea pînă la pamphlet.

Joc și Înviere se menține în cadrul acestor din urmă orientări, în ciuda înfățișării eteroclită a pieselor care-l compun. Ce ar fi urmat nu mai putem ști. Impresia mea este că poetul nu se fixase deplin la o formulă și mai tatona. Pe coperta a doua a cărții de față a fost tipărită o mărturisire semnificativă. Cu multă franchețe, Marius Robescu recunoaște că nu-i sînt nici lui însuși lămurite „intențiile profunde” ale liricii sale, ale cărei „ascunzături interioare” le așează cu o carapace de broască festoasă încrustată cu hieroglife, adăugînd a fi preocupat mai ales de „destinul cuvintului”. Să ne oprim la această din urmă constatare. În carte, există câteva texte care reflectează deschis asupra rostului cuvintului în poezie. Una din problemele de care poetul e conștient este aceea a rezistenței pe care cuvîntul o opune (Sunete):

Vreau să spun a — dar nu spun decît a
și mă opresc ca la un plîns de durere
vreau să spun ap — dar nu spun decît ap
și tac pe loc asurzit de explozie
vreau să spun apă dar nu spun
decît apă
iar acesta este acum un cuvînt
altceva voiam eu să zic
ce contează
trebuie să port răspunderea vorbelor
mele!

Sunetele, care își au rădăcina înfiptă în gîtlejul poetului, sînt ale lui și totuși sînt diferite de el: „mai mult nu-mi cereți să explic — / îmi pierd graiul!” Dificultatea este evocată și în **O altă limbă**:

Nu vreau să scriu decît în limba mea
dar parcă o altă limbă mă încearcă
o limbă a splinei o limbă a nisipului
o limbă a fructului și o limbă
a ochiului pineal
o limbă care mă mușcă din întimplare
din greșală, așa cum și eu îmi mușc
limba mea roșie cu atît mai prețioasă...

În **Stare de fapt** poetul se compară cu un „Maestru în navigarea cuvîntelor”, dar care, „pilot pe vreme de ceață”, și-a

Marius Robescu, **Joc și Înviere**, Editura Cartea Românească, 1985.

rătăcit „clopotul de avertizare”. Dincolo însă de aceste lirice speculații metapoetice, Marius Robescu n-a trecut, cel puțin în **Joc și Înviere**. Am ilustrat acest strat al poeziei lui nu numai fiindcă autorul însuși s-a referit la el, în mărturisirea citată, dar și fiindcă el constituie dovada cea mai clară a răscurii la care poetul s-a aflat la un moment dat. Astfel de întrebări sînt totdeauna semnuri unei schimbări sau al unui impas. E ca și cum, pierzîndu-și încrederea în limbaj și spontaneitate, poezia și-ar întoarce privirile spre sine, îndoită și cuprinsă de neliniște.

Deși nu e împărțit pe cicluri, **Joc și Înviere** cuprinde poezii felurite, fiind absolut evidentă șovăiala între mai multe drumuri posibile. Voi încerca să descriu volumul din această perspectivă.

LA debutul său, Marius Robescu a suferit iniriurarea, între alții, a lui Nichita Stănescu. Antologia din 1980 nu relua nici una din poeziile respective. Dar, iată, poetul n-a scăpat cu adevărat de toate ecourile. Nu numai că **Geocentrism** ne duce cu gîndul la **Laus Ptolemei**, dar poezia titulară și, apoi, **Fulgerul incovoiat** sînt vădit nichitastănesciene în temă și în mijloace, printr-un soi de antropocentrism, în care universul întreg este reprezentat ca o extrapolare a umanei anatomii. **Joc și Înviere** este, în ciuda materialului străin, o foarte frumoasă poezie:

Primele cinci degete își luară zborul
trăgînd mina după ele hăt departe
trăgînd în cer brațul

următoarele cinci degete și ele
își luară zborul răzlete
trăgînd mina trăgînd brațul

toate la un loc se strînseră pe o cracă
ciripind trupului ciripind capului
gălnăindu-se

atunci capul se urcă mai sus
se îmbracă în raze
și se făcu de minune soare

iară trupul se lăsă mai jos
sugîndu-și pîntecele
și în totul deveni mare
uite cum se clatină de nimic universul
cum se duce și vine
pe bielele omului două picioare!

De altă factură sînt cele trei **Bucolice**, **Pe sărite și Dimineață**. La prima vedere, pare a fi vorba de o oarecare nostalgie naturistă. Într-un decor modern și „prozaic” de întoarcere la sat a orășeanului, poetul strecoară un accent panic, amintind de Blaga din **Pașii profetului**. Pe o „prispă la țară”, schimbînd „vorbe nu prea de soi”, oaspeții și gazdele beau vin „din pahare modeste”: pe neașteptate, din via de vie neînflorită, dar ca trezită din somn, o picătură cade în paharul dus la gură. Am rezumat **Bucolica a II-a**. Nevoia de a regăsi miracolul naiv

al naturii nu pare însă satisfăcătoare. Ea este mai curînd proclamată, cu o doză de ironie, decît trăită cu adevărat. Să fie autentică fericirea din finalul **Bucolicii a III-a**? Mi se pare că trebuie să primim cu circumspecție dionisianismul atît de ușor regăsit:

Miroase a fum a lapte fierț și a balegă
vitele coboară drumul în pantă
proptindu-se zdravăn de pietre

de pe dealuri curg șuvoale în albia
riului
în colțul lui meșterul potcovar
ciocăne ritmic stricînd efigia
de pe o monedă uzată

sfirșește prin a strimba din dinți
noi bem vin și așteptăm
să ne tragem la căldură
ridem
și jucăm cărți în proștie

zvirlindu-ne săgeata din arc
ea ocoli pămîntul și ne străpunse din
spate
(naiv dacă ești înveț mai multe!)
copacii stingheri fac pași spre casă

sîntem veseli, chiar fericiți!
ne-am regăsit matricea
singele nostru sare coarda
prin vine.

UN moralism direct ne întîmpină în alte câteva poezii, prea „clare”, după gustul meu („Cîndva / pe un gazon des și proaspăt / în loc de mînge / am apucat în mîini o față ome-nească / / acesta a fost / primul impuls al încercării” — **Primul impuls**), cărora le prefer fără ezitare parabolele lirice care alcătuiesc mai bine de o treime din carte. În cele mai izbutite, sînt evocate scene banale, cotidiene, de viață, cărora li se atribuie o semnificație difuză. Mai puțin demistificatoare decît celea ale primului Marin Sorescu, le seamănă totuși prin, așa zicînd, punerea în pagină. Lirismul iese prin interstițiile dintre planul real și acela al ideii. Oricît ar fi de previzibilă, uneori, mișcarea poetică, există neapărat în final un mic element de surpriză, care are rolul unei poante. În **Patinaj**, poetul bea ceai și privește cum evoluează pe gheață tot felul de „domni și domnișoare / bravi artiști ai alunecării”. Îi atrage atenția un tinăr „cu aripi oblice”, care este „un as” al dansului pe patine. Dar un cunoscător îi spune că tinărul de fapt nu patinează, „ci de foarte multă vreme încearcă / să cadă pe gheață și nu reușește”. Inversarea motivului ingerului căzut este destul de limpede. Aceste parabole pot fi și extrem de subtile. Cea mai sugestivă dintre toate, și una din poeziile antologice ale lui Marius Robescu, mi s-a părut **Moștenire**, care deschide cartea:

Poftim un simbur
de acum ai și tu un rost

pune-l în buzunar
dar ai grijă să nu cadă prin vreo
crăpătură

să ajungă în căpușcă
și să incolțească naibii acolo

să te pomenesci că te trag
lăstarii de poale

că-ți înfășoară genunchii
rădăcinile lacome

că-ți iese prin guler
trunchiul virtos

incolo fă ce vrei
noi ne spălăm pe mîini

și așa
fructul a fost cam crud!

Mai puțin mi-au plăcut parabolele în care elementul „realist” lipsește și care suferă de o anumită emfază. În **Cerul comun**, bunăoară, cadrul și atmosfera sînt ale lui Emil Botta, minus însă burlescul compensator de la poetul **Intane-cului april**.

În total, **Joc și Înviere** este cartea unui poet adevărat care, dacă ar mai fi trăit, ar fi găsit cu siguranță cele mai nimerite continuări ale liricii lui inteligente și sentimental pesimiste, în care erotica nu și-a găsit aproape nici un loc. („Eu, în tinerețe, am suferit mult din dragoste / acum, la maturitate, simt într-adevăr mîngierea femeilor / rana nevăzută din podul palmelor din tălpi și din coaste / mi-o descoperă ele pe pî-pite / și o redeschid” — **Rana nevăzută**), severe pînă la austeritate și lipsă de tandrețe.

Nicolae Manolescu

Manifestări Eminescu

■ În organizarea C.J.C.E.S. Botoșani și a Asociației scriitorilor din Iași s-au desfășurat la Botoșani, Dorohoi, Pomirila și Ipotești manifestări aniversare prilejuite de împlinirea a 136 de ani de la nașterea lui Mihai Eminescu. La spectacolul literar-muzical „Omagiul lui Mihai Eminescu” au fost prezente tovarășii Iulian Ploștinaru, prim-secretar al Comitetului județean P.C.R., președintele Consiliului popular județean, Lazăr Băciuc, secretar al Comitetului județean P.C.R., alți membri ai Biroului județean de partid, un numeros public. Au rostit cuvinte omagiale Gheorghe Iancă, președintele Comitetului județean Botoșani de cultură și educație socialistă, și Mircea Radu Iacoban, secretarul Asociației scriitorilor din Iași. Au citit versuri închinată Luceafărului poeziei române: Radu Cărnei, Lucian Valca, Ion Beldeanu, Lucia Olaru-Nenati, Emil Iordache, Dumitru Tiganu. Actorii Elena Viği și Mihai Păunescu, de la teatrul „Mihai Eminescu” din Botoșani au interpretat versuri din creația eminesciană. Și-a adus contribuția corul Liceului Pedagogic, dirijat de Gheorghe Cojocaru. În încheiere, basul Nicolae Florei, prim-solist al Operei române din București, a interpretat piese muzicale de Nicolae Bretan inspirate din universul poeziei eminesciene, iar actrița Silvia Popovici, de la Teatrul Național din București, a recitat din poemele lui Mihai Eminescu.

La Dorohoi, în sala de festivități a primăriei, un numeros public a participat la o manifestare omagială, la care au mai participat Andi Andrieș, directorul Editurii „Junimea” și membrii cenaclului „Septentrion”, condus de Valerian Topa. La Pomirila au fost vizitate locurile amintind de trecerea poetului, iar la Ipotești a fost susținut un spectacol muzical-artistice la Casa memorială „Mihai Eminescu”. Cu prilejul aniversării a 136 de ani de la nașterea poetului, a mai fost vernisată expoziția de artă plastică „Ipotești-Botoșani, o viziune a sentimentelor” (autor Vasile Murșan), s-a deschis expoziția de carte „Eminescu” (colecția Th. Grumăzescu) și s-a lansat concursul de poezie și critică literară „Poni Luceafărul”.

Laurențiu Ulici

Promoția '70

Moldovenii (XVI)

■ SIMON AJARESCU (n. 1936): **Biopoeime** (1969), **Poeeme omului** (1977), **Adresa unei stele** (1982). Aglomerare lexicală eteroclită, predilecție pentru noțiuni tehnico-stiințifice, lirism acumulat ca apa în lacul unui baraj hidroenergetic, adică strînsă din mai multe surse și lăsată apoi să bîlcească, în limpezime ce-i drept, pentru ca din cînd în cînd, în momentele, rare totuși, de prea-plin lăuntric să năvălească peste zăgăzual lexical și atunci discursul poetului se simplifică binefacător, expresia poetică se desparte, cum aurul din nisip, de balastul baroc, în fine vocea lirică începe să se distingă din bruiatul prozaismelor și prețiozităților: „Sărac lipit sufletului. Nu am decît / un tei înflorit; el îmi parfumează umorile / ochilor. Atunci cînd nici nu vă puteți / dumiri, din ce pricină vă miroase respirația / puternic, a o floare pe care doar teii o au, / privirile mele v-ating înmiresmate / de odorantul copac // Iată: arborii desfrunziți, luminează / cu goliurile dintre ramuri, dar totuși acesta / este așa cum l-am văzut prima oară — / verde la fiecare frunză și-n florărimă / aceeași esență. Seva lui dalbă / din orice ape și-ar smulge fluidul — / chiar și dintr-o baltă freatică, otrăvită — / nu-și schimbă niciodată chimicul har // Virstele teiului se dilată-mprejur / pînă devin un fel de năluci albastrui / asemănătoare undelor in-tinge pe bătaile / înlîmii. Viziunea pulsează, izbîndu-vă, / deși trunchiul a rămas locului — / aici unde eu nu aștept nimic”; o anumită înclinație pentru rosti-

rea metaforică, se străvede în versurile poetului, unele chiar personale (metafore), o melancolie cu resorturile ascunse determină tonalitatea, crîmpeie de poem pot avea o savoare și o frumusețe de netăgăduit (iată: „Vesnicia trece prin secunda pe care am ales-o”), un efort de conturare a unui univers cosmic se lasă de asemenea citit în texte dar, în totul, dicțiunea e fragilă, fără stingăci sau ezitări, ci fragilă cu corectitudine dacă pot spune așa; de unde concluzia că poetul îi trebuie, paradoxal, mai puțină imaginație așa-zicînd tehnică, frazeologică și mai multă concentrare a implicării.

■ PAUL SÂN-PETRU (n. 1936): **Urme** (1969), **Poeeme** (1975), **Pămînt de bun venit** (1976), **Cumpăna soarelui** (1981), **Anotimp** (1985). Un poet egal cu sine de la o carte la alta, fire solară, imperturbabilă, cavalier al rigorii prozodice (ajungînd să facă o observație ca aceea: „Dă soarele doar zile-n formă fixă”), un „vechi”, preocupat de acuratețea vorbirii sale poeticești și nu de originalitatea ei, respectuos cu sine însuși pînă la cumînțenia desăvîrșită, atent mereu să-și pună în pagină sentimentele cele mai obșnuite și acestea sune bine în curgerea versurilor; și chiar sună bine, adică muzical, solemn, curat și comun: „Pe-o-nsigurare riul ar fi curs / ca luna-n delta propriului apus // peste nisip și pietre fiocare / spre marea strecurată-n vești de sare // Doar înclinarea văilor ne-aduse / în unghiul confluențelor supuse... // Ce apă dar cu malul mai

înalț / ne varsă ca pe-un vers în celălalt? // Ce nume va purta de-acum spre mare / o țară-n altă țară curgătoare? // Mai poate încă riul să-și aleagă / din apa-n două apa lui întreagă? // Ce stînci în haită ne-ar atînce nouă / să ne sfîșie curgerea în două? // Ce arșiță a verii zi de zi / în aburi ne-ar putea sălbățici? // Un pește piatra lui de somn o-nghite / un altul — pază icrelor oprite // într-un prundiș retras după curenți / e-o țesătură deasă de tandreți // Ce poți tu primăvara s-o oprești / iubire nouă ca un crîng de pești!”; universul preferat e cel bucolic, atitudine preferată e seninătatea cu ușoare umbre elegiace, dicțiunea preferată e cea declamativă, discret impestriată cu metafore (unele frumoase, în maniera anilor 60), tema preferată este dragostea, fără abuz însă, poetul vîdînd disponibilități pentru un registru tematic larg; apetitul pentru „vechi” în materie de limbaj și de expresivitate nu e numai decît un defect dar poate deveni dacă nu e corelat de simțuri orientări în „pădura de simboluri”; îndeminarea versificatorie a poetului este, ca de obicei, o însușire cu două tălșuri: dă impresia rotunjimii discursului dar face să lenevească imaginația; citeva poeme din cea mai recentă carte a poetului sugerează o posibilă corectare a situației prin diversificare... versificației.

Medieval și universal

Marian Papahagi
INTELECTUALITATE
ȘI POEZIE

ESTE necesară o semnificativă doză de prezumție pentru a scrie despre ultima carte a lui Marian Papahagi: sub titlul inocent-amabil de *Intellectualitate și poezie**, se ascunde una dintre cele mai erudite contribuții la analiza liricii italiene dinaintea lui Dante și una dintre cele mai masive cercetări de romanistică scrise vreodată la noi. Dacă acest gen de exegeză a dispărut aproape cu totul în ultimele decenii din litera română, o carte cum este cea de față recuperează întârzieri și afirmă o vocație strălucitoare. Ea se află perfect actualizată și situată la un nivel european în sensul profund al cuvintului, dovadă că lectia unor generații de studenți, de la Ramiro Ortiz și Al. Marcu la Nina Façon și Al. Balaci n-a trecut inutil.

În ceea ce mă privește, cota ceva mai redusă de prezumție care m-ar putea face să notez aceste glose are o explicație conjuncturală: angrenat în teoria pe care am formulat-o despre originile liricii medievale galego-portugheze, am fost silit să aprofundez lectura întregii lirici occidentale post-provensale: am recitit cu uimire citiva poezi italiene proeminente din Duecento, sicilieni și stilnovisti, cu timbru predantesc. Impresia a fost coplesitoare: față de contemporanele lor *cantigas de amigo* galege, poezia italienilor părea a evoca o lume de rafinament filosofic aproape agresiv, încorporând o gândire probabil inaccesibilă unui jorjal galeg. Față de o *canzone* a lui Guittone sau Guinizzelli, acele *cantigas* scrise în lumea satului galeg coborât în arhaicitate metafizică și seminate Pero Meogo sau Martin Codax aparțin unui alt univers, în ciuda limbajelor — prozodice vorbind — comune. Astăzi, după lectura cărții lui Marian Papahagi, cele cîteva nume italiene familiare îmi apar fundamentale redimensionate: un puzzle s-a recompus. Sintagma ce formează titlul recente cărți, *Intellectualitate și poezie*, ajunge să cristalizeze o marcă a liricii medievale italiene în raport cu oricare lirică europeană contemporană. Căci Duecento este un veac de aur pentru toată poezia occidentală: de la sumptuoasă decadentă provençală (apogeul lirismului provençal se situa cu aproape un secol înainte) la florilegiul din Nordul Franței, de la suita de capodopere galego-portugheze dintre 1200 și 1300, la constituirea limbajului liric al *Minnesänger*-ilor. Duecento a ridicat pretutindeni poezia în tipar medieval la capodoperă. Italienii o fac

cu „intellectualitate”, adică înglobând în vers esența reflecției filosofice.

Pentru un asemenea gen de exegeză apărută în 1985, existau două căi metodologice posibile: prima consistă în actualizarea spectaculoasă a poeziei medievale, în redactarea unui text personal și contemporan despre Duecento, privindu-se Evul Mediu de la înălțime și recuperând ceea ce corespunde sensibilității noastre: cea de a doua — în descifrarea atentă a semnificațiilor intrinsece ale liricii din Duecento, în analiza acestei lumi textuale considerate în sine. Marian Papahagi a ales cea de a doua cale, înfinit mai grea, fără ca privirea de ansamblu asupra liricii medievale, ca și reflecția asupra Evului Mediu să lipsească complet, autorul se consacră cu pasiune și erudicie stabilirii anatomiei exacte a corpus-ului ales și apoi demonstrării modului în care mecanismul literar funcționează.

De aceea, realizarea excepțională a acestei cărți va fi transgresarea, pînă la urmă, a spațiului și a timpului. Descriind evoluția liricii italiene de pînă la Dante, Marian Papahagi a descris dilemele poeziei vechine. Raportul mereu dificil cu biografia, încorporarea sau detașarea conceptului, aluzia temporală (politică, socială) sau absorbirea ei perfectă, solicitarea sau respingerea tiparelor poetice constituite, lupta cu limbajul mereu în formare, acestea sînt problemele grave ale liricii din Duecento, dar și cele ale poeziei din toate timpurile. Exegețul român din socoteală de funcționarea enormului angrenaj textual italian, pentru a căruia descriere consumă mai mult de jumătate din spațiul lucrării; nu este un efort inutil, pentru că vom înțelege mai bine, la sfîrșit, cum funcționează angrenajul Poeziei, cu majusculă.

Pe traseul ideal către marii poeți din Duecento, exegețul procedează sistematic și laborios. Marii poeți precursori ai lui Dante continuă să fie și în această carte cei doi Guido, Guinizzelli și Cavalcanti, însă miracolul operei lor și-a estompat culorile. Ei apar pregătiți de lirica pur religioasă (prima secțiune a cărții, Sfîntul Francis din Assisi și Jacopone da Todi), de poezia cu aparente provenșale a lui Giacomo da Lentino, în fine — de atent construita lirică a lui Guittone, cel pe nedrept subapreciat de Cavalcanti și Dante. Ar fi imposibil de descris punctele în care Marian Papahagi corectează imaginea moștenită prin tradiția istorico-literară, pentru că asemenea puncte sînt cu zecile. Să notăm numai că, în urma lecturii acestei cărți, *ducele stil nou* apare a fi mai degrabă o ficțiune dantescă decît o realitate textuală: să mai notăm importanța aparte pe care o capătă Școala siciliană și individualitatea ei stilistică autentică; poziția tranzitorie a lui Guinizzelli în evoluția de la forma inițială a liricii din Duecento la rigoarea abstractă și pură a lirismului cavalcantian; semnificația culturală profundă a poeziei de aparențe populare și realiste (sînt analizate în secțiunea a treia a cărții operele lui Cecco Angiolieri și Folgore di San Gemignano) etc. etc. Evident, numai un specialist în lirică italiană medievală se poate pronunța asupra opțiunilor de detaliu: ceea ce observăm noi este faptul că autorul alege un sistem de analiză complex, în care ambianța culturală, tradiția filologică și intuițiile stilistice își taie fiecare partea. În ceea ce mă privește, aș fi preferat scăderea ponderei de informație istorico-filo-

logică și sporirea corespunzătoare a paginilor de analiză stilistică. Atunci cînd o face, sîrind dincolo de zidul bine fortificat al tradiției filologice, rezultatele mi se par remarcabile: analiza poeziei lui Jacopone da Todi (evident unul dintre preferații exegețului — și pe bună dreptate —, pentru că asprele lui sonorități și viziunile patetice sînt, poate, accentuate cele mai moderne din tot Duecento), a celebrei *Canzone* a lui Guinizzelli, *Al cor gentil* (p. 256—270) rămîn în memorie. Admirăm aici modalitatea de analiză complexă, cu evidentă bază stilistică, unde erudiția filologică, legat esențial în versul liric italian, nu răpește prospectimea receptivității unui text extraordinar.

Am arătat de la început că Marian Papahagi a ales varianta de cercetare erudită. Era dreptul său — și o anumită finalitate doctorală a lucrării nu a fost, probabil, străină de asemenea opțiune. În ceea ce mă privește, cred că un oarecare balast istoric, indispensabil într-o teză, inutil într-o sinteză mai aerată, orientează lectura spre specialiști: am rămas incântat citind frazele involuntar delicioase despre docta dispută în legătură cu semnificația exactă a lui *per* din *Cantico di frate Sole* (p. 108 s.u.) sau pe cele despre modul în care a fost receptat Guittone de-a lungul secolelor (p. 191 s.u.), însă mă tem că cititorii cu real interes pentru asemenea pagini nu reprezintă decît cel mult cinci procente din total. Dedicată mai transant receptivității contemporane a culturii medievale, această carte ar fi cîștigat, poate: ne referim la ceea ce ar spune astăzi lirica medievală unui cititor (și i-ar spune înfinit mai mult decît în urmă cu două sau trei decenii), la situația exactă a Evului Mediu în conștiința noastră etc. Nimic mai mult decît Marian Papahagi n-ar fi actualmente, la noi, capabil să redimensioneze contemporan semnificația literaturii medievale.

Dar această observație rezultă dintr-o perspectivă ideală asupra materiei. Pentru că, în absolut și la nivelul exegezei de specialitate, *Intellectualitate și poezie* este o realizare deosebită. A scrie o asemenea carte — chiar beneficiind cu ani în urmă de facilități de informație — relevă miracolul eroic: bibliografia și notele bibliografice din cartea lui Marian Papahagi sînt ele însele o carte-poem, detașabilă de rest. „Nasc și în România exegeți!” Iar exegeza romanistică pentru scrierea căreia au fost necesari, fără îndoială, ani lungi de studiu sistematic, ne mai oferă și veritabila explicație a criticului Marian Papahagi. Subtilitatea interpretului literaturii contemporane, capacitatea lui de a găsi o explicație culturală formelor pur literare s-a născut din îndelungatul stagiul medievistic. La baza Criticii de atelier recunoaștem abia acum lectura lui Jacopone da Todi și a lui Scot Eriugena. Publicind *Intellectualitate și poezie*, Marian Papahagi își dezvăluie cu întârziere cifrul. Există la noi prea puțini critici a căror metodă și frază să se fi format prin cultivarea ardentă a unui domeniu atît de dificil precum acela al culturii medievale.

Intellectualitate și poezie transmite un mesaj. Prin această carte, romanistica românească reactualizează cu strălucire o mare tradiție, iar un critic de reală subtilitate își dezvăluie, nonșalant, infrastructura culturală.

Mihai Zamfir

Constantin Păunescu:

„Jocul întru ființă”

(Editura Litera)

■ CEA mai exactă încadrare tipologică a poetului Constantin Păunescu, congruent cu sine însuși în penultimul său volum (*Magnificat*, 1983), ni se pare a fi speța rară a artiștilor de substanță filologică.

C. Păunescu este un om matur, calm și echilibrat, dar cu o minte iscoditoare și un neastîmpăr afectiv care îl împing spre un perpetuu experiment filosofic (mai exact de cunoaștere) și sentimental, consemnat în cele mai bine de 40 de cărți de specialitate și 3 de poezie.

Care este universul de simboluri și idei, proiectul filosofic din *Magnificat*? C. Păunescu proclamă demiurgic, în chiar poemul deschizător al volumului, *Ai poruncit Orfeu*, o convertire a întregului univers în cînt, un fel de panteism orfic, în care melosul și euriitmia sînt transfigurările finale ale întregii diversități entropice a lucrurilor. În fond, această orfizare a ambientului înseamnă concomitent și o proiectare a vieții sufletești asupra materiei, a structurilor în care este ea organizată. Așa se face că la un moment dat aventura lirică devine un periplu prin cosmosul interior al poetului, „analogonul” cosmosului exterior, obiectiv. „Cosmologia” obiectivă și „cosmologia” subiectivă sînt cele două planuri care se convertesc unul în celălalt într-un contrapunct dictat de dispozițiile profunde ale poetului.

Un defect și o virtute a volumului este lipsa lui de unitate internă. Defect, pentru că lectura este derutantă, greu de supus unor judecăți generalizatoare, virtute, pentru că poate satisface un eventual foarte amplu de așteptări lectoriale. Poeziile sînt scrise în diverse perioade ale vieții, în dispoziții și momente intelectuale diferite. În esență, ele ne oferă o meditație pe alocuri tragică, pe alocuri optimistă, asupra alcătuirii lumii și condiției umane.

În ultimul său volum, *Jocul întru ființă*, C. Păunescu ne apare ca poet al vârstei totale, atotcuprinzătoare și atemporală — copilăria. Ea este capabilă să genereze acel univers fabulos, mitico-folcloric, identic așa-numitelor de Blaga „culturi minore”. Fenomenele (ideile) generatoare sînt jocul și visul. Jocul ca mod fundamental de existență spirituală și creație al copilăriei și, poate, al demiurgilor, visul ca jumătate cronologică a existenței noastre în care își are, cît puțin în parte, împlinite rădăcinile miracolului creației, partea constructivă imprevizibilă a comportamentului nostru. Volumul este, în consecință, o poetizare a miracolului creației în genere.

Jocul întru ființă conține aceleași inegalități ca și *Magnificat* (licențe de ritm pe segmente de maximă densitate ideatică și frumusețe, prozaismul unor pasaje, amestecul de mitologie păgînă și elino-romană în același context). Fenomenul este însă explicabil prin acea pasiune devoratoare pentru Idee care îl caracterizează pe autor și își subordonează implicit celelalte dimensiuni ale poeticii. Compensator, există piese aproape perfecte, precum „Cîntec de trezire” sau „Colindă”. În altele strălucesc cîte o strofă: „Din iubire fără tihnă / tu cobori în cuibul cald / și adormi ca o lumină / ferecată-ntr-un smarald”.

Dincolo de aceste urcături și căderi, inerente în fond actului poetic, bilanțul lectorial al celor două volume este cu prisosință pozitiv. Cu fiecare poem descoperim sugestive peisaje de idei și scenografii poetice. Constantin Păunescu este un poet de autentică vocație care, însă, din păcate, cochetează prea rar cu muza invenției lirice.

Radu Bagdasar

Calendar

IN FEBRUARIE

- 1 FEBRUARIE. S-au născut: Nicu Gane (1838), Vasile Netea (1912), I. M. Ștefan (1922), Lia Crișan (1923), Nicolae Breban (1934). A murit N.D. Cocea (1949).
- 2 FEBRUARIE. S-au născut: C. Rădulescu-Motru (1868), Ion G. Pană (1913), Nicolae Țațomir (1914), Mihail Pelin (1938). A apărut primul număr din „Bilete de papagal” (1928).
- 3 FEBRUARIE. S-au născut: Dora D'Istria (1828), Sergiu Filaret (1921), Tudor George (1926), Ana Măslău-Chirilă (1938), Petre Anghel (1941). A murit Ionel Teodorescu (1954).
- 4 FEBRUARIE. S-au născut: Vasile Cărlova (1809), N. Ladmiss-Andrescu (1907), Gheorghe Dumbrăveanu (1924), Simion Mice (1931), Petre Vărlan (1934).
- 5 FEBRUARIE. S-au născut: Alexandru Băciu (1916), Irina Eliade (1920), Iristu Căndrovanu (1928), Virgil Ardeleanu (1932), Ana Barbu (1936).
- 6 FEBRUARIE. S-au născut: Theodor Aaron (1803), Ștefan Cucu (1904), Geo Bogza (1908), Gabriel Tepelea (1916), Lucian Zălti (1927). A murit Vasile Uscătescu (1961).

- 7 FEBRUARIE. S-au născut: Dinicu Golescu (1777), Dan Hăulică (1932), Florin Mugur (1934), Adela Popescu-Muntean (1936).
- 8 FEBRUARIE. A murit Alexandru Al. Philippide (1979).
- 9 FEBRUARIE. S-au născut: Mircea Vulcănescu (1904), Cicerone Theodorescu (1908), Teodor Balș (1924), Tompa István (1934).
- 10 FEBRUARIE. S-au născut: Haralambie Tugu (1916), Constantin Vonghizas (1923), Mihai Dușescu (1941). A murit Vasile Gherasim (1933).
- 11 FEBRUARIE. S-au născut: Pericle Martinescu (1911), Paul Alexandru Georgescu (1914), Maria Rovani (1919), Margareta Bărbuță (1922). A murit Emilia Maioreșcu-Humpel (1918).
- 12 FEBRUARIE. S-au născut: Valeriu Gorunescu (1922), Banu Rădulescu (1924), Teodor Vărgolici (1930).
- 13 FEBRUARIE. S-au născut: Șerban Nedeleu (1911), Aurel Covaci (1932). A murit Grigore Hagiu (1985).
- 14 FEBRUARIE. S-au născut: Constantin T. Stoika (1892), Ion Călugăru (1902), Dragoș Vrâncănu (1907), Vințilă Ornar (1927), Radu Cărnei (1928), Gheorghe Achiței (1931), Anca Balaci (1932), Doina Sălăjan (1936), Mihai Gramatopol (1937), Damian Necula (1937), Mihai Cantuniar (1945).
- 15 FEBRUARIE. S-au născut: TITU MAIORESCU (1840), Paul Daniel (1910), V. Em. Galan (1921), Petre So-

lomon (1923), Romulus Zaharia (1930), Petre Stoica (1931).

● 16 FEBRUARIE. S-au născut: Corina Cristea (1938). A murit Victor Torynopol (1985).

● 17 FEBRUARIE. S-a născut Octavian Doclin (1950). Au murit: Elena Văcărescu (1947), Miron Radu Paraschivescu (1971), Cicerone Theodorescu (1974).

● 18 FEBRUARIE. S-au născut: Barbu Alexandru Emandi (1908), Radu Albala (1924). A murit Mircea Grigorescu (1976).

● 19 FEBRUARIE. S-au născut: MIRON COSTIN (1833), Artur Gorovei (1864), Ana Cartianu (1908), Ion Petrance (1924), Marin Sorescu (1936), Mircea Radu Iacoban (1940), Ioan Evu (1953).

● 20 FEBRUARIE. S-au născut: Emanoil Ciomac (1890), Eugen Barbu (1924), Mircea Malița (1927). Doina Ciurea (1938), Lucia Olaru Nenati (1949). Au murit: Theodor Corneli (1911), Nicolae Baltag (1975).

● 21 FEBRUARIE. S-au născut: Timotei Cipariu (1805), Claudia Milian (1887), Adelina Laerte Cârdei (1901), George Timeu (1939).

● 22 FEBRUARIE. S-au născut: Grigore Alexandrescu (1810), Tudor

Mușalescu (1903), B. Jordan (1903), Eduard Jurist (1928).

● 23 FEBRUARIE. S-au născut: Mihail Săulescu (1883), Tudor Măinescu (1892). A murit Florin Iordăchescu (1976).

● 24 FEBRUARIE. S-au născut: Ștefan Păun (1913), Ovidiu Cotruș (1926), Valentin Berbecaru (1927), Horia Bădescu (1943).

● 25 FEBRUARIE. S-au născut: Iosif Cassian Mătăsaru (1896), N. I. Popa (1897), Al. Tudor-Miu (1901), Eta Boeriu (1923), Benko Samu (1928), Corneliu Buzinschi (1937), Virgil Duda (1939), Irina Grigorescu (1948). A murit Al. Duiliu Zamfirescu (1968).

● 26 FEBRUARIE. S-au născut: B. P. Hasdeu (1838), Constantin Papasate (1907), Anavi Adam (1909), Valeria Victora Ciobanu (1948), Viorel Sâmpetean (1953).

● 27 FEBRUARIE. Au murit: A. D. Xenopol (1920), Salomon Ernő (1943), Al. Marcu (1955), Eugen Constantin (1975), Mihail Drumeș (1982).

● 28 FEBRUARIE. S-au născut: Gheorghe Șincai (1754), Ovidiu Constantinescu (1914), Elena Gronov-Marinescu (1944). Au murit: A. T. Laurian (1881), Grigore Grădîșteanu (1893), Ioan Ivanov (1903), C. Săteanu (1949).

Romanul ca artă a fragmentului

Epicul este determinat de un șir de alte experiențe epice, romanul (inclusiv cititorul care citește romanul și participă la destinul lui) iese în chip fatal dintr-o vastă bibliotecă. Naratorul (personajul central) din romanul lui Mircea Horia Simionescu cunoaște această lege a esteticii moderne și se grăbește să o anunțe în primele rânduri ale cărții. În „camera burdușită cu cărți” va dezlega el tainele destinului său, acolo și nu în altă parte. Camera cu cărți este, în fapt, un topos ce se repetă. După peripeții numeroase într-un timp cu delibereare indeterminat și într-un spațiu pe care nici personajul și nici cititorul nu-l pot fixa cu hotărâre, naratorul revine grăbit în „camera burdușită cu cărți”, singurul loc sigur în această desfășurare nebulă de întâmplări imaginare.

Naratorul (personajul) din *Licitatia* nu are nume sau, la o primă lectură a romanului, nu l-am reținut eu. Să-l numim, convențional, *Naratorul*, așa cum au procedat comentatorii lui Proust. Naratorul lui Mircea Horia Simionescu este scriitor (fapt semnificativ) și, vorbind despre existența sa, el vorbește în chip firesc despre cărțile sale. În mintea sa, femeile pe care le-a iubit se identifică după oarecare vreme cu personajele feminine pe care le-a creat. Nici el (și, bineînțeles, nici cititorul) nu cunoaște granița dintre fantezie și istorie, faptele n-au cronologie sau intră într-o cronologie a imaginarii. De la Borges știm că lumea este o vastă bibliotecă și că omul este produsul lecturilor sale. Romanul românesc este tot mai des ispitit de această viziune și, în cazul lui Mircea Horia Simionescu, romanul are ca temă tocmai lumea ca labirint de cărți și existența (destinul), ca aventură într-un labirint livresc. Este imposibil de a reconstitui această aventură și, la drept vorbind, ea nu are nici o importanță în desfășurarea epică. Faptele sînt sistematice, oprite, fracturate, planurile se schimbă de la un capitol la altul și, de cele mai multe ori, chiar în interiorul unui fragment. Nu este nevoie, vrea să sugereze prozatorul, să înfățișeze pe larg și în toate cauzalitățile un fapt pe care cititorul îl pricepe de la primele fraze. Este suficient doar începutul sonetei, continuarea se înțelege de la sine.

PENTRU a simplifica lucrurile și a introduce un fir în acest labirint de paranteze și fragmente să spunem că, după toate probabilitățile, Naratorul (eroul principal din *Licitatia*) a suferit un accident de tren și, scot, pierde noțiunea timpului și, în genere, pierde sensul realului. Are sentimentul că a devenit invizibil sau i se pare că, murind, a trecut la starea de invizibilitate și imponderabilitate. Mai sigur este că visează că a murit și că morții continuă să-i ducă, nevăzuți, existența dinainte. Premisă absurdă, întreținută de sugestia că totul este o proiecție onirică și că, în realitate, moartea Naratorului nu este decît o amnezie delirantă. Sînt mai multe simboluri, parabole aici și peste tot în acest roman în care nu există legături cauzale și indivizii nu sînt decît produsele fanteziei lor. Reținem, totuși, faptul că Naratorul este prozator și, ca și autorul de pe copertă, a scris o *Bibliografie generală* și face teorii despre roman, parodiază narațiunea de tip realist, vorbește despre narațiunea la persoana a III-a (specifică romanului din secolul al XIX-lea) și despre avantajele estetice ale narațiunii la persoana întâi, apără livrescul în proză și ia în ris (de zece, de o

sută de ori) pe cititorul comod care așteaptă să găsească într-un roman o intrigă, o tipologie și o descriere rațională a întâmplărilor... Din toate aceste eseuri introduse în materia epică și devenite, ele însele, fapte epice, înțelegem că romanul nu se mai mulțumește să relateze un șir de întâmplări semnificative și un număr de destine (ambitiile romanului tradițional), romanul dă o explicație estetică a întâmplărilor și, mai înainte de orice, se înfățișează pe sine în etapele devenirii (configurării) într-un haos de fapte reale și imaginate. Totul în lume este aranjat după „ordinea haosului” — spune Naratorul din *Licitatia*, și dacă este așa, scriitorul nu are altă responsabilitate decît aceea de a inventaria haosul. Stilul (faimosul stil) nu reprezintă decît ritmurile muzicale ale acestui abis de învălmășaguri. Există, totuși, o ordine muzicală în acest fragment de fragmente (universul accesibil romancierului), există o geometrie în „îngrămădeala monstruoasă” a obiectelor și în dezordinea vieților, și romanul poate dibui mecanismele labirintului. Cum? Făcîndu-i inventarul. Și avînd grijă să înfățișeze și etapele inventarului, adică modul în care se compune romanul prin adăugarea de fragmente. Voi cita pasajul care mi se pare că exprimă mai bine această idee ce se repetă în *Licitatia*: „Setea noastră de absolut întîlnește în înfățișarea lumii o îngrămădeală monstruoasă, dar are un ajutor în științele exacte, rînduirea seriilor și conturarea indivizilor e o treabă a lor, lucrurile devin clare și lectura ne conduce relativ ușor la înțelsuri. Spiritul nostru nu se mulțumește numai cu atît, resimte și o sete de echilibru între forțele zmucite ale informațiilor și îngrămădirilor ce devin în interiorul ființei un adevărat bazar. Cîneva care ar putea să ne deschidă capacul testelor ca să citească ce scrie acolo s-ar îngrozi de ce ar vedea: totul «aranjat» după ordinea haosului, dar aranjat, mecanismele nu trebuie disprețuite, ele lucrează, ce se alege e o (dez)ordine desăvîrșită (citește: foarte bine pusă la punct) care, nu mă înșel, are rațiunea sa, probabil sita vederii noastre, colorată anume, reține cu părtinire, la o cheie prea subțire... Seta aceasta se numește nevoia de stil. Artistul, scufundător specializat în adîncul propriului ocean, n-are altă mîla înaltă îndatorire decît să descrie ce se află în/pe fundul abisului în care plonjează, să facă un inventar cît mai amănunțit a ceea ce se vede, în nădejdea că, de pe un promontoriu al depozitului, din înălțimea unui turn al cetății scufundate, va putea privi într-o zi fericită întregul și fiecare detaliu, obținînd în sfîrșit articularea universală, un înțeles final al rostului, și, oh, Doamne, liniile desăvîrșite, nezdruincinate ale Frumosului etern. Seta aceasta de inventar ne împinge spre confesiune și de aceea romanul nu moare. Romanul reface mereu inventarul, nimeni nu-l reproșează că repetă o operațiune pe care au făcut-o pînă acum mii de scufundători. Ai reținut, Cella, că prin roman înțeleg toate despletirile narațiunii... chiar și fragmentul!”

Aici teoria romanului ca artă a fragmentului este formulată mai abstract, în alte locuri naratorul spune mai direct că proba unei bune literaturi se face pe fragmente și prin fragmente, într-o indeterminare calculată, sugestivă. Numai cititorul prost, zice el ridicînd vocea, „cititorul năvălit și prost nu suportă tăcătura, oprirea, rămînerea la cotitură de unde nu se întreprinde o rezolvare, o pe-deapsă, un succes, o recompensă”. Cît de năvălit și prost este un astfel de cititor (cititorul lui Balzac, Tolstoi și Dostoiev-

ski) rămîne de văzut. Nu-l putem combate pe Naratorul din *Licitatia* deoarece, ca personaj (și încă personaj-scriitor), el are dreptul să creadă și să spună orice. Autorul nu-l aprobă, nu-l respinge, poietea lui este să fie absent din carte, iar cartea se constituie, repet, dintr-un șir de fapte care se întrepătrund, se contrazic, se leagă și se dezleagă într-un vălmășag de alte fapte... Într-un loc naratorul vorbește de păpușile rusești care intră una în alta. Aceasta mi se pare chiar tehnica romanului scris de Mircea Horia Simionescu: un număr nelimitat de paranteze care se înghit una pe alta, de fragmente care se lasă cuprinse de alte fragmente. Există, desigur, un scenariu riguros ce poate fi determinat în confesiunea premeditată haotică. Un scriitor, dat dispărut sau doar amnezic, asistă la inventarul (tot-un inventar) al scrierilor sale. O comisie înregistrează manuscrisele rămase și organizează o licitație la care participă, deghizat, chiar autorul (personajul, naratorul)... Din comisie face parte Leon Făinaru, escroc cu veleități estetice, Vasile Ionescu-Godot care face teorii despre roman, incoruptibilul Jugănar și alții... Un amator de literatură, Locusteanu, apare la urmă și dă cheia realistă a romanului. S-ar părea că Mircea Horia Simionescu vrea să sugereze, prin el, pe cititorul „năvălit și prost” care vrea totdeauna o explicație rațională și o succesiune inteligibilă, de date în roman. Locusteanu este suspectat, de altfel, de crimă și anume el l-ar fi omorît pe Narator (bineînțeles în vis) și tot el l-ar fi redat luciditatea... În interiorul romanului există și o altă narațiune, mai coerentă, scrisă în stilul romanului vechi: o istorie de dragoste, în Italia, între Narator și Marie-José, fiica unui vestit țesător de mătăsuri din Lyon. Totul nu-i, bineînțeles, decît o fantezie a Naratorului, pornită, probabil, de la faptul că pe strada Lemnea, în apropiere de casa burdușită cu cărți, exista o „Casă a italienilor”... În descrierea povestirii sentimentale dăm peste aceeași ironie fină și erudiție parodică. Personajele se cheamă Aku Punklata, mătușa Versatila, Alla Sanguisuga și surioara ei Vermiforma... Ele se amestecă, într-un mod isteț și pitoresc, cu altele, venite dintr-o lume mai profană, bucurăsteană: Ionescu Fluture, Ionescu-Godot, Caloveanu, Niculina Buzdugan, imblinzitoare de tigri și lei, legătorul de cărți Șuligă... Iluzia pe care vrea să o creeze prozatorul, dispunînd astfel planurile narațiunii, este că există mai multe nivele ale ficțiunii: unul în care trăiește naratorul (eroul) și altul pe care și-l imaginează el. Se înțelege că totul este ficțiune și că existența eroului nu este decît un reflex al imaginației sale.

Licitatia este o carte admirabil scrisă, complicată (ca tehnica narativă), cu o intrigă polițienească (un accident de tren, un posibil asasinat, un om invizibil, o evadare din timp, o revenire în real, o tentativă de crimă...) tratată într-o carte ce face teoria romanului fără intrigă și fără personaje. Un roman, în fine, constituit ca un riguros colaj de fragmente, greu de urmărit la lectură, cu observații ce se deschid și se închid într-un număr imprevizibil de paranteze erudite și fals erudite, parodice... Ce este, asadar, romanul azi? O narațiune, cînd solemnă, cînd ironică despre felul în care ea se compune. Prozatorul modern tinde să devină tot mai mult un caligraf maniac care vrea, într-adevăr, să descrie ordinea haosului.

Eugen Simion

Masca lui Dominic

INTR-UN „Exordiu” la *Strada care urcă la cer*, Dominic Stanca scria, în legătură cu figurile din copilăria sa, pe care le evocă în acest ciclu de poeme: *Vorbim, despre oameni ca și cum am vorbi / despre cărți, despre fluturi sau haine uzate, / vorbim despre ei ca și cum n-ar mai fi / decît reproduceri pe cărți ilustrate, / anemice copii, decolorate; /.../ Vorbim ca și cum, nemăștiind, și-au pierdut / sub propria mască înfățișarea / și graiul și harul și mersul și starea / și-acum rătăcesc în necunoscut, acolo unde numai Ion, clopotarul cel mut, / le cunoaște adresa, cînd le sună plecarea...*

Iată aici, în acest citat, adunîndu-se încet, în blînda legănare a unui ton sentimental impletit din sfătoșenie și resemnare, citeva din trăsăturile caracteristice ale autorului, ca om, și ale artei sale: dulcea melancolie, ironia duioasă împinsă pînă la risul amar și puțin sfidător, seriozitatea în fața iremediabilității, înclinația spre fabulos, și — ca sumă a lor — un foarte delicat umor macabru. Toate acestea formează *masca lui Dominic*.

Actor și autor de teatru, cu deschidere egală spre tragic și comic, el știa însă că *masca* nu este niciodată ceva străin de adevărata față a omului; că ea nu reprezintă decît esențializarea trăsăturilor lui naturale, preluate — la un moment dat — de către artă; pe de altă parte, că *masca* se prezintă ca încrem-nire a feței vii în ceea ce moartea semnează ca definitiv: fotografia de pe pașaportul pentru celălalt tărîm.

Pentru noi, prietenii acestui om cu uluitoare vocație de prieten, *masca* lui Dominic a fost mereu un lucru de neimaginat: era, în el, atîta vitalitate, atîta apropiere caldă și desprindere prin ironie de fiecare moment trăit; atîta solemnă îmbăiere în spiritul limbii numai pentru a țîșni, îndată, din datină și zicală, cu o nouă expresie de neuitat pe buze; atîta capacitate de a repeta neconștient — prin darul său de povestitor — o multitudine de situații, și de a le pune în valoare culoarea dar, mai ales, grotescul; atîta poftă copilărească de a revărsa, apoi, peste ele, hohotele scurte ale risului său puțințel spart; — încît înfățișarea lui era cu neputință de oprit din permanenta ei izvorire și curgere în de sine, din — acesta e cuvîntul cel mai

potrivit, cred eu — *gilgiutul* ei inimitabil de apă vie, care ogîndește cu fidelitate și tulbură imediat ogîndirea...

Ca despre cărți..., da — vom vorbi așa despre Dominic, pentru că era un adevărat dicționar de frumuseți ale limbii și înțelepciunii românești...

Ca despre fluturi..., de asemenea: dacă grădina lumii a fost, pentru cineva, colorată și plină de miresme, îngăduind popasul de-o clipă și suptul esențelor, — ea a fost, îndeosebi, pentru el...

Ca despre haine uzate...? Stînd în spatele meu, îl simt cum ricanează ușor la gîndul meu pios, ripostîndu-mi: „Ba da, ba da! cel despre care vorbești tu acum e un simplu vestmint, corpul lui s-a topit, e în vol, și în literele pe care le-a scris...”

Și totuși... În măsura în care și Dominic Stanca, asemenea personajelor sale, și-a pierdut sub propria mască înfățișarea, — în aceeași măsură, de fiecare dată cînd mă gîndesc la el, înfățișarea lui reală, caldă, scăpă de sub această mască, desfide moartea, și golește complet de conținut o propoziție ca aceasta: „În acest 31 ianuarie 1986, Dominic Stanca ar fi avut 60 de ani...” Imposibil! Pentru toți cei care l-au cunoscut, și iubit, și apreciat, acest lucru este cu neputință: *masca* lui Dominic nu poate să aibă decît înfățișarea lui Dominic — tinăra, tinăra, tinăra...

Ștefan Aug. Doinaș

PARTIDUL CEAUȘESCU ROMÂNIA

„NE facem o datorie de conștiință — se subliniază în Serisoarea Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R., Consiliului de Stat și Guvernului Republicii Socialiste România, adresată tovarășului Nicolae Ceaușescu la sărbătorirea zilei sale de naștere și la omagierea îndelungatei sale activități revoluționare — de a sublinia și cu acest prilej aniversar că, prin suflul nou pe care l-ați imprimat, după Congresul al IX-lea, întregii vieți politice și economico-sociale din patria noastră, ați adus o uriașă contribuție la promovarea în munca tuturor comunistilor a unui stil dinamic, revoluționar, profund creator, pătruns de o înaltă responsabilitate față de prezentul și viitorul patriei, ați stimulat neabătut întărirea legăturii partidului cu masele, cu făuritorii de bunuri materiale și spirituale, ați vegheat permanent ca întreaga activitate a partidului și statului să reflecte voința și interesele supreme ale națiunii, ați fundamentat concepția de înaltă valoare umanistă, în baza căreia noua orinduire se făurește cu poporul și pentru popor“.

Intr-adevăr — și o subliniem cu dragoste și recunoștință și în aceste zile de înaltă sărbătoare a națiunii — puține imagini ne definesc mai bine, în ochii noștri și ai celor ce ne privesc, ca acelea care reliefează — printr-o expresie emblematică a acestui istoric ceas pe care-l numim **Epoca Nicolae Ceaușescu** — legătura indestructibilă a Eroului neamului cu neamul său, cu făurarii noii civilizații a României, operă a partidului înfiptă de un întreg popor, prin sine și pentru sine. Puține imagini ne definesc mai bine ca prezența adinc și emoționant resimțită de suflarea românilor din toate zărmle, a secretarului general al partidului, a președintelui Republicii, tovarășul Nicolae Ceaușescu, în toate clipele devenirii noastre, în toate vetrele de muncă și de creație din care se zidește România de azi și de mâine, decise de el și strălucite de el. Cabinetul său de lucru, s-a spus, este țara, cu a cărei realitate înconfundabilă s-a identificat din cea mai fragedă tinerețe, țelul suprem al existenței și al lucrării lui este neamul, cărula i s-a dăruit cu o fervoare neatinsă născând și de nimeni, umplind până la desăvârșire vechiul ideal popular al Eroului național, al cititorului de glie și de istorie. Cel care a ridicat forța conducătoare a națiunii, partidul, la adevărata-i menire — nu de „emitor de directive“ situat undeva, sus, deasupra maselor, cum a fost deseori înaintea lui, ci de forță vie, creatoare, dinamică, acționând în însuși miezul aprins al vieții, împreună cu oamenii, pentru oameni — ilustrează el însuși, prin întreaga sa epocală operă, această antică legătură cu pământul de la Dunăre și Carpați, cu neamul pe care-l slujește și ale cărei nobile însușiri le înalță la strălucire și le definește cu geniu. Partidul și neamul sint astăzi una, țara și președintele ei sint una, numele Eroului între eroii nației simbolizând — în scinteietoare emblemă — noul nostru destin, noua și marea noastră civilizație, noul și înaltul nostru loc pe harta geografică și spirituală a lumii. Vizitele de lucru pe care, împreună cu tovarășa Elena Ceaușescu, le întreprinde prin țară, statornicul și amplul lui dialog cu poporul, consultat în toate momentele cardinale ale existenței și creației lui, se constituie ca o vibrantă semnificare, inedită în peisajul nostru istoric, a acestei inseparabile legături, generatoare de tonică incredere națională în edificarea prezentului și a viitorului, de meru noi și optimale strategii ale înaintării. În fierbinte replică, unitatea tuturor fiilor acestui pământ, indiferent de naționalitate, constituiți în marele bloc de granit al națiunii noastre socialiste, în jurul marelui lor cirmaci, este, între realitățile care ne revclează astăzi ființa cea mai fierbinte, cea mai definitorie, fertilă și

inepuizabilă sursă a tuturor cuceririlor noastre, umplindu-ne inimile de mindrie, de însuflețitoarea mindrie de a-i fi contemporani.

Este realitatea cu incalculabile consecințe pentru soarta pământului de la Dunăre și Carpați, pentru steaua în continuă ascensiune a unui neam devenit o singură ființă cu munca și cu creația sa, este lucrarea datorită omului care, de la cea mai fragedă vîrstă, și-a făcut din cauza pământului și a neamului său, a emancipării lor prin libertate și demnitate, cauza sa sfîntă și neabătută. Această realitate s-a produs grație omului care, într-o viață de om, a trăit pentru oameni, pentru popor, pentru țară, cu o nepregetare a luptei, cu o intensitate a dăruirii, cu o nestrămutare a crezului revoluționar, cu o demiurgică forță a muncii și a ideii, care ar fi putut ridica la o singulară substanță și la o unică strălucire nu o viață, ci zece vieți. S-a produs grație omului care, asumindu-și ca nimeni altul mesajul istoric al României și al românilor, și-a asumat, prin partid, istoria pentru sine, transformînd-o pentru popor.

El, omul din fruntea țării, este și cel dintîi muncitor al ei, cel mai neobosit, este omul care, concepînd o țară, lansînd ideea care îi schimbă fața, e prezent, în același timp, zi și noapte, pe santierul ideii, veghindu-i înfăptuirea, veghindu-i transcripția în beton și piatră, desăvîrșind din mers, corectînd efecte, obligînd cărămida — pe care primul a pus-o — să se constituie, conform planurilor partidului, în cadrul arhitectonic al unei noi Românie. E truditul tenace, răbdător și miraculos al pământului, e omul care, smulgînd din calea plugului revoluției toți bolovanii împotriviților, suind neabătut munții vremilor, ades în răspăr, a transformat munții, cîmpiile, dealurile românilor în antrepozite de comori, adăugîndu-le alte forme de relief, dintre cele mai somptuoase, făcînd din întregul strămoșesc teritoriu un nou și vast spațiu fertil și fertilizat. E omul care, prin uriașa sa capacitate de concepție și prospecție, prin spiritul său novator, prin inteligența sa veșnic trează, prin gândire științifică și polivalentă, a devenit, în toți acești ani, un generator al energiilor intelectuale, al harurilor de creație ale națiunii, fructificîndu-le un capital de surprize ce ne așază în rîndul forțelor mari, al umanității mari, purtătoare de nou, făuritoare de nou. Muncitori, țărani, cărturari, constructori ai noii noastre civilizații, se recunosc în el, în primul constructor și arhitect al acestei civilizații, ca într-o personalitate exponențială, o personalitate-simbol, o personalitate-pisc, suverană expresie a personalității — pentru întia oară cucerite — a unui întreg popor.

O personalitate-pisc, dar un model — prin viața și opera sa — pentru toți fiii acestui pământ, din rîndurile cărora s-a născut, în rîndurile cărora a crescut, s-a format, și-a cucerit componentele viei și durabile ale ființei sale, luînd de la ei — de la muncitori, de la țărani, de la cărturari — cele mai nobile însușiri, ridicîndu-le la o supremă efflorescență și aruncîndu-le din nou în balanța destinului național, cu o vigoare unică.

O vigoare a faptei și a ideii ce l-a adus, și în aceste zile aniversare, înaltul elogiu al dragostei și recunoștinței partidului și poporului. Un elogiu pe care, cu modestia proprie comunistului, proprie patriotului, cîrmaciul îl împarte cu partidul, cu poporul, încununînd cu el fruntea patriei, așa cum a făcut-o și în Cuvîntarea rostită la solemnitatea de la 26 Ianuarie :

„Este, fără îndoială, plăcut — în asemenea împrejurări — să constăți că anii care au trecut au fost folosiți în interesul poporului, al cauzei socialismului și comunismului, al păcii. Este fără nîcl o îndoială o bucurie să constăți că, în această activitate, ai adus o contribuție, împreună cu întregul partid, cu întregul popor, la mărețele înfăptuiri realizate de

popor pe calea socialismului și comunismului“. Sublimă profesie de credință, cu strălucită acoperire în aurul unei vieți !

S-A păscut, printr-una din acele rare, dar fericite și semnificative coincidențe ale istoriei, în anul Marii Uniri de la Alba Iulia, act crucial al existenței noastre, cristalizîndu-ne în major secularele aspirații, act proclamînd în auzul lumii renașterea vechii și glorioasei Dacii, act legitimîndu-ne pentru toldeauna ca națiune. S-a născut la 26 Ianuarie 1918, la Scornicești, străvechi sat de plugari, lingă apa Oltului, riul-ax al spațiului și al timpului românesc, purtînd cîntarea pămînturilor noastre, ecoul luptelor și al jertfelor, al dorurilor și aspirațiilor spre largul libertății și al dreptății.

Trei ani mai tirziu — acum șase decenii și jumătate, în tumultuosul mai 1921 — se făurea Partidul Comunist Român.

Puțini au bănuit atunci că tinăra forță politică va fi aptă, tocmai prin tinerețea și dinamismul ei, libere de orice aservire, lucid și fierbinte aservite doar neamului și idealului revoluției, să preia pe umerii săi năvalnicele nădejdi de mai bine ale românilor, purtate în lungul secolelor, cristalizîndu-le într-o programă de luptă precis definită, ducîndu-le la izbîndă. Puțini au bănuit capacitatea de transfigurare pe care acea istorică primăvară a anului '21 avea s-o aducă în viața pământului românesc, scufundat pe atunci în beznele împilării, imprimîndu-i o inedită mișcare tectonică, răsucindu-l cu fața spre soarele libertății, spre viitor. Puțini au prevăzut radicala ascensiune a noli forțe, și totuși nu chiar puțini, dovadă că potențaii epocii s-au temut de ea, apariția Partidului Comunist Român însemnînd, aproape simultan, ilegalizarea sa, urmată de o acerbă prigoană. Act care, departe de a întuneca o idee și de a știrbi ascultul de foc al unei lupte, s-a întors împotriva celor ce l-au comis, ideea devenind cu atît mai iradiantă și lupta cu atît mai robustă cu cît prigoana împotriva lor se înțețea, cu cît imperativul fringerii ei devenea mai clar, mai deliberat. Așa s-a afirmat, încă din zorii istoriei sale, partidul celor mai buni fii ai muncitorimii, ai neamului, al unor oameni de marcă ai spiritualității române, oameni ai opțiunilor integrale și ai jertfelor integrale, oameni care, coagulînd în jurul lor toate forțele viei ale națiunii, le-au dus pe culmea istorică pe care se află azi.

În galeria acestor eroi, cei mai mari din cîți a dat această eroică țară, numele tovarășului Nicolae Ceaușescu — numele omului care, din cei 68 de ani de viață pe care i-am celebrat în aceste zile, acoperă cu statura sa mai bine de o jumătate de veac din marea istorie națională a luptei pentru triumful libertății și al mai binelui în România — s-a impus de timpuriu cu o rară forță, trezînd dragostea maselor truitoare și ura celor care le prigoneau. Avea numai 13 ani cînd intra în mișcare muncitorească ; avea numai 15 ani, cînd în 1933, anul marilor răsuciri istorice ale României și ale lumii, făcea parte din conducerea Comitetului Național Antifascist ; avea numai 16 ani cînd, în 1934, primea din partea muncitorilor Capitalei mandatul protestului lor față de procesul de la Craiova al luptătorilor petroliști și cefieriști ; avea numai 18 ani cînd, în 1938, după succesele anchetării, schingiurii și internării, transforma sinistru farsă juridică de la Brașov, avîndu-i ca victime pe comuniști, în tribună justițiară a comunistilor, a partidului, fiind aruncat pentru îndrăzneala sa pe lespezile tencuite cu sînge ale Doftanei. Acolo, ca și, mai tirziu, în lagărele de la Jilava, Caransebeș, Văcărești, Tirgu Jiu, în calitate de cadru de bază al falangei conducătorilor comuniști intermnițați, va avea un aport decisiv la transformarea acelor sedii ale teroarei în citadele de luptă, în nuclee ale rezistenței și eroismului, cu intensă și largă iradiere, stră-

luminînd prin negura vremilor spre zorii libertății patriei și poporului. Numele lui devine, tot mai mult, un sinonim și un simbol ale fermității de idee și faptă, ale calităților moral-politice ale comunistului, misiuni de tot mai coplesitoare răspundere căutîndu-l pe militantul ardent, pe inițiatorul și organizatorul unor acțiuni care buimăcesc adversarul de clasă prin anvergura și neprevăzutul lor. Așa a fost la 1 Mai 1939, cînd marca demonstrație a celor 20 000 de muncitori bucureșteni, avîndu-i printre organizatorii de frunte pe tînărul comunist și conducător Nicolae Ceaușescu, s-a afirmat ca o grandioasă manifestare, prima de astfel de proporții în Europa, împotriva fascismului și a războiului, împotriva infeudării neamului unor interese străine de ființa și vrerea lui.

Participant de frunte la strategia actului de la 23 August 1944, comandant de seamă în asprele bătălii pentru cucerirea și întărirea puterii poporului, secretar general al Uniunii Tineretului Comunist, diriguitor al unor importante organizații regionale ale partidului, ca Dobrogea și Oltenia, investit cu răspunderi înalte în economie și în armată, în conducerea superioară de partid și de stat, el se distinge — mereu și mereu — prin calități nepereche, întrînd primul în focul marilor lupte pentru edificarea României noi, rămîind ultimul în tranșeele lor, organizînd și dirijînd cu o rară știință, hotărîtoare asalturi spre viitor, cucerindu-și prin tot și prin toate dragostea, admirația și aleasa încredere a partidului și a neamului.

EXISTA, în devenirea unul popor, momente care, prin stringența istorică și prin consecințele lor de amploare și de durată, echivalează cu o adevărată renaștere, determinînd ineditate tipare existenței aceluia popor, lucrării lui, afirmării noului. Un astfel de moment, aici, la noi, la români, a fost Congresul al IX-lea al P.C.R., care l-a investit în fruntea destinului național — prin opțiunea entuziastă a întregului nostru partid, a întregului nostru popor — pe tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Opțiune, în spațiul nostru istoric, a însemnat dintotdeauna un act de gravitate și de răspundere. Toate marile opțiuni ale poporului nostru au fost, de-a lungul veacurilor, astfel de acte, expresii ale unei voințe care s-a confundat cu însăși ființa noastră. Am optat alături de Ștefan pentru neatîrnarea și demnitatea țării, am optat alături de Mihai, însoțîndu-l eroic în cei opt ani de campanii prin care Viteazul ne-a dăruit cu sabia țara de azi, am optat alături de Cuza, alegîndu-l dintr-o suflare, nu fiindcă nu mai erau și alți bărbați la fel de bravi și de hotărîți ca el, ci fiindcă alegerea lui a însemnat prima noastră emancipare națională, prima democrație politică, prima unire, urmată, la Alba Iulia, prin opțiunea plebiscitară a întregii nații, de cea de-a doua. Am optat apoi cu sînge, la Smîrdan și la Grivița, pentru independența României moderne, am apărât apoi această independență, tot printr-un act de unanimă opțiune, la Mărășești și Oituz, apoi, în zilele de foc ale revoluției anului '44, pe Olt și pe Mureș, pe Tisa și pe Vltava, pînă în clipa cînd România a devenit din nou stăpînă pe soarta ei.

Așa am optat, cu toată ființa, cu inima și conștiința etalate în gest și pe buze, în uralele ce păreau a veni din veac, încununînd aspirațiile veacurilor, pentru alegerea la cîrma partidului și a națiunii — la Congresul din iunie 1965 — a fiului cel mai iubit al acestui pământ, a omului care exprima cel mai bine, cel mai profund, cel mai autentic vrerile țării, a omului de cea mai apăsată trebuință aceluia istoric ceas.

Ne aflăm atunci, la două decenii de la victoria revoluției, într-un ceas de febrilă construcție, înălțată cu unelte ce provocaseră și lumină, dar și suferință, adesea și tragedie, într-un ceas în care

Duminică, 26 ianuarie, la sediul C.C. al P.C.R., cu prilejul aniversării zilei de naștere a tovarășului Nicolae Ceaușescu

le, bucuriile, dar și zburciunile, și erorile se amestecau așteptare, așteptând echilibrul, nașterea firească, spre acea firească cu care își concentrează contrastele în rezultate fundamentale. Ne într-un ceas în care poporul și mite pe drumul noului, dar aflate înconjurați de o conjunctură care adăunau actul noului, uneori detur, așteptau ca niște idei și idealuri să coboare din rame mortificate a cea vie, să capete intruparea faptă așteptau pe conducătorul de partid ară al cărui neovăit comunism să patrie, ca toate ideile mari care, cu dăruire, au orlunde un trup și n. Il așteptau pe faurul de nouă și că România, care să răsplătească le de progres, demnitate, independență, democrație ce din veac scinteiază pul ei, dind energiilor naționale, e de fapte, libertate de acțiune și iu de fructificare și afirmare. Il u pe comunistul de omenie, pe atorul de omenie, pentru care omul a lui nu sint nicidecum o lozincă tă, fluturată doar la prilejuri festive însăși rațiunea sa de a fi.

ci și-a deschis lucrările Congresul lea al partidului. Atunci am ascult sentimentul că ascultăm însuși il, însuși socialismul, însuși adevăriei și al epocii — cuvintul-angaj, cuvintul-mesaj de nouă istorie al lui Nicolae Ceaușescu.

Il, după două decenii, nimeni, ori fi și oriunde s-ar afla, nu poate că legământul asumat de cirmaci al partidului și a națiunii în istoria anului '65 n-a fost onorat în chip ar. El s-a intrupat cu pregnanță și în însăși realitatea României de țară nouă, aflată la o altă vîrstă, tot atît de diferită de peisajul ic și social de care s-a despărțit sint de diferite la noi apotimpurile, monocromă și rece față de policromă, încărcată cu fructe a verii. El rputat în noua și dinamica noastră nle, în exploziva înflorire a și a culturii, în civilizația noastră, a măsurilor mari, în libertatea reală, în democrația noastră reală, dependența noastră reală, în tot ceea ceamă, în semnificația românească porană, efort, efort creator, inco cu răsplata pe care o merită. El s-a t într-o Românie ce se desparte de acum două decenii prin zidul compact și sărbătoresc al unor înri de cea mai modernă finută și de ai largă deschidere spre viitor.

le acestei etape sint cunoscute, căcl hem un creion în mină și toți știm em socoteli. Le face toată țara. O pre, într-o lume și într-un timp frăe de crize și de recesiuni economice sporit producția industrială de ri, orientînd-o spre ramuri de ex- tehnicitate, dînd cuceririlor revolu- tînfico-tehnologice statut și extin- e practici curente, o țară care si-a u, cu propriile-i forte, construcții utine sint pe planetă (Canalul Du- Marea Neagră. Transfăgărășanul, l nou centru civic al Bucureștilor), a sporit de două ori și jumătate alul agricol, de patru ori venitul al, fortificîndu-ne certitudinile de ridicîndu-ne ca niciodată mindria nitatea.

fost ușor, dimpotrivă. Nimic nu păzut din eer, nimic nu ni s-a dat tis, ba, mai mult, a trebuit să re- m ceea ce, într-o mai veche epo- s-a luat. Iar aceasta a însemnat un efort adesea eroic, adesea ex- al. Este efortul grație căruia, st ev confruntat cu atitea aspre di- ti, cu atitea neprevăzute examene ații ce-i dereglează ființa, noi, ro- sintem printru puținii care propu- noțiune teafără, dinamică și sta- în același timp, despre ritm, des- dezvoltare, despre posibilitățile și

resursele prin care trecem din azi în miine, despre rigoarea, armonia și echili- brul ce guvernează deopotrivă întregul și partea, unitatea economico-socială și an- samblul — vast și rotund ca și țara — în care ea se înscrie. Această strategie uni- cat a dezvoltării, racordînd exigen- țele zilei de azi la cele ale zilei de miine, poartă în conștiința noastră, a tuturor, numele tovarășului Nicolae Ceaușescu.

N-A fost ușor, dimpotrivă. Ne-am confruntat, în această etapă, cu destule obstacole, cu surprize tî- nînd de legile oarbe ale naturii — inundații, cutremur, secete —, sau de convulsii și asprimile veacului — criza energetică planetară, de rigorile căroră n-am putut fi scutiți, ca trăitori pe a- ceașă planetă —, sau de propriile noastre neajunsuri manifestate uneori în abor- darea și promovarea noului. Dar la ca- pătul acestei etape am devenit, iată, noi înșine autori de surprize, de performanțe, pe toate planurile, în economie, în știință, în tehnică, în cultură, în construcția socială, în progresul civilizației în ansam- blul ei. Și mai precis definit, „mira- colul românesc” e înțeles acum pretutî- deni ca o facultate inepuizabilă a sur- prizelor, egală cu însăși capacitatea de talent și de geniu a poporului român. Această incită statuare a ființei neamu- lui, ca etalon de nouă și dinamică uma- nitate, făcîndu-ne, pentru prima oară, să privim lumea din jur nu de jos, nu umil, ci de la altitudinea frunții noastre. nim- bată de aura unui planetar prestigiu, poartă în conștiința noastră, a tuturor, numele tovarășului Nicolae Ceaușescu.

N-a fost ușor să ajungem la un astfel de chip al țării, proiectînd în major chip- ul nou și ales al omului ei. Au trebuit lepădate niște false imagini ale acestui chip, au trebuit rezolul proscrise niște concepte osificate, care-i ascundeau trăsă- turile vii sub o mască inertă, de împru- mut. A trebuit denunțat tot ce înseamnă inerie, incremenire, stagnare, forme fără acoperire în nevoile vieții, structuri de- pășite, care condamnau la anchilozare energiile neamului. Au trebuit negate niște mai vechi aserviri, au trebuit izo- late și extirpate niște erori politice și ideologice, a trebuit denunțată infirmita- tea istorică a revoluției prin sloganuri și întronată revoluția prin acțiune. Au trebuit reevaluate resursele naționale, cele materiale ca și cele umane; au tre- buit reevaluate, sporite, dinamizate și așezate în noi structuri, întemeiate pe coerența întregului, pe articulare și pe sincronizare perfectă, toate forțele pro- ductive; a trebuit reevaluat și fructificat, pe o spirală mereu suitoare, timpul de muncă al națiunii, astfel ca nici un strop din el să nu se piardă. Au trebuit repuse în drepturi libertatea reală, expresia li- beră, competiția liberă a valorilor, critica și autocritica, neascunderea adevărilor, oricît de crude ar fi acestea, echitatea și etica în relațiile sociale, legalitatea de- plină, disciplina muncitorească cu ira- diere egală pentru toți membrii societă- ții, indiferent de funcții. A trebuit rein- staurată democrația, a trebuit creat acel cadru — „unle în felul său”, cum eloc- vent și pe drept l-a definit președintele României — care asigură în chip progra- matic și efectiv participarea poporului la conducerea patriei și nu ca simplă pre- zență, ci ca act creator. Au trebuit izgo- nite, din toate compartimentele vieții noastre, hazardul, dezordinea, miopia privirii spre miine, orbecăirea în drumul spre țintă, înlocuite cu știința, ridicată la rang de inestimabilă forță între forțele de producție, de factor guvernator al înaintării pe toate planurile. Au trebuit elaborate programe, ample programe, cu eficiență practică de durată, care să cu- prindă toate domeniile, toate fronturile

înaintării — baza tehnico-materială a țării, știința și școala, democrația mun- citorească și activitatea ideologică, poli- tico-educativă și culturală — într-un tot unitar, într-o viziune dinamică. Întreagă această grandioasă operă — însemnînd, practic, reconstruirea din temelii a între- gului edificiu politic, economic și social al României, pe linii arhitectonice deschise spre nou, spre ființa țării și spre univer- sal — poartă în conștiința noastră, a tu- toror, numele tovarășului Nicolae Ceaușescu.

A trebuit pusă în operă, ca țintă su- premă și ca suprem corolar al construc- ției naționale, construcția omului nou, printr-un profund proces de transformare revoluționară, de educație prin muncă și pentru muncă, printr-un nivel al specia- lizării, al pregătirii profesionale, care să-i confere, cu adevărat, statutul de iscusit făurar de nouă civilizație, con- sacrîndu-i talentul și harul nativ prin atri- butele unei vaste cunoașteri, inclusiv a celei de sine. A trebuit, pentru aceasta, ca școala, pînă mai ieri disprețuită și ignorată, să fie ridicată, prin vocea cea mai autorizată a națiunii, la demnitatea de „principal factor de cultură și civili- zație”; a trebuit ca literatura și artele, ca toți factorii modelatori de conștiință, creatori de conștiință, să fie dăruite cu generoase condiții și înalte prerogative, sorbindu-se puterea și frumusețea din „ulciorul cu apă vie” al creației și al as- pirațiilor maselor; a trebuit, din nou și din nou, ca știința și slujitorii ei — așa cum sublinia secretarul general al parti- dului la recentul Congres al Științei și Învățămîntului — „să se angajeze cu toată hotărîrea în activitatea revoluțio- nară de cercetare și descoperire a noi și noi taine ale naturii și universului”, să con- tribute cu apăsată eficiență la „perfecțio- narea continuă a conducerii economico- sociale”, să înarmeze constructorul Româ- niei cu siguranța gestului său creator, a rodniciei acestui gest, cu viziunea înain- tată a locului și a rostului său în înăl- țătorul demers al ascensiunii neamului. Merit istoric al conducătorului națiunii noastre, omul care vibrează ca nimeni alt- ul la problemele omului, ale multilatera- lei lui dezvoltări, și al tovarășei academi- cian doctor inginer Elena Ceaușescu, neobosită în a sesiza cu vie acui- tate și a dirija cu inegalabilă competență complexe fenomene și profunde implicații ale impactu- lui științei în viața oamenilor, această titanică operă de remodelare a calității umane a națiunii ar putea defini, doar ea singură, dimensiunea de eră a acestor două decenii.

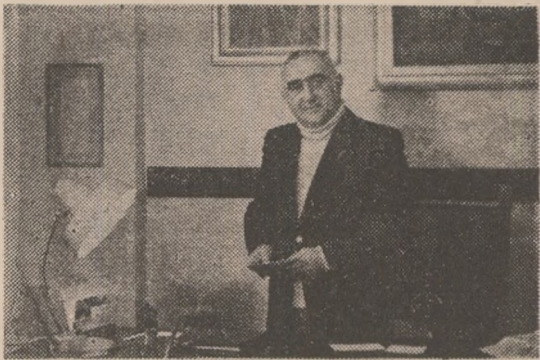
Nu noi am inventat formula „miracolul românesc”, dar ea, asemenea buzduganu- lui de aur al basmului, s-a întors la noi, aureolîndu-ne chipul cu schiețurile unui atotcuprînzător prestigiu. Prestigiul suc- ceselor noastre și prestigiul — de plane- tară întindere — al implicării noastre majore și responsabile în lumea în care trăim, al cărei ritm trece și prin noi, a cărei respirație o propulsăm adesea. O propulsăm sub semnul firescului, al nor- malității, al liniștii și al siguranței, prin aportul nostru decis și laborios la pace, la înțelegere și concordie, la colaborare și echilibru, prin inițiative și soluții menite să asigure dreptul fiecărui popor la liberă dezvoltare, la liber și pașnic trai sub un cer ce ne poate cuprinde pe toți, senin pentru toți, și dreptul umanității de a-și salvagarda o milenară civilizație și un viitor mai bun. Confruntării — deseori detonantă — de interese între state și grupuri de state, ordinii economice și poli- tice strimbe, pretențiilor imperialismului mondial, ale statelor de tip monolit, de a lega silnic popoarele prin deviza brutală a înjosirii naționale, a anexiunii și a dicta- tului, criminalei curse a înarmării, a ce- lei nucleare în primul rînd, noi le opu- nem — așa cum arată omul din fruntea noastră, omul care ne reprezintă convin- gerile și năzuințele — „o activitate con-

secvență și activă pentru pace, indepen- dență națională și colaborare cu toate statele lumii, fără deosebire de orînduire socială”. O activitate ce își croiește drum în lume și biruie. Biriie, fiindcă princi- piile ei sint raționale și drepte. Biriie, fiindcă ele sint curajoșe răspicate și ur- mate, în primul rînd, de noi înșine, ca unele ce dau sens existenței noastre. A- ceașă magnifică operă, ale cărei incan- descente linii de forță înfășoară toate me- ridiane, poartă în conștiința românilor și a lumii numele tovarășului Nicolae Ceaușescu.

TRAIM, în aceste zile de sărbăto- rire a lui și de sărbătoare a nca- mulut, un moment de virf, de mari împliniri istorice, ale și de mari, de extreme cerințe ale isto- riei. Am intrat într-un nou cincinal, cin- cinalul unei superioare etape a împlinirii destinului românesc. O etapă pe culmea căreia — înscrisă cu slove de aur în Di- rectivele Congresului al XIII-lea al parti- dului — România socialistă, înfrîngînd decisiv vechea și blestemată gravitație a întîrzierii, care ne-a sugrumat atîta vre- me elanurile, va pune și mai sus niște cărămizi ale edificîului ei, va impune și mai sus niște idei, va fi o țară mediu dezvoltată economic, urmînd ca, în per- spectiva anului 2000, să atingă înaltul prag al unei țări industrial-agrarare multi- lateral dezvoltate, pătrunzînd în plutonul forțelor avansate ale planetei. Am intrat într-un an al cărui venit național va creș- te cu 10—12 la sută, a cărui producție in- dustrială-marfă va fi mai mare cu 8—9 la sută, a cărui productivitate a muncii in- dustriale va înregistra sporuri cuprinse între 10 și 12 la sută; am intrat într-un cincinal al cărui venit național va fi de 1200 de miliarde de lei, în care produc- tivitatea muncii se va dubla, în care 96 la sută din produsele industriei noastre se vor situa la nivel mondial, iar în unele importante sectoare vor deține suprema- ția în lume; am intrat sub domnia covîrșitoarelor noutăți științifice, tehnice, tehnologice, a calculatorului și ordinato- rului, a automatizării și robotizării (nu- mai valoarea producției mijloacelor de automatizare și a tehnicii de calcul elec- tronic va atinge, în acest cincinal, peste 10 miliarde lei!); am intrat într-o nouă apoteoză a construcției naționale, în care geografia și geografia economică ro- mânească, transformate și dezvoltate în registru intensiv, orașul și satul, casa și agora, civilizația și cultura, calitatea muncii și vieții vor fi altele, conturînd practic o nouă țară; o țară în care — așa cum arăta pre- ședintele ei la solemnitatea sărbătoririi zilei sale de naștere — e necesar mai mult ca oricînd „să înțelegem că tot ce este vechi, perimat, trebuie înlăturat și să deschidem în mod ferm drumul nou- lui, în toate sectoarele de activitate”. Toată această impresionantă operă, anga- jînd un gigantic efort de muncă și de gîndire, drenat în albia unor planuri sti- nțific fundamentate și îndrăzneț des- chise spre stratosfera mileniului, poartă pecetea abordării destinului național in- tr-un spirit nou, creator, în consens cu interesele țării, a înaltei capacități de prospectare a viitorului, a fermității și eficienței actului de decizie, proprie pre- sedintelui României, înaintemergătorului pe care, ca un singur om, îl urmează în- tregul nostru popor.

Un popor care a primit, în Epoca Ceaușescu, cît n-a primit niciodată. A primit mult, enorm de mult, pentru țara și vatra sa, pentru casa și viața sa, pen- tru ei și fiii săi. Și căruia i se cere — ca unică și legitimă datorie, împlinită față de propria sa chemare — efortul închinat viitorului, la nivelul de exigență pretins de acest viitor.

Ilie Purcaru

Dinu SĂRARU

O NINSOARE DE MĂTASE

EL fusese adus ultimul, cu foarte puțin timp înainte ca trenul să se fi pus în mișcare, era încă întuneric, deși până la ziuă nu mai putea fi mult, peronul pustiu, liniile abia se ghiceau, traversarea lor părea că nu se mai termină, și santinela care venea în urma lor se împiedicase, rostogolindu-se peste el și lovindu-l rău cu virful baionetei în umărul drept.

— Sus! șuierase icnit gardianul legat cu el în aceeași pereche de cătușe, ajutându-l grăbit să se ridice căci și Mihnea Teodosie Rudeanu căzuse în genunchi, apoi grupul își continuase drumul chinându-se să se țină de poteca îngustă necontenit întreruptă de capetele traverselor ieșite din pământ, urmând sirul nesfârșit al unei garnituri de vagoane de marfă. Erau cinci. În fața mergea un civil, însă nu reușise să-l vadă nici cind se dăduseră jos din mașina penitenciarului, îl auzise numai spunându-i soferului să aștepte, apoi comandând scurt „Incolanare”, în stînga pășea gardianul legat de el, ținându-l strîns cu o palmă butucănoasă peste încheietura minii prînsă în cătușe, în dreapta, împingîndu-l mereu cu umărul căci abia aveau loc toți trei pe fișia rău pietruită dintre liniile șerpuitoare, un alt civil, un om scund și firav i se păruse lui Mihnea Teodosie Rudeanu, cu o pălărie cu boruri prea mari pentru capul lui mic și pentru umerii lui înguști, înfășurat într-un fel de loden destul de ros, și el mai lung decît ar fi trebuit, cu minile amîndouă înfipite adînc în buzunarele largi, călcînd cu o grijă caraghioasă ce-l ținea în afara ritmului lor și îl făcea să iutoască mărunț pasul prea scurt, în sfîrșit santinela cu baioneta la armă țîrșindu-și bocancii grei cu talpă de lemn și lovînd zgomotos bolonaviu în tîlîniți parcă numai de el.

— „Trebuie să fie triajul!” — se gîndi el — și vagonul lor intenționat cuplat lîngă locomotiva care încheia convoiul, aflată tocmai la semaforul din apropierea marelui pod pe care îl recunoscuseră exact în clipa cînd usa de fier fusese închisă în urma lui și el abia mai apucase să vadă petecul acela de cer vinăt albastru și balustradele arcuite majestuoase și fasciculate scurte de lumină galbui ale unei lanterne proiectate de sus chiar în direcția lor.

— Mai repede, auzi el comanda nervoasă a civilului din fruntea grupului, apoi cineva lăsa să cadă greu bara care fereca usa, și nu se mai înțelese nimic căci urmară niste lovituri de ciocan zguduind vagonul întreg.

— Bat penele și pun plumbul, înseamnă că se apropie plecarea, hîrîi în dreapta lui Mihnea Teodosie Rudeanu un glas vîlguț, înecat de tuse, însă în vagon era și mai întuneric, iar el rămăsese în picioare, lîngă usa de fier, și nu mai îndrăznea să facă nici o mișcare, nici măcar să întoarcă privirile în direcția acelei voci aparte. Își freca aproape inconștient încheietura minii roasă pînă la sînge de dintii măruncii ai ghiarei cătușei făcînd să intre adînc în carne la fiecare mișcare și aștepta să se obișnuiască cu întunericul.

— Liber! răzbătu de dincolo de peretele vagonului glasul grăbit al cuiva, și de undeva, de foarte departe, înăbușit de fluieratul locomotivei, acel binecunoscut „Gata la urmă!” care abia îi mai lăsa timp să se prîndă cu minile de gratiile înguste ferestrele a ușii, căci altfel ar fi trebuit să se prăbușească, dezechilibrat de brutală izbîtură a tamponelor unele în altele și parcă toate în cuca lor de fier mirosînd usturător a praf de ciment sau de var nestins. În dreptul marelui pod trenul păru să se oprească: se auziră frînele scîrîind prelung și ruginit și din nou tamponalele vagonului lor fură izbite puternic, apoi se simți foarte clar schimbarea macazului și alunecarea spre stînga a nesfîrșitei garnituri și chiar înclinarea spre stînga a pereților și podelei de lemn și atunci printre gratiile subțiri se strecură o ceață lăptoasă și umedă obligîndu-l să se tragă la o parte și să caute cu minile întinse celălalt perete al vagonului de care să se sprijine.

— Stai jos! strigă cineva care îl și trase cu putere de poalele zeghei și el se lăsa grăbit în genunchi.

— Nu poste mine! se trezi el împins cu rîutate din nou spre usa de fier de care abia se desprinsese și se lipi strîns cu spatele de ea. Ar fi vrut să spun „Iertați-mă” dar nu mai avu timp fiindcă din capătul vagonului se auzi ca un urlet, aco-perînd o nouă trecere peste un macaz: „Liniste!” și aproape instantaneu un sfîrșit greu, o horcăială vulgară, întreruptă de suspinuri adînci ca și cînd în pieptul aceluia s-ar fi rupt ceva.

„Ar trebui să dorm și eu” — își spuse Mihnea Teodosie Rudeanu scuturat din senin de un fior rece, deși afară nu era frig și nici vagonul căptușit cu praf de ciment, căci era sigur că înainte se transportase cu el ciment și nimeni nu avusese nici un interes ca să-l curețe. Pulberea fină plutea acum grea în tot vagonul și devenise înecăcioasă, aproape că nu se mai putea respira sau el, care era neobiș-

nuit, simțea că se sufocă și se întoarse din nou cu fața la ferestruica îngustă cu gratii subțiri, apropiindu-și obrazul de ele și încercînd să tragă pe nări aerul proaspăt al dimineții ce se lăsa încă invinsă de negura nopții.

— Stai jos! se auzi din nou scrișnit, poruncitor, glasul acela spart de tuse și Mihnea Teodosie Rudeanu înțelese că trebuia să se supună și se lăsa cuminte iar în genunchi, rezemîndu-se cu grijă de peretele zgrunțuros, împreunîndu-și între genunchi minile mici săgetate violent de dureri ascuțite ca și cînd cineva i-ar fi înfipit în umeri și în coaste și în încheieturile chinuite de cătușe virfurile veninoase ale unor țepușe de fier. Trenul aluneca mereu către stînga tras cu nădejde de locomotiva puternică și el își dădu seama că nu se mai poate ține lipit cu spatele de peretele care vibra zgomotos la fiecare capăt de linie, astfel încît se întinse în lungul lui, însă podeaua era toată vîlurită de rămășițe de ciment uscat și fu nevoit să se mulțumească cu locul îngust din fața ușii, care rămăsese curat punîndu-și palmele ca o pernă sub obrazul drept. „Ar trebui să dorm”, își spusese el

— Trebuie să faci! adăugase avocatul scoțînd din servieta ca un plic negru o coală albă de hîrtie pe care și fusese bătut la mașină un text scurt și întinzîndu-i-o îl rugă să citească atent.

— E formula binecunoscută, cerem comutarea pedepsei. Însă trebuie depusă imediat. Semnează, adăugă el, și era într-adevăr grăbit căci și ușa încăperii fusese deschisă și în cadrul ei apăruse gardianul principal venit să-l ia la penitenciar pe Mihnea Teodosie Rudeanu.

— Nu — spuse acesta, nu are nici un rost, oricum nu se ia în considerație, și împinse cu un ultim efort coala albă de hîrtie cartonată pe care abia izbucni să citească literale mărunte ale masinii de scris: „Majestății sale Regelui Mihai, Regele...”. Însă ochii nu-l mai ajutau, nisipul de sticlă pătrunsese adînc sub pleoape și era ca un nisip incins în foc, arsura lui îi ajungea pînă la inimă; singurul lucru pe care și l-ar fi dorit era să fie lăsat să se culce, atunci, în acea secundă, pe scindura neagră, năclăită în motorină și încă umedă, altfel alunecoasă, încît și intrarea în încăpere a gardianului i se păru salvatoare: în dubă

săturile feței lui nu izbuteau să străbată ceața. Acum nu mai vedea bine nici chipul avocatului, privirile lui nu mai ajungeau limpede nici pînă la ușa de care stătea rezemat gardianul.

— Orbesc! se auzi el strigînd cu glasul acela ars de foc. Orbesc!

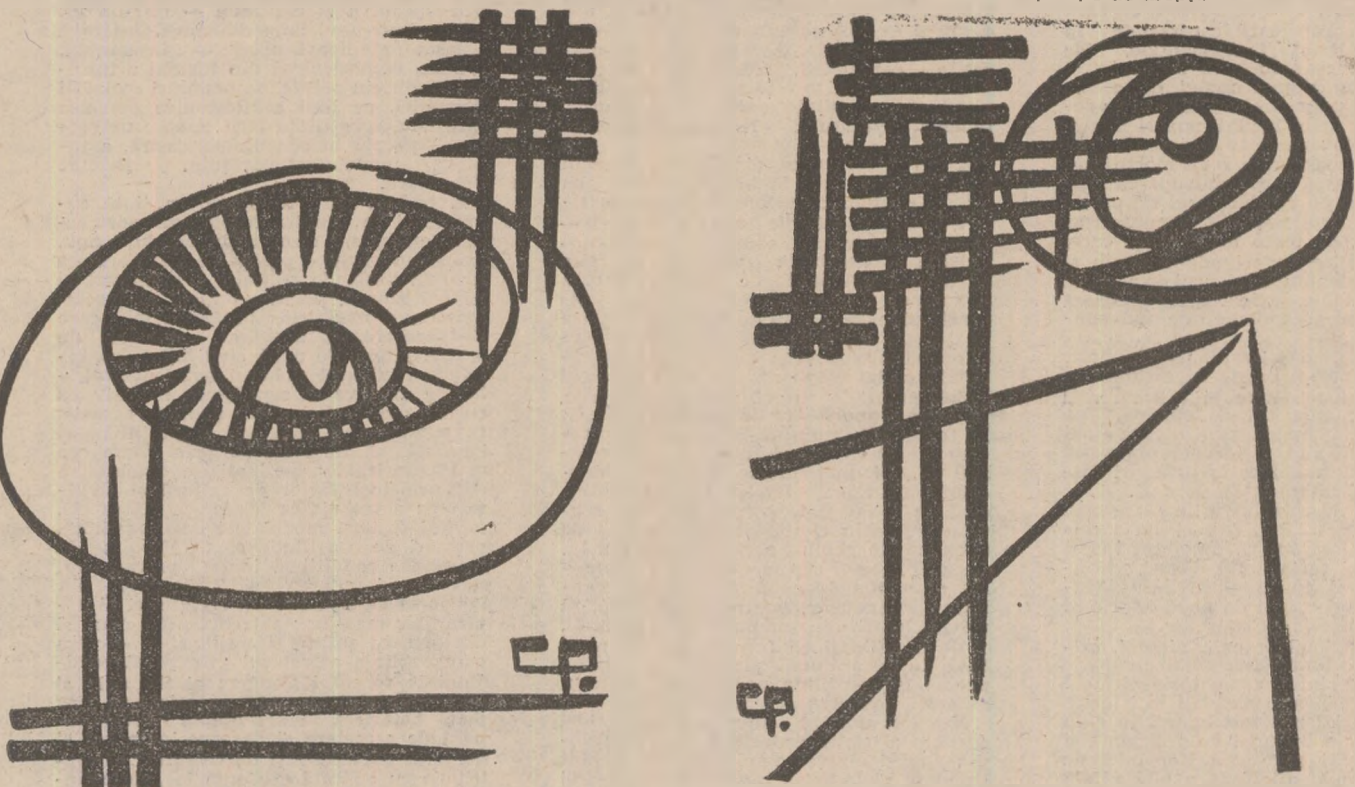
— Ce se întîmplă? se interesă nedumerit colonelul.

— Nimic, explică profesional avocatul. Reacțiile șocului. Pe măsură ce se instalează conștiința sentinței, apar diverse reacții. Și e și o natură specială, dezechilibrată... N-a semnat!

— Nu e deloc dezechilibrat, replică tăios colonelul. Să nu confundăm fragilitatea fizică, domnule, cu dezechilibrul nervos. N-ai asistat la interogatori!

— Mă sufoc! strigă acum, cu adevărat, Mihnea Teodosie Rudeanu prinzîndu-și disperat maxilarele cu amîndouă minile parcă ar fi vrut să și le desfacă cu forța... — Spune să aducă niște apă, se întoarse avocatul către gardianul care intrase și el în încăpere nemaiputînd sta înghesuit în cadrul strîmt al ușii de stejar mirosînd rău, ca și podeaua, a motorină proaspătă.

— Nu permite regulamentul, raportă acesta în poziție de drepti.

Desene de CRISTIAN POP

lar, chinîndu-se să nu atingă ghearele zimțate ale cătușelor. „Înseamnă că pînă la ziuă mai e, atunci o să văd cine sînt și tovarășii mei dacă ei acum nu mă întrebă nimic; e timpul să dorm ca să mă refac...” Să mă refac pentru ce? — se întrebă el, însă, repede, surprins să constate că de fapt această refacere nu mai avea nici un sens. Sentința fusese dată și el o ascultase senin, mai senin și mai străin de tot ce auzea, decît și-ar fi putut el însuși imagina atunci cînd fusese adus în boxa inculpaților însoțit de patru sentinele cu baioneta la armă și ținut în picioare ca să i se citească acea propozițiune seacă și scurtă, alcătuită din numai trei cuvinte, și ele scurte și seci și uscate și de o claritate goală, repetate de el însuși, apoi, la nesfîrșit, din chiar clipa pronunțării lor de către generalul care prezida completul militar de judecată, trei cuvinte reci și simple și fără nici o culoare și chiar așa și rostite, monoton și rece și orb, imediat după numele lui ca și cînd ar fi fost un răspuns de serviciu la acest nume;

— Mihnea Teodosie Rudeanu: Condamnat la moarte!

— **F**ACI cerere de grație! Trebuie să faci! — insistase destul de neconvins, cu o lejeritate plictisită avocatul din oficiu al apărării, în vizita grăbită, de după pronunțarea sentinței, în cămăruța din apropierea sălii de judecată unde nu se afla nici măcar un scaun iar el simțea că leșină de oboseală, că moare pur și simplu de oboseală; pleoapele îi cădeau peste ochi ca niște bulgări de piatră sfărîmicioși din care se scurgea printre gene, pătrunzîndu-i usturător în pupile și făcîndu-l să lăcrimeze, un nisip de sticlă pisat. Nu-i mai ajungea nici acru, se îneca, i se lipseau nările și se chinuia să respire în intervalul scurt, sacadat, dintre cele trei cuvinte orbe, repetate idiot, fără nici o înțelegere: „Condamnat la moarte, condamnat la moarte...”

era o bancă, se putea așeza pe ea și putea să închidă liniștit ochii, o jumătate de oră cit dura drumul, apoi celula avea pat, se putea întinde pe el, putea să doarmă. „Condamnat la moarte...” continuă să se rostogolească în capul lui acele trei cuvinte seci și uscate și goale și sunătoare sec. „Condamnat la moarte, condamnat la moarte...” și nisipul de foc aprinzîndu-se și mai viu, uscîndu-i respirația și buzele și limba și cerul gurii...

— Trebuie să semnezi, altfel va fi înaintată din oficiu o cerere semnată chiar de președintele tribunalului militar care a spus limpede că ești inconștient. Tot completul de judecată te consideră inconștient, victima limpede a unei stări de exaltare aproape infantilă, te rog să nu te superi, și dacă semnezi, pe cererea de grație președintele tribunalului va adăuga sigur susținerea lui. Poftim sticloul — și îi întinse din nou coala de hîrtie cartonată însoțită de tocul rezervor de o culoare ciudată, negru verzuie, cu o agățătoare de aur lucind blind în lumina domoală a sfîrșitului de septembrie pătrunzînd stingheră prin firida îngustă tăiată foarte aproape de tavanul înalt al încăperii.

— Nu are nici un rost, se apără, fără glas, Mihnea Teodosie Rudeanu; i se uscaseră și gîtul și îl ardea ca un jar, gura toată era de foc. Nu are nici un rost, repetă el cu greutate și cînd avocatul spuse: „Mă rog, cum dorești”, cu aerul lui grăbit și chiar îngrijorat că minutele se scurgeau pentru el prea încet, în cămăruța intră unul din ofițerii completului de judecată pe care gardianul îl salutase speriat, trăgîndu-se repede din fața ușii, pentru ca apoi să o blocheze din nou, cu trapeul lui mătăhălos, încît umerii abia aveau loc între ușorii de stejar.

— A semnat? — se interesă ofițerul și Mihnea, chinîndu-se să țină ochii deschiși, abia izbucni să distingă însemnele gradului de colonel, însă nu putea să-i recunoască fața. Era ca și cînd chipul aceluia plutea într-o ceață galbuiă și tră-

TRENUL continua să alunece către stînga, tras furios de locomotiva nervoasă, smucit dușmănos, și el se trezise speriat căci se văzuse proiectat afară din vagon pe usa scăpată din inculcările ei de fier și din penele de siguranță bătute cu ciocanul și deschisă pe neașteptate tocmai atunci cînd somnul greu, copleșitor, cuprînzîndu-l ca o durere dulce și apăsătoare, îl făcuse să se ghemuiască cu spatele virit ocrotitor între contrafurcii ei metalici.

— Nu! apucă el să șoptească repezîndu-se cu minile spre podeaua vîlurită și înfîngîndu-și degetele ca pe niște gheare în zgrunțurii pietrificați de ciment.

— Visează! — spuse cineva care se apropiase de el și acum îl ajuta să se ridice.

— Gata, băiete, desteptarea! A venit timpul să facem cunoștință: Baronul! Întinsese palma cu un gest larg, prietenos, făcînd să zornăie vesel verigile lanțului care îi lega încheietura minii de gleznă și aștepta răspunsul lui privindu-l amuzat cum se chinuiește să-și păstreze echilibrul fiindcă vagonul se înclinase rău către stînga și vibra amenințător; părea că nu mai e mult pînă cînd întreaga lui fierărie avea să se desfacă din toate încheieturile și să se prăbusească.

— Ei, ce faci? strigase omul atrăgîndu-l atenția cu un nou zornăit de lanțuri că îl așteaptă cu mina întinsă. Baronul! repetase el și era uimitor cum izbutea să stea în mijlocul vagonului, indiferent la zbuciumul acestuia, înfipit zdravăn cu picioarele mari și larg desfăcute în podeaua gata și ea să iasă din cuiele ruginite.

— Mihnea Teodosie Rudeanu — răspunse, în sfîrșit, acel copil pentru care și zeghea și pantalonii și bocancii militari fără șireturi și cămașa de cinepă cu minile sfîșiate și năclăite de sînge înche-gat și de sudoare erau prea mari și îl făceau să se piardă caraghios în croiala lor otova. Obrazul livid, pe care oboseala

pusesese o pudră verzuie și buzele singerii înflorind ca o cireasă zdrobită și ochii a căror lumină albastră, întunecată, trăda atât de dureros neliniștea păreau, într-adevăr, singurele arme de apărare ale acestui copil și vrînd să-i strîngă mina cu o lăcomie bărbătească, abia ascunsă de ti-vitura gurii, cănoase, Baronul observă că degetele lui firave n-au unghi și sint mai scurte ca și cînd ar fi fost ȳetaze și vir-turile lor se chirciseră și se vindecaseră a-nețiu.

— Fetiță?! — întrebă grăbit vesel Ba-ronul prinzîndu-i în palma mare mina întinsă timid și frîmîntînd-o brutal ca un prețuluiitor care se lasă greu convins.

— Fetiță?! insistă el cu o nedumerire vicleană în hohotele de ris incurajatoare ale celorlalți patru bărbați care își tirau anevoie lanțurile grele, curioși să se strîngă în jurul lor la semnul scurt făcut de Baron.

— Nu sintem decît cinci! — șopti lîngă urechea stîngă a lui Mihnea Teodosie Ru-deanu primul ajuns și cînd întoarse capul să-l vadă, buzele aeluia se lipiră zgomo-tos de obrazul lui. Scurt și pătrat încît puteai crede că i-au fost amputate pi-cioarele de la genunchi și ce rămăsese din el era pintecul revărsat bortos sub că-mașa de cinapă și pieptul nefiresc de lat străpuns de o cocoasă tuțuțată care nu-l lăsa să se apropie mai mult de Mihnea Teodosie Rudeanu, omul se ridicase pe virfurî, cum fac piticii, și clătina peze-venghî un cap țesut cu o față neagră, umflată, mototolită, ca o pernă murdară, pe care luceau ochii rotunzi și bulbucăți cu lumina scăldată unsuros în grăsimea pungilor de sub pleoape.

— Cinci! șuieră lîncios în aceeași clipă în dreapta lui Mihnea altcineva care-și rezemase bărbia de umărul lui și vrînd să scape se smuci din strînsorarea miinii Ba-ronului, încă palma care-l ținea era ca o menghină [...].

— Dă-i drumul, Baroane!, se rugă aproape plîngînd piticul. Dă-i drumul, Baroane!, strigă el poruncitor și dis-perat în același timp, izbind furios cu piciorul în podeaua vagonului, însă a doua izbîtură nu mai nimeri po-nea ci lanțul care lega picioarele lui Mihnea în cătușe și lanțul se răsuci peste glezna acestuia și peste brățara de fier cu muchi ascuțiți și nepilite, roase de ru-gină, și Mihnea simți durerea ca pe o spîntecătură de foc, fulgerătoare, ca și cînd ar fi fost curentat de un curent foarte puternic încît nici nu mai apucă să-și dea seama dacă virful spîntecăturii se oprise în capul pieptului sau în ceafă.

— Baroaneee! auzi el ca prin vis glasul inecat al piticului și avu chiar impresia că ultima literă a cuvîntului, acel „e” lung și pitigăiat și disperat era virful spîntecăturii care, acum era sigur, se in-fipisese în ceafă lui și simți cum întreg trupul îi e cuprins de o răcoare umeda ca o apă, apoi cum se îndoaie genunchii și el alunecă în apa neagră a unui cer răsturnat, străfulgerat haotic de mii de stele ca niste scintile, așa cum se întim-pla în noaptea de Crăciun la conacul de la Cheia cînd Stăncuța Ogrezeanu aprin-dea artificiele în pom cu o luminare de ceară curată răspîndind în sufrageria pi-tică, cu pereții spoțiți cu var alb, imbră-cați în scoarțe vișinii cu cuçi galbeni pe crengi subțiri de un verde bolnav un par-cum ciudat amintind miera de mai.

ERA în ajunul Crăciunului cînd ve-nise la Cheia cu Ludovica, se in-sera și ei înnoptaseră prin zăpada cernută cu o veselie duioasă din-tr-un cer ca un caer de lînă țigale, fu-muriu, țînîndu-se de mină și ambițio-nîndu-se și unul și altul să se bucure co-pilărește de minunea acelei ierni aster-nînd peste dealurile cotropite de omăt o liniste ca o împăcare. Ocoliseră drumul și se strecuraseră, ferii, pe potecile știute de Mihnea din vacanțele lui fericite, ca să ajungă în spatele conacului și să poată intra nevăzuți de nimeni pe porțile care ducea la scara de lemn urcînd ocrotită de un acoperiș plesuit de mult și de mult fără putere în fața timpului rău într-un foișor al bucătăriei de iarnă unde acum își făcea voacul, surd și pe jumătate orb, ciobănescul alb al Ogrezenilor uitat și el ca și Stăncuța de o moarte ce i-ar fi fost izbăvitoare.

Nu-i auzise urcînd și se trezise cu ei înaintea pragului pe care dormea obosit și abia avusese timp să ridice capul lătos și se uita la ei cu o nedumerire tristă, învins de neputința bătrîneții.

— Hector! șoptise Mihnea Teodosie Rudeanu, mă mai cunoști? Ludovica se ascunsesse înfricoșată în spatele lui strîngînd minierul valioarelor ca o armonică veche burdușită de puținele lucruri luate cu ei în graba plecării și pentru prima dată de cînd începuse obositorul lor drum simțea apăsarea dureroasă a pintecului lăsîndu-se greu cuprins de paltonul prea subtil de dintr-un postav albastru care o făcea să semene cu o școlăriță.

— Hector! — se aplecase Mihnea să-l mîngie pe capul lătos cînd se deschisese ușa și în rama ei se ivise tiganca Agapia țînînd în mina dreaptă, uscată și neagră ca o rădăcină atunci scoasă din pămînt, o lampă săracă luminînd fără rost în in-serarea fumurie.

— Boierule! Doamne! Boierule! — izbucnise din pieptul ei un strigăt firav, ca un oftat... Păi dumneata... mai apucase ea să îngine, însă Mihnea o prinse grăbit de incheietura miinii ce ținea lampa și îl făcu semn să tacă.

— Ce face? întrebă el mai mult din ochi căci buzele abia i se deslipiseră dar țiganca înțelesese...

— Doarme, răspunse ea clipînd com-plice. De la o vreme adoarme vorbind, se cuibărește în ițt și cum pune bărbia pe minierul cîrjei, cum adoarme, însă s-a în-răit; de dorul dumneavoastră s-a înrăit... Acum, cînd v-o vedea, ori moare ori ia viața de la început... Intrați, boierule, doamne, lertați-mă, se trase ea vinovată dinaintea lui făcîndu-i loc și ridicînd sus lampa cu lumina ei gălbuie și tristă îi lăsa să treacă peste pragul înalt care despărțea foișorul de antreul îngust și in-tunecos mirosînd puternic a gutui și a floare uscată de tei.

— Ești boier?! — întrebase Ludovica apropiîndu-se de urechea lui cînd el se opri în fața ușii iatacului Stăncuței și se pregătea să bată în ea cu virful dege-telor cum făcea întotdeauna în vacanțele lui de elev al liceului Minăstirea Dăalul și Stăncuța care pindea din visul nopții trezirea lui și acest semn, îl lăsa intențio-nat să aștepte un timp pînă se hotăra să răspundă ca și cînd n-ar fi avut nevoie să se grăbească să afle cine e...

— Ești boier?! — întrebă iar Ludo-vica punînd mina ușor pe umărul lui...

— Am fost — răspunse grăbit, aproape fără să se gîndească, Mihnea Teodosie Rudeanu, dar întrebarea Ludovicăi îi apără sfîșiată neliniștit de o uimire ce nu mai era, ca pînă atunci, în fața minuni-lor acelei ierni de poveste, a bucuriei co-pilărești, ci a îngrijorării și a neîncre-derii...

— Din tot ce-a fost aici n-a rămas decît istoria: boierii sint la Ciresu sălbatic, ți-am mai spus, întări el cu aceeași grabă un răspuns pentru care nu fusese pregă-tit. Nimeni, niciodată pînă atunci, nici Sever Ierunca, nici Vichentie Cezar care era mereu atît de bănuitor și-l punca să repete fără șir instrucțiunile și parolele și sumara biografiei inventată poate chiar de el și acel nume ce i se părea neobis-nuit de scurt, firește, față de numele lui voievodal, „Andrei”, „tovarășul Andrei”, nimeni nu-l întrebăse nimic despre fami-lia lui și nici Ludovica iar el se ferise sau evitase sau nu dorise sau s-ar fi simțit îngrozitor de stînjînit să povestească ceva despre Rudenii de la Ciresul sălbatic. Singurele amintiri pe care le evocase, în noaptea în care Vichentie Cezar îi anunțase că vor trebui să se despartă pentru ca el să poată instala la Cheia bostonul, o priveau doar pe Stăncuța Ogrezeanu și el lăsase abil să se înclăcă-gă că în afara acestei străbunici nimeni pe lume nu-l mai lega și nu-l mai putea lega de o familie pe care se hotărîse să o pă-răsească pentru totdeauna. Trăiseră amin-doi, ca într-un vis, o poveste care avea doar o nevoie fugară de prezent, de ziua petrecerii ei, ca și cînd cineva i-ar fi obli-gat la un continuu galop spre viitor: n-aveau sau abia aveau răgaz pentru fulgerătoare clipă a prezentului, astfel încît trecutul își încetase pentru ei defini-tiv existența. Nici una din întrebările lor nu trimitea spre acest trecut, niciodată, nici unul din ei nu simțise nevoia să spună: „Tu de unde vii?!” sau: „Tu de unde ești?!” sau: „Tu al cui ești?!” Ne-contentit ei erau fascinați de ziua de miine, pentru ziua de miine trăiau ei atît de grăbiți, atît de înfrigurați, atît de la-comi clipa prezentului căreia în numele zilei de miine îi sacrificau totul și erau pregătiți să-i sacrifice totul. Miine era pentru ei mai mult decît un simbol al luptei lor și o justificare simbolică a jert-fei lor, miine reprezenta singura dimen-siune a timpului lor, singurul criteriu al existenței lor, singura șansă a acestei existente și se înfățișa ca simbul de foc al unei religii și, într-adevăr, știința lor despre acest miine era categoric mult mai săracă decît ar fi avut ei nevoie ca să-și justifice puterea mistuitoare a cre-dinței în el, căci era destul să se spună: „Miine, va trebui să arătăm că nici o jertfă nu a fost prea grea, prea mare, prea dureroasă”, pentru ca ei să simtă o neobisnuită nevoie, o înfrigurată bucurie, o eliberatoare voință de a se dovedi față de tovarășii lor și față de ei înșiși în stare de acel sacrificiu care nu putea să nu fie înecunat, pînă la urmă, de marea izbîndă a cauzei.

— Crezi tu că vom ajunge noi la pu-tere? — îl întrebăse Ludovica în acea după amiază albă dinaintea Crăciunului cînd se oprișeră pe mîchea unui deal căci ea obosise și își apăsă pintecul cu mina peste paltonul subtil și prea scurt, de copil, zîmbind cu un zîmbet stînjînit și neîncredător și uitîndu-se adînc în ochii lui ca și cînd ar fi vrut să se ogîndească în ei. De jure împrejur borangicul scripitor al zăpezii și roiiul ninsorii atît de liniște încît aerul tot părea vîlîuit și puteai crede că dacă vei întinde mina cu palma întoarsă spre cer ea se va putea rezema de rotirea cuminte a milioanei de flu-turi de argint.

— Crezi?! — repetase ea cu un glas care era mai mult rugător și el înțelesese că întrebarea izvora din sentimentul de neliniște pe care ea îl trăia la gîndul că în curînd vor trebui să se despartă și nu știa, nu avea cum să știe, nu-i putea spune nimeni pentru cită vreme.

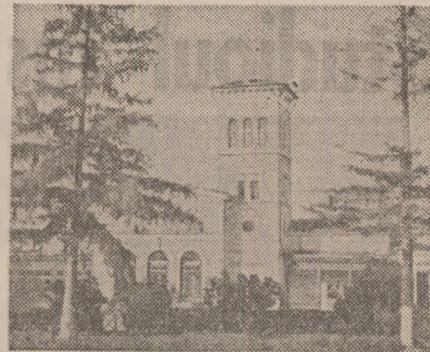
Genele ei arămii și sprincenele și obra-zul pistruiat și atît de palid în ultima vreme și slab, foarte slab, cu pomeții ascuțiți și pielea stînd parcă să ples-nească pe ei fuseseră cotropite de roiiul fluturilor albi și ea sufla fericită să-i alunge și deasupra frunții două suvite roscate tremurau vesele, luminîndu-i chipul întreg.

— Nu se poate să nu ajungem — o îm-bărbătașe el îmbrățișînd-o și căutîndu-i gura cu o lăcomie care trebuia să o facă să uite orice întrebare...

(Fragmente din romanul *Cei care plă-tesc cu viața*, în curs de apariție la Editura Eminescu).

Evocări

Casa de la Copou

Imagine din 1930

N-AȘ putea spune cum arăta, la început, Casa de la Copou, — as-tăzi Muzeul Mihail Sadoveanu —, vilă ridicată de Ilie Kogălniceanu, tatăl lui Mihail Kogălniceanu și cumpă-rată de la scriitorul Peretz de tatăl meu, în anul 1918. Cu zidurile-i groase ca de cetate și turnu-i pătrat în stil italian, de 16 metri înălțime, sta acum aproape 200 de ani în dealul Copoului, singuratică și semeată, înfruntînd pădurea sălbatică a Breazului cu care se învecina, — ca un castel medieval rătăcit în chip miraculos în împrejurimile Iașului nostru.

S-ar putea ca Baronul Neuschetz, cel de-al doilea proprietar al ei, să fi făcut oarecare schimbări... Dar eu nu cred că, în afara coroanei de Baron, pe care a așezat-o deasupra ușii de la intrarea care da în Salon și B.N.-rile, care se răsătau pe toate clăntele, — lucruri pe care tata le-a aruncat numaidecît cu deznăst —, să fi lăsat altceva în urma lui.

N-a aranjat el parcul de 12 hectare, ce se întindea pînă-n șosea, căci unii copaci bătrîni aveau peste 100 de ani. N-a oloit el odaile cu modele complicate: cea de la intrare — probabil sufrageria — în verde închis, pe sus cu struguri și fructe de tot felul, cavaleri medievali în armură și castelane în haine somptuoase; apoi cea galbenă, care avea un paravan de-a-lungul ei, ca s-o apere de crivătu-rile iernii; urma cea roză, apoi salonul vast în două tonuri de gri, cu dungii albe care-o împărțeau în pătrate enorme; pe urmă odaia albastră cu stele aurii și-n capăt odaia portocalie care, — după cum s-a păstrat în amintirea oamenilor și-o arăta și modelul ei cu înfloriri orientale — se numea odaia turcească și avusese desigur pe vremea lui Kogălniceanu di-vane joase de-alungul peretilor, cu me-sute în față, ca să poată oaspeții bea ca-feaua în feligene și trage în tihnă din narghilea. Toate acestea erau opera acelor meșteri italieni ce ridicaseră casa și tur-nul, pusesseră minunatul mozaic de la in-trarea din față și cel al băii mari de la demisol, cu trepte de piatră ce coborau înspre cazanul de aburi, baie care, fără îndoială, că slujise de **feredee**; cei care duraseră artisticul parchet format din rozete mari de stejar în diferite nuanțe, — parchet bătrîn care scrițuia reumatic la fiecare pas și trosnea noaptea de parcă ar fi umblat strigoiul vremurilor trecute să caute comori îngropate; cei care pu-seseră, la numeroasele uși și ferestre, obloane în lemn gri deschis, ce se pliau din balamale reducîndu-se la jumătate și-aveau și jos și sus zăvorase, — obloane obosite care se închideau cu greu ori nu se închideau deloc; cei care ridicaseră impozantele sobe înalte de cărămidă cu cite două ori patru coloane, sobe care mai mult afumau decît să-și vadă de treabă și să-nclzească, — ca niște moșnegi sleiți de puteri și puși în grevă după 100 de ani de serviciu; aveau mustați gal-bene de fum, scui-pau și cînd nu te as-teptai adormeau de-a-npicioarele lor enorme, începînd a horăi și-a fișii într-un fel de somn al amintirilor...

Veniți de la casa și livada idilică din Fălticeni, vă-nchipuiți cit de impresionați am fost de vasterle încăperi aproape goale sub puțina mobilă modestă adusă de noi, de cele 6 intrări ale casei — ori s-ar pu-tea spune cele 10 uși de intrare: 3 la sa-lonul cel mare dînd pe terasa dinspre grădînă, 3 la intrarea principală, 1 la odaia turcească, — la care se intra prin balconul de fier cu grilăi, în care-i plă-cea tatii să stea și să citească, 1 la cer-dacul de lemn prin care se intra la scara întortochiată ce ducea la sufrageria de la demisol, urca la Turn, da în Salona și Odaia albastră cu stele și alte 2 uși du-cînd la demisol — una în lătura de sud a casei, alta în cea de nord coborînd spre culoarul lung cu bucătărie, cămări, spălă-torie și baie deoparte și de alta și urcînd spre odaia roză.

TOATE ca toate, dar, desi ne aflam în 1918, castelul nostru cu turn și două loje de portar nu avea lumină electrică! Ne nevoiam cu lămpile de gaz, care aruncau o lumină chioară, galbenă-roșiatică, mi-roseau urit și, cum aveau prilejul, se gră-beau să afume, așezînd peste toate o fu-ningine groasă, pe care o ștergea, bode-gănînd, de obicei Lia, sora mea mai mare.

— Auzi! Castel cu lămpi de gaz!... spu-nea ea, cu obidă.

Bineînțeles că nu era nici telefon. Și cum mai avea să treacă vreme pînă la cumpărarea unui automobil, era greu de comunicat cu orasul și iarna, pe viscol și troian, rămîneau cu desăvîrsire izolați în virful Copoului. Da, era o șanie cu oplene, cu care ne duceam la școală, după ce se croia cit de cit pîrtie; iar pe vreme frumoasă, ne suiam în trăsuri care trăsă

întăi de Breazu și-apoi, din 1920 de Corbu — calul negru trimis în dar de nenea Iancu Drăgănescu, la nașterea lui Mihai, Pînă atunci, însă, mergeam ades pe jos pînă la tramvaial care nu urca pe-atunci decît pînă la Tirgușor.

Lumina electrică s-a pus, cred, prin 1921—22. Telefonul cu mult mai tirziu. Primul automobil, un Pontiac, s-a cum-părat prin 1928. Al doilea, un Oackland, prin 1930.

O întreagă istorie a fost cu sobele. Cred că prin 1925, un tovarăș al tatii de vină-toare, inginerul Ribalsky, s-a oferit — deși nu era de specialitate — să puie sobe de teracotă în locul celor vechi de cără-midă. S-au dovedit o calamitate: scoteau fum, erau urite, nu încălzeau. Au fost dă-ri-mate peste vreun an și-n locul lor ridi-cate altele noi, tot de teracotă, dar de data asta frumoase și asortate la culoa-re-a odăilor. Acestea au rămas să tie tovă-rășie mobilelor noi, pînă cînd au pierit și-acestea, înlocuite de calorifer.

Între timp, tata tăiașe capetele multor copaci bătrîni, ca să facă loc pentru li-vadă, prisacă, vie și zarzavagie. Paslu-nea-i de gospodar l-a minat să desliințeze — spre disperarea noastră a copiilor — și alea lungă de liliac albaștri, ce pornea de la terasa de din dos și cobora pînă hăt devale în Poeniță, alcătuiind ca un tunel imiresmat la vremea primăverii, — în-locuînd-o cu tufe dese de zmeură.

Cu mobilierul casei a fost mai greu. A trebuit să poposească la casa noastră Constantin Popa, — care avea să-mi de-vie soț și pe care tata l-a botezat Costă-chel, ca odăile maiestuoase să-si comole-teze ori să-și reînnoiască cu totul mobila. El a comandat stofă specială în Anglia, el a desenat mobila și-a dat-o la lucru. Așa s-a putut, îndată după 1932, s-avem un salon somptuos, cu divane, canapele, fotolii mari, banchete, pufuri, mese lampa-dar, — mobilă care a fost luată la Bucu-rești, cînd ne-am mutat, în 1936 și care s-a înstrăinat, a dispărut încetul cu încet-ul. În același timp, Odaia albastră cu stele a căpătat o mesuță specială de ca-fea, cu saltarașe; de-asemeni și Odaia portocalie s-a înnoit cu elegante divane în creton înflorat, cu perne de perete. Salonașul a primit din nou planul mare cu coadă, care stătuse o vreme în Salonul mare și-avea o mobilă roșie de catifea cumpărată de ocazie.

Cît despre celelalte două odăi din capăt — cea Roză și cea Galbenă — încă din 1925, îndată după moartea coanei-Maria Bilu, bunică-mea, s-a instalat maestrul Sadoveanu. Biroul în Odaia roză; în cea galbenă, biblioteca și garderoba în usa ce da în Salonaș, ușă care, vă asigur că era mai lată și mai naltă decît oricare dulap ce s-ar fi putut cumpăra de pe piață. Tot acolo își avea tata și-un cuier-arbore, pentru hainele grele și cele de vinat, puști, torbă, pălării...

Jos, la demisol, o nouă și elegantă su-fragerie a luat ființă. S-a comandat un frigider american. S-au făcut dulapuri cu glasvanduri în perete: o masă mare care se putea lungi în două părți, cu scaune masive și c-o servanță, — toate acestea în lemn maro cu cite-o dungă albă: afară de asta, un divan s-un fotoliu mare îm-brăcate într-un material cu dungii verzi cu sable au completat această nouă sufra-gerie, care a primit adesea musafiri, de ziua tatii ori la 1 mai și de Anul-Nou. Ba, uneori, noi copii, acum tineri și unii căsătorii, dădeam de multe ori masa mare la o parte și ne apucam să dansăm, acolo, pe plăcile de piatră ce țineau loc de podele.

Și, bineînțeles, peste tot s-au pus pla-foniere, covoare, vase de flori, scrumiere. Cît despre podoaba peretilor — singura care a existat de la început — cu vremea ajunsesse adevărată expoziție: cu portre-tul tatii făcut de Stefan Demetrescu, cu alte două de Aurel Băescu; portretele noastre, ale copiilor, tot de Băescu nenu-mărate peisagii, — naturi moarte și flori de-ale fratelui meu, Miti și a celui Băescu. Adaos la asta, unele lucrări de-ale lui Adam Balțatu, Marșic, Cosmovici și Mihai Onofrei, ale cărui statuete se lăfăiau pe pian, pe mese, pe mesuțe.

CîND ne-am mutat de la Iași la Bucu-rești, în toamna lui 1936, n-au rămas intacte decît cele două odăi ale tatii, din partea de miază-noapte a casei. Doar parte din cărți au fost luate cu noi și biblioteca turnantă. Celelalte cărți, o droaie, au fost vindute cu vremea. Îmi pare rău de Teatrul lui Eugène Scribe, peste 30 de volume bibliofile, într-o edi-ție veche, cu legătură în piele și ilustrații cu foiță protectoare, care făceau deliciul meu pe cînd încă nu știam să citesc. Dar cite alte lucruri nu s-au pierdut și s-au irosit în scurgerea timpului! În schimb, în Muzeul Mihail Sadoveanu au intrat lucruri aparținînd maestrului la Bucu-rești. Și e bine așa. Căci Muzeul de la Iași nu e muzeul Casei de la Copou, ci Muzeul Sadoveanu. Casa cu turn pătrat ridicată de iscusiți meșteri italieni e doar besaceaua în care e închis parte din su-fletul sadovenesc. Suflul ce se îmbogă-țește pe zi ce trece și se va îmbogăți tot mai mult, peste secole.

Cele ce-au fost, lucruri și mobile, bal-coane, uși, intrări misterioase, sobe de modă veche, parchete unice, obicane de canaturi, mozaicuri, — toate acestea vor rămîne doar pe hirtie. Dar tot e bine și așa, căci au fost în preama lui Mihail Sadoveanu și l-au slujit cu credință cit a fost la Copou.

Profira Sadoveanu

La Studioul Institutului „I. L. Caragiale”

„Miorița”

STUDIOUL Institutului de artă teatrală și cinematografică începe anul 1986 cu spectacolul **Miorița**. E piesa de debut a poetului Valeriu Anania, care, de atunci, din 1967, a mai dat câteva scrieri dramatice ce l-au conturat fizionomia de dramaturg. A avut parte, la premiera absolută, de regia Mariettei Sadova și de interpreți foarte tineri care, între timp, au devenit celebri. Beneficiază, azi, de serviciile unui profesor-regizor inspirat, Mihai Mălaimare, și larăși de actori foarte tineri, despre care, cine știe, cronicarul mileniului următor va zice și el că între secole au dobândit reputație.

Cu un curaj apreciabil, care denotă sănătoasă încredere în sine, liniște sufletească și mărinimie față de învățăcii în arta dramatică, scriitorul a acceptat o versiune aspru redusă a piesei. În textul original, translația atit de răspindite balade într-o viziune mitică-cosmogonică, de larg fald naturist, cu încorporarea simbolului matricial într-o faptură omenescă (Miorița e o fată frumoasă, rivniță de trei păstori, lubitub ucis lăsind-o văduvă și mamă) are o frumusețe somptuoasă în ambele-i tablouri statice, între care zvicesc articulații dramatice nu totdeauna îndejuns de tensionate. Și nici indetualtor motivate. Poet autentic, foarte meșter minuter de limbă — scriind în versuri fastuoase, împlinite în rime rare, cu imagini grele și aurite, autorul taie și aici, ca și în **Steaua Zimbrului** sau **Greul pământului**, blocuri masive din istorie sau legendă, ori mitologia populară românească.

Piesa, din stirpea literaturii lui Blaga, Victor Eftimiu, Ion Luca, Radu Stanca, tinzind a da înțelesuri moderne miturilor fără a le știrbi funciaritatea arhetipală sau substanța baladescă, și interpretindu-le prin spațializări în universuri plastice, a fost concentrată cu oportunitate de profesorul Mihai Mălaimare (și asistentul său Mircea Constantin) într-o versiune scenică adecvată puterii de percepție și celei interpretative ale studenților anului V (seral). Neașteptat, această condensare, sublimind intrucitva materia epică și lichefiind în parte aburul poetic, a potențat dramaticitatea lucrării, i-a curentat nervul tragic și i-a colorat autenticitatea. Astfel că și spectacolul are o teatralitate decantată, fără iederă folclorizantă pe trunchi idilic. O izbucire notabilă a sa e modul de rostire a versurilor, care sint supuse rigorilor declamației scenice, nu incantației prin cadențe și rime, dind în bună parte o fericită impresie de naturalețe a vorbirii într-un gral bogat. Cuceritoare în simplitatea ei organică și în cromatica alb-neagră e scenografia Rodicăi Roșu. Cu fringhiit care o ridică și o coboară în combinări ce dau sugestive volume și diversitate de planuri, pinza ce umple scena e și fundal, și cer, și loc. Lumini albe și roșii îi conferă intensități momentanee. Veșmintele au puritate și căldură; s-au stilizat unitar costume populare de păstori ai muntelui, caracterizindu-se subtil, prin ciudate cizme din rotocoale de lână, prin broboade savant modulate, sau prin vagi elemente de podobă. Doar coropcarul, negustorul de mărunțișuri, e îmbrăcat incert, chiar dacă trebuia să fie o fulgerare din alți nouri decit ai satului.

„Miorița” de Valeriu Anania cu Olga Delia Mateescu, Ileana Ciugulea, Stelian Nistor

Senzația principală e că îndrumătorii au muncit mai mult decit interpreții, desinind figurile, comportamentele, orches-trind grupurile, construind o nimerită ambianță sonoră, realizind o metaforă scenică generală de acuratețe, atrăgătoare. Unele personaje n-au însă consistență, fie din cauza puținătății replicilor (și atitudinilor manifeste), fie din anevoințele studenților. Se strigă mult, se aleargă peste măsură — ceea ce într-un spațiu atit de strimtorat, cum e scena Studioului, dă efecte neplăcute — se vorbește (de vreo cîțiva) demonstrativ, cu flexiuni ale torsului — aplecatură acesta de șale dind o impresie de diletantism — se tace inexpressiv, au loc tentative de încăierare nelucrate artistic, stricătoare, se adoptă poze țepene, sau se folosesc răsfături stingace — toate acestea minuscularizind aparițiile.

Cel mai firesc și mai interesant personaj e creat de invitata Institutului, Olga Delia Mateescu, de la Teatrul Național, ea esențializind-o pe Cătălina, băciță bătrînă, mama lui Moldan, pină la dimensiunea de simbol rivniță de autor; vorbirea-i adinecă, fără emfază, postura statuară fără facticițai, masca bunătații, cea a anxietății, apoi a împăcării cu sine și mai ales a durerii și bucuriei, îngemănate în clipa finală, avind linii clare și sigure. Cind nu se irosește steril în excese vocale și precipitări — care i-au fost reproșate și în alte roluri —, Stelian Nistor face un cioban tînăr credibil (Moldan). Alt june păstor, Hurmuz, e configurat potrivit, cu limpezine, de George Alexandru. Aspectuoasă, cu un mers elegant și o blindețe ce-i sade bine, Iuliana Ciugulea ar fi chiar Mioara din poveste dacă unele tonuri albe și lacrimația intensivă n-ar tulbura din cind în cind imaginea, ce pare atunci răsfîrțată într-un lac în care plouă. Asemenea roluri cer, cu necesitate, grație. Uneori, tînăra o are.

Cit e merituos și temeinic intocmit în spectacol, ne aprople de suflet ceea ce autorul spune că s-a petrecut „cîndva, de mult, undeva, în Carpați” și rămîne veșnic aici, ca un legat de spiritualitate.

Valentin Silvestru

„Rosencrantz și Guildenstern”

GESTUL merituos, benefic, al regizorului Radu Băieșu de a-l traduce pe Tom Stoppard ne pune în fața unei surprinzătoare, generoase simetrii. În 1966, cind se juca la Edinburgh, pentru prima dată **Rosencrantz și Guildenstern**, Marin Sorescu dăruia scenei **Există nervi**. Sint două piese scrise sincronic, însă pe meridiane complex și adine diferite. Cu toate acestea, fac parte, în mod evident, din aceeași familie, îngemănindu-se chiar!

Topesc aidoma, tulburător, realitatea în ircularitate (suprarrealitate) cucerind prin aceeași scriitură sprintenă, joculară, speculativă (în sensul cel mai bun al cuvintului), prin aceleași calambururi strălucitoare și același umor negru, absurd, sec, tăios. Fac să se audă obsedant scrișnetul tragic al morii destinului, dar îi bat măsura în rîm batjocoritor. Lumea apare strimbă și de neînțeles prin prisma a două ființe searbede, ce se opun, apatic, aberațiilor vieții și reclamă, nu cu patimă, ci abulte, o minusculă logică în monstruoșitatea neantului implacabil.

De fapt, cine e Tom Stoppard? Aflăm dintr-un studiu de caiet-program, competent scris de traducător: dramaturg englez, tradus în treizeci de limbi, reușind recent cel mai mare succes financiar din istoria Broadway-ului.

Prezent pentru prima dată pe o scenă românească, Stoppard este reprezentat de o trupă studentescă (la fel a și debutat, acum două decenii) dirijată de Radu Băieșu. Regizorul își dă astfel examenul profesional oficial pe scena Studioului de Teatru al I.A.T.C.-ului bucureștean (a mai montat în stagiunea trecută, un spectacol la Teatrul „Ion Vășilescu”, comentat la vremea-i, în aceste pagini). Laolaltă cu el debutează studenți actori ai aceluiași Institut. (O parte dintre ei au mai urcat pe scene profesioniste, colaborind sporadic în roluri episodice.)

Pentru că Radu Băieșu a ales o temă grea pentru a-și certifica profesionalis-

mul, reușita-i neîndoielnică este, odată mai mult, îmbucurătoare. Și, cum se spune, promițătoare. Afirm, de aceea, că Radu Băieșu este un talent autentic, arătat, în **Rosencrantz...**, continuitate în idel, fantezie, simț plastic. A arătat umor și apetit parodic. Dar a arătat ceva și mai important: măsură. Soluțiile sale regizorale deși nu ocolesc spectaculosul, și teatralitatea, nu sint ostentative, nu parazitează textul. N-am simțit nici o excescență, nici o rugozitate apărute din nevoia de demonstrație gratuită sau teribilism. Din contră, invențiile sale scenice, rezolvările ingenioase vin firesc din replică, din situație, avind o formă atașantă și sens în context (atit în planul imediat cit și în cel general). Numă așteptam, recunosc, la maturitate artistică, în creația unui om atit de tînăr.

Dar să trec la fapte: Guildenstern și Rosencrantz formează un cuplu de mici lefegii, după modelul Stan și Bran (umbrelă apendiculară, ochelari rotunzi, melon, servietă jechoasă, haine negre lustruite). Sorții, pentru că totul în viața lor pare tras, absurd, la sorți, îi fac să accepte spectacolul colorat năstrusnic al unei trupe de ambulanți jerpeliți. Comedianții intră în scenă însoțiți de o muzică stranie — ce va deveni un semnal lait-motivic al unor moire degizate în arlecchini — plutind într-o barcă, venind de neunde și plecind spre nicăieri.

Încet, încet, linia de demarcație dintre realitate și iluzie se pierde. Actorii vagabonzi vorbesc obsesiv despre arta teatrului, despre condiția artistului, dar descoperi treptat că vorbesc de fapt despre om, despre viață. Fluxul potopitor al tragediei hamletiene îi absoarbe pe cei doi slujbași neputincioși, îi face actori, îi obligă să suporte destinul tragic al personajelor shakespeareene. Spectacular, Radu Băieșu accentuează folositor elementul ludic. Replica e însoțită, natural, de ilustrarea ei pantomimică. Teatralitatea mizanscenei e vizibilă dar fără protuberanță inutilă și deranjantă. Fantasiul și realitatea se suprapun și se întrepătrund pe multiple planuri, înscăpabile.

Gaguri de bun gust, sugerate de replică, fac și mai amuzantă, pe alocuri, comedia tragică a neînsemnațiilor funcționari, aspirații printr-o întimplare absurdă (dar inevitabilă) de virtețu iluziei și duși spre bezna unui destin implacabil, de asemenea absurd.

Acest emoționant și atrăgător spectacol e susținut de buni actori. Subțire, plingăcios, personajul lui Doru Bandol se completează pitoresc cu un partener jucind un mic burghez gras și neîndeminatec, suficient la culme: Dan Astileanu. Cuplul reușește să fie foarte des inveseșitor, dar atunci cind trebuie comunică o dureroasă singurătate și tristețe omenescă. Claudiu Stănescu joacă un Hamlet ieziut, încercat în intrigi brutale și, totodată, compune și un actor ce trece de la cerșetorie stingace la siguranța minuitorului de destine. Acest student dind anul trei de care vom mai auzi are toate darurile meseriei ce și-a ales. Regele Claudiu e Mircea Rusu, o voce sigură, o ținută îngrijită. Carmen Ionescu, regina, are dibăcie în rostire ipocrită și știe a se mișca măreț. Mihai Bica, student în anul doi, a fost distribuit în Polonius pentru a intruchipa cu vocea-i gravă, un ministru cioclu. Cerasela Stan e o Ofelie pe rind fizică și vioală, iar George Alexandru un mim.

Costumele și scenografia lui Ștefan Maitec au culoare și funcționalitate.

Radu Anton Roman

Profil de regizor

ATRAS de profesiunea de cineast (tatăl său este operator la Studioul „Alexandru Sahia”), Dominic Dembinski dă examen la I.A.T.C., dorind să studieze regia de film. Scena îl speria, simțea teatrul, mai ales la lectură, străin, considerindu-l, în raport cu filmul, o artă statică. Subiectul și plastica peliculei realizate în anul I l-au impresionat pe Mihai Dimiu, care îl sfătuiește să se îndrepte spre regia de teatru. Împreună cu Tompa Gabor, Victor Ioan Frunză, Andrei Mihalache, la clasa condusă de Mihai Dimiu, într-o atmosferă de comuniune spirituală și libertate de creație — pe care o evocă totdeauna emoționant — Dembinski pătrunde în tainele profesiei, descoperă misterul și fascinația Thaliei. Profesorul i-a imprimat „cultul sensului”, l-a îndemnat să se ferească de labirintul de semnificații ce sufocă o montare, de pericolul gratuității. Mihai Dimiu, care spunea că „teatrul înseamnă totul”, practica o formă originală de învățămînt, invitind la cursuri personalități din alte domenii de activitate — ingineri, doctori, fizicieni, antropologi, oameni de artă. Cu prilejul acestor întîlniri, Dembinski a înțeles de la Andrei Șerban importanța cizelării formei într-un spectacol. A reținut de la Liviu Ciulei îndemnul să se bată pentru „spectacole locomotivă” care trag o mișcare teatrală înainte. Să lupte pentru acele reprezentări care, dincolo de imperfecțiuni, sint valoroase prin faptul că își propun ceva important și grav, cu semnificație majoră pentru viață și teatru. Dembinski se afirmă de la debut, spectacolul său de diplomă cu **Proștii sub clar de lună**, de Teodor Ma-

zilu, montat la Arad, fiind apreciat în mod deosebit de critica de specialitate, și premiat la Festivalul spectacolelor pentru tineret de la Piatra Neamț. Primește repartiția la Teatrul Dramatic din Constanța unde, alături de tînărul scenograf Constantin Ciobotaru, își continuă experiențele din școală. Prin repertoriu și reprezentări, dorește să educe gustul unui public bun, dar contaminat de cele două-trei luni de atmosferă estivală. Speră că pe acest drum îi va avea drept coechipieri pe actorul Eugen Mazilu, cel mai tînăr director de teatru din țară, ca și pe colegii săi de generație, Dragoș Galgoțiu, Victor Ioan Frunză, Tompa Gabor, Andrei Mihalache, pe care i-a chemat să monteze la Constanța.

Încă din Institut, Dominic Dembinski a fost preocupat de aspectul teoretic al activității regizorului, de poziția conceptuală a directorului de scenă pe care o numește „strategie moral-estică”. Esecurile scrise de Dembinski recomandă un gînditor de spectacole matur, cu o viziune elevată asupra artei teatrale. În construirea unei reprezentări, principala sa obsesie este **Imaginea**, crezul în forța ei ca vehicol principal al emoției teatrale.

În cele mai bune reprezentări ale lui Dominic Dembinski întîlnim asemenea imagini integratoare. La Teatrul din Constanța, în sala rondă a Studioului, re-

glizorul a montat **Passacaglia** de Titus Popovici. Convenția teatrală impusă de spațiul de joc (scenografia: Constantin Ciobanu) dădea relief problematicii textului. Accentua claustrarea și însingurarea personajelor. Inadaptabilitatea lui Andrei era văzută ca un dat al ființei inferioare, incapabilă să se confrunte cu adevărurile fundamentale ale vieții, să se angajeze în experiențe existențiale. Casa profesorului de muzică era o mansardă ticșită de obiecte. Un balanșoar și un pian accentuau irealitatea acestui univers rupt de contextul social-politic. La începutul spectacolului, Ada, îmbrăcată în mireasă, invita publicul la concertul lui Andrei. Refugiul în vis se dovedea fragil, istoria năvălea, provocind drama. Montarea cu **Proștii sub clar de lună** era radiografierea procesului de reificare, de distrugere a umanului din om, în goana după bunuri materiale. Cadrul scenografic abstract, imaculat — un cub de metal în mijloc, peste care era proiectată o lumină rece de neon (Doru Păcuraru) — crea un halou oniric. În contrast cu euforia acestei lumi, provocată de acumularea și cistig material, spațiul accentua natura malignă a personajelor mazieliene. Coborîtă în final în acordurile unui coral de Bach, cortina de fier le sublinia micimea spirituală. În **Capul de răfoi**, Dembinski demonstra cum libertatea anarhică poate fi transformată

în reversul ei, tirania. Eroii lui Ciprian, nonconformiști, promotori ai jocului cu ideile de dragul jocului, se transformă în instrumente ale opresiunii, instaurind o organizație de tip fascist.

Regizorul numește direcția care îl animă mai intens în ultimul timp, „un teatru al comicului dramatic”: „Sentimentul comicului este o formă de relaționare a eului cu lumea [...] Personal mă interesează această calitate purificatoare, cathartică a comediei, în simbioză cu calitatea ei etică și socială. Teatrul pe care îl practic este stimulată de vocea conștiinței ultragiutate. Lumea actuală — în unele manifestări ale sale aberante, cum este, spre exemplu, înarmarea — devine de neînțeles pentru conștiința individuală. Ceea ce e profund uman în noi se revoltă în anumite momente ale climatului universal în care trăim. În aceste clipe se instalează cu îndreptățire fie sentimentul tragicului, fie cel al absurdului, fie al comicului. Acesta din urmă mi se pare cel mai binefăcător pe plan uman și social. Sentimentul comicului, comparabil în multe privințe cu cel al absurdului, prezintă un imens avantaj: el nu dezarmează, el iubeste viața, el invită la acțiune. Căutările mele se îndreaptă nu spre acei eroi care se închid în angosta singurătății disperate, ci către cel al căror destin, fie și tragic, cheamă la speranță și faptă. Omul care ride este un prototip în acest turbure sfîrșit de ev, cind accesul la speranță nu e prea lesnicios pentru indivizi”.

Ludmila Patlanjoglu

„Cununa de lauri“

Cinema

Flash-back

Litera și Imaginea

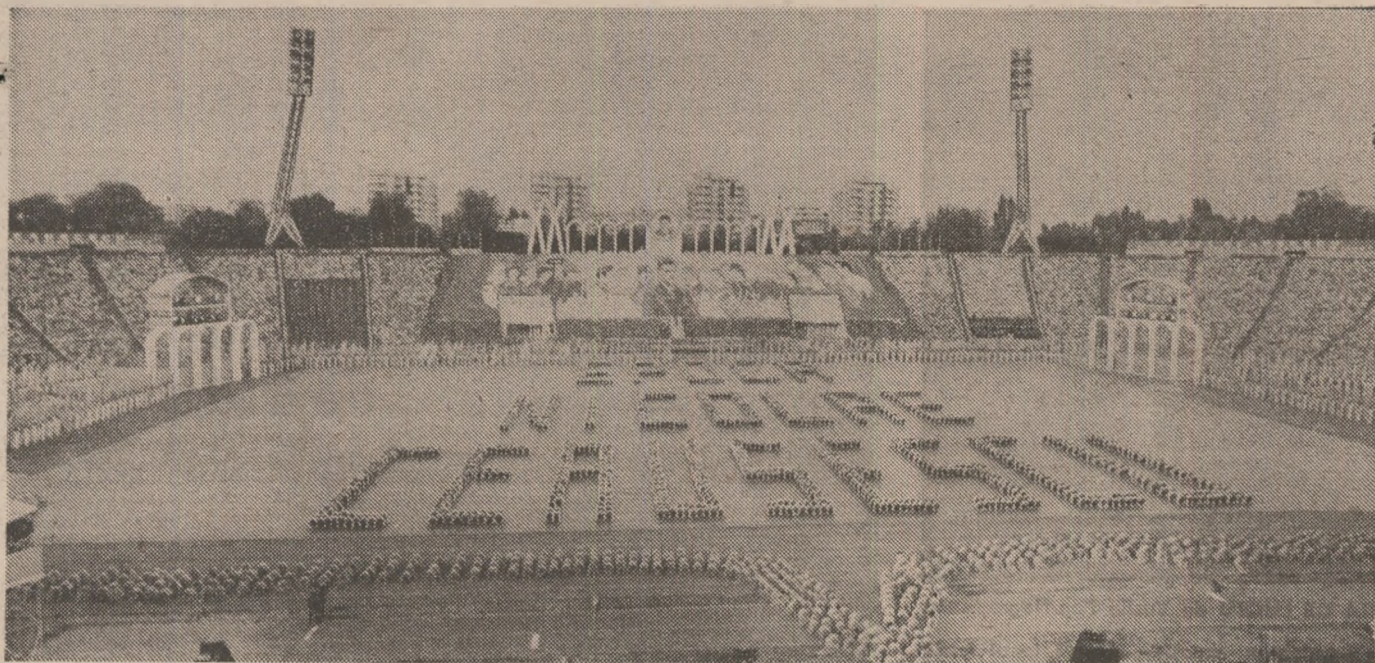
■ CINCIZECI de minute de peliculă, adunate din viața unui om care moare la 1910, sînt un eveniment; arată un teribil grad de interes față de acest om, cită vreme contemporanii săi nu au rămas infățișați, cel mult, prin desene și dagherotipii. Dar arată, implicit, ce uriașă revoluție vizuală s-a petrecut în anii din jurul începutului de secol. Personaje făcînd parte din veacul nouăsprezece — și, prin asta, tot atît de cetoase ca un erou de legendă medievală, ca Shakespeare, ca Goethe sau, la urma urmei, ca Homer — aveau șansa să se salveze acum, în ultima clipă, de la aproximare, să intre în rîndul nemuritorilor palpabili, cărora viitorimea le poate cunoaște astfel nu numai forma obrazului, dar și mersul, și gesturile, și tabieturile, și contemporanii.

Cele cîteva jurnale de actualități din care-i alcătuit documentarul Tolstoi ne înlocuiesc portretul bine știut, compus doar din barbă și ochi, din sprincene și pălărie, cu înfățișarea unui om viu. Îl vedem pe Tolstoi, plimbîndu-se prin pădure la cinci dimineață, împărțind bani săracilor, tîind un copac, mergînd cu trăsura, încăleciînd pe un cal. Pelicula ni-l arată în mijlocul familiei, plecînd și sosînd de la Moscova, scriîndu-și tînalul așezat pe o bancă, odihnindu-se într-un balcon. Într-o perioadă în care noțiunea de vedetă nu apăruse încă, marele scriitor apărea — prin celebritatea anterioară — ca o primă vedetă a peliculei.

Sutele de metri de film trase de operatorii vremii ar fi rămas un simplu album, de familie, dacă personajul lor central n-ar fi fost omul de la Iasnaia Poliana și dacă, prin viața lui, nu s-ar fi reflectat o întreagă epocă. Mai mult, poate, decît protagonistul însuși, pe care-l bănuim din operele scrise, impresionează aici secundarii, acea omenire ce se strecoară pe sub subsuorile lui de gigant, obligînd cadrul să se explodeze de veridicitate. Iată pe nepotelele scriitorului făcînd ture, cu pași mărunți, prin fața aparatului, și aranjîndu-se în fața lui smerite, ca în fața unei zeități. Iată pe trecătorii surprinși de filmare, oprindu-se din mers, dînd să se retragă, dar apoi continuîndu-și drumul, cu ochii — curioși și vanitoși totodată — pironiți pe obiectiv. Iată mulțimile acelea de chipie, alaiurile de rubăști ce-l întîmpină pe Tolstoi în gări, sau care-l petrec pe ultimul său drum, uitîndu-se la aparat ca la un dirijor care le-ar magnetiza atenția, care le-ar paraliza voința, căruia parcă ar trebui să-l ceară voie ca să-și continue mișcarea.

Hotărît lucru, camera de filmat era o arătare stranie, atunci, la începutul secolului nostru, și așa spune că, înmormîntînd faima Literă care domniea pînă atunci în lume, se pregătea s-o continue convertind-o în noul alfabet al Imaginii.

Romulus Rusan

ZILE calde de august. Seri cu amurguri de aramă caldă. Scenea unui teatru imens, Arena stadionului „23 August” preschimbata în scena cea mare. Teatrul cel mare sub cerul de vară. Sute și mii de protagoniști în repetiții pentru un spectacol unicat. Animație, muzică, indicații date prin megafoanele stadionului. Costume multicolore. Un freamăt și o efervescență greu de redat în cuvinte. Căutarea de unghiuri optime pentru cele șapte aparate de filmat. Montarea travelling-ului și a dolly-ei. Reacția veselă a tinerilor participanți la repetițiile generale pentru marele spectacol: „Se filmează!!” „Se filmează!!” Fascinația și atracția camerelor de luat vederi. Spectacolul va fi immortalizat pe peliculă, deci gestul lor artistic nu va avea doar zborul de-o clipă al efemeridelor.

Încet, cu atenție, urmărind numerele din spectacol, am început filmările. În fiecare zi veneam cu agenda plină de desene. Încadrături și tipuri de mișcare a aparatului umpleau paginile poate și dintr-o teamă inevitabilă de a nu pierde nimic, de-a avea un material cît mai bogat pentru că știam toți cei din echipă că purtăm o mare răspundere. Spectacolul în care apăreau douăzeci de mii de protagoniști, reunind pe această mare scenă a țării actori profesioniști și amatori, cei mai noi laureați ai Festivalului „Cîntarea României”, elevi și studenți, militari, sportivi, muncitori, toți pîrînd că formează un tot, un ansamblu armonizat

de un gînd înalt și frumos. Marele spectacol a reprezentat un Omagiu adus țării și Președintelui ei. Aniversarea a două decenii de realizări și împliniri socialiste printr-un gest artistic de asemenea proporții impresionează profund. Or, dincolo de această stare, stătea răspunderea și gîndul că sîntem cei ce vor trebui să realizeze un film pe baza imaginilor din spectacol, un film ce trebuia să devină cel puțin la fel de încărcat de emoție și semnificații.

Spectacolul văzut de optzeci de mii de spectatori pe stadion, transmis de televiziunea noastră în toată țara, în cazul filmului pe care trebuia să-l realizăm, puneă tocmai această complicată problemă: dacă a fost văzut de un public atît de larg, atunci ce va mai arăta în plus filmul? Poate tocmai de aceea, mobilizarea excepțională făcută de studioul din Buftea a făcut ca să putem prezenta în filmul **Cununa de lauri** imagini ce dezvăluiau intimitatea protagoniștilor, surîsul, zîmbetul reușitei, adică acea stare de bucurie, pe care chipurile artiștilor participanți și creatori totodată ai marelui moment sărbătoresc de la 19 august, o purtau.

Filmînd de-a lungul unei săptămîni de repetiții generale, am reușit să surprindem intimitatea de suflet a miilor de artiști. În seara spectacolului, camerele de luat vederi au înregistrat respirația amplă a unei inimi ce vibra în incinta sărbătorească a stadionului. Vibrația de suflet a unei țări întregi. Emoția immortalizată pe peliculă.

Privirea retrospectivă, acum, după

premiera filmului, are frumusețea amintirii unor trăiri intense, a preocupărilor și activității febrile, a muncii întregii echipe. Toate acestea au născut un film-poem dedicat președintelui țării, secretarului general al Partidului Comunist Român, tovarășului Nicolae Ceaușescu. Un omagiu adus de cinematografie prin acest poem în imagini și cuvinte, prin evocarea unor momente istorice de prim rang din activitatea președintelui țării și a țării însăși. Mai departe, dorința de a filma realitatea zilelor noastre, de a recurge la documentul cinematografic și a țese o suită de secvențe ce marchează instantanee din activitatea excepțională a președintelui țării, a dat filmului anvergură prin însăși statura politică a marelui om care este tovarășul Nicolae Ceaușescu purtînd, în întreaga lume, cel mai înalt și imaculat drapel, gîndul de pace și renumele României contemporane.

Dincolo de emoție și gest artistic, dincolo de metafora poetică și sentimente, filmul consemnează o realitate. Spectacolul unic, prin proporții, realizare și corespondențele alegoriilor lui în realitatea noastră de zi cu zi, și-a căpătat prin film statut de existență în timp. Văzînd și revăzînd acest film vom regăsi mereu semnificațiile timpului pe care îl trăim.

Anghel Mora

Radio t.v.

■ Sîntem în prima lună a lui '86, an în a cărui ultimă zi se vor împlini trei decenii de la inaugurarea studiourilor noastre de televiziune. Emisiunile se vor înmulți treptat pentru ca, din 29 aprilie 1986, să se structureze într-un program zilnic. Astăzi, el a devenit un reper firesc, de mare semnificație, în existența a milioane și milioane de oameni. Redacțiile au depășit cu dezinvolture emoțiile inevitabile ale începutului de drum și, învățînd din experiența radioului, dar, deopotrivă, meditănd cu maturitate asupra propriei condiții, televiziunea nu s-a mulțumit a înregistra și teauriza imagini ale actualității, ci și-a asumat și rolul de comentator al acestora, impunînd un punct de vedere, organizîndu-și cu originalitate concluziile. În plus, beneficiînd de echipe redutabile de tehnicieni și specialiști, ea și-a constituit un limbaj propriu, adecvat țelurilor urmărite dar și fiecărui tip de emisiune, satisfăcînd, prin toate acestea, cerințele orizontului de așteptare al unui larg public. De

Experiență semnificativă

două ori „mai în vîrstă”, o drept, radioul a început în ultima vreme investigarea istoriei sale, valorificînd tradiția și experiența acumulată, ceea ce poate constitui un colateral exemplu și pentru televiziune, de la care așteptăm inițiative similare.

■ Mai mult de jumătate din spațiul de emisiune al programului I este acoperit de emisiuni ample precum **Radioprogramul dimineții** (între 6—10), **De la 1 la 3, Orele serii** (între 18—22), **O zi într-o oră** (între 22—23) și deși aceste forme ale publicisticii radiofonice au o alcătuire, la prima vedere, asemănătoare (se alternează informații, reportaje, muzică, interviuri, transmisiuni în direct, știri), profilul lor este distinct și inconfundabil. O reală cunoaștere a preocupărilor și intereselor diferitelor categorii de ascultători (orele de difuzare sînt prin ele însele un indice de selecție a publicului) au determinat natura intimă a emisiunilor, ponderea și caracteristicile rubricilor fixe, tonul de ansamblu al comentariului, accen-

tele demonstrației. Redactorii atestă un perfect profesionalism și bună familiarizare cu cerințele studioului de înregistrare așa încît, dincolo de preferințele personale, de faptul că sentimental (și nu numai așa) ne simțim mai aproape de unii dintre acești necunoscuți dar fideli tovarăși ai orelor de dimineață, prînz sau seară, efortul tuturor trebuie apreciat în egală măsură. Căci nu e deloc ușor a menține interesul publicului de-a lungul a citorva ore, într-o atmosferă destinată și amicală ce contribuie desigur și ea ca problemele abordate, atît cele de strictă specialitate cit și cele de o mai largă circulație, să aibă o adevărată difuziune și o staționară rezonanță între ascultători.

■ Un ciclu radiofonic mult apreciat, difuzat zilnic între orele 15—16, pe programul II, a căpătat recent și un titlu sugestiv ales: **Ora melomanului**. În această săptămînă — lucrări de Felix Mendelssohn-Bartholdy.

Ioana Mălin

Secvențe

■ DESPRE „împărăția întinericului” (titlul unui studiu critic cîndva faimos, consacrat dramaturgiei lui A. N. Ostrovski) regizorul Elder Riazanov, relansat pentru marea publică cu **Gară pentru doi**, a făcut un film strălucitor: **Fata fără zestre**, o splendidă melodramă, dură ca și cremene. Cu superbi cai albi, cu vapoare „de basm”, luîndu-se la întrecere între ele, la propriu și la figurat, și pe puntea cărora se petrece o bună parte a acțiunii, cu turele de biserici, cu un chioșc înălțat pe un dimb ca un punct de observație și ca un altar, cu nelipsitele coruri de țigani, cu cimitire acoperite de zăpadă, cu admirabile peisaje, în cadrul cărora zborul unor masive circ-duri de păsări pare dirijat, ca să „ritmeze” cu ritmul filmului (trepidantul fiind o specialitate a autorului **Gării pentru doi**), cu un erou seducător (interpretat de Nikita Mihailov) și o eroină foarte frumoasă, sedusă și abandonată și împușcată de logodnicul gelos (magistral intruchipat de Andrei Miagkov), o eroină ce moare rostind un smerit „mulțumesc”, ce sună ca un delicat și cumplit repros, și întorcînd puțin

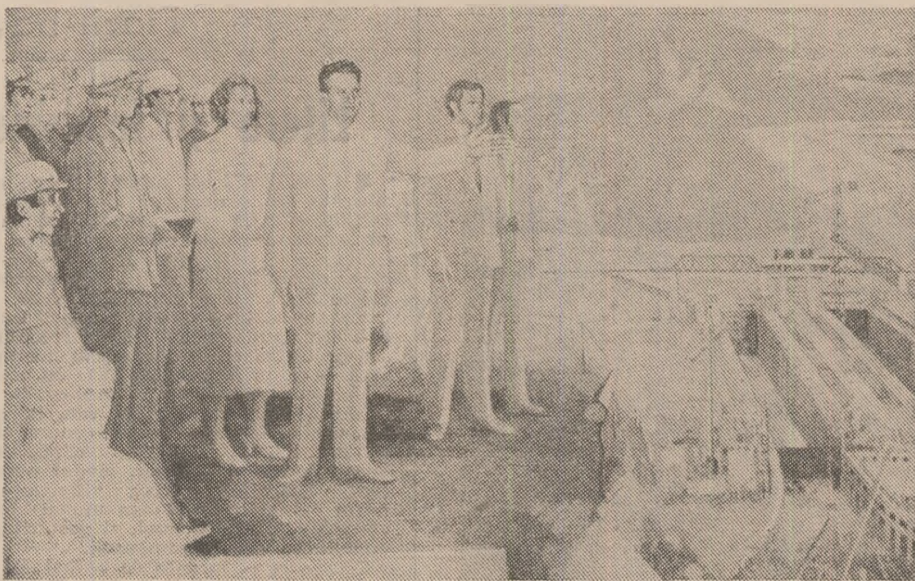
O splendidă melodramă

capul — spre ucișagul ei, spre lumea nu mai puțin ucișagă și spre sala arhiplină. Un film plin de ingenioase metafore, de la firul de dulceață de vișine ce desenează pe mina eroinei o rană simbolică (anticipînd seducerea și moartea) la ceasul care explodează în mina fetel nu numai fără zestre ci și fără timp, predestinată unui sfîrșit tragic, timpuriu (scena duelului indirect, cu ofiterul) și la vapoarele ce navighează încontinuu, în sus și în jos, pe apele filmului (un film cu vapoare), întorcîndu-se însă de fiecare dată în port și simbolizînd iluziile înșelătoare ale tinereții, fascinația zadarnică a unei alte lumi, a marilor spații, dorința neîmplinită de evadare din micul oraș negustoresc de pe Volga. „Împărăția întinericului” devine în filmul pictural al lui Riazanov — în care desepre „întineric” se poate vorbi doar la figurat — o strălucitoare împărăție a lipsei de milă. Nimănu nu-i este milă de Larisa: strecurîndu-se cu o umilință plină de șiretenie (cărrea extraordinară Alisa Freindlich stie să-l dea o fizionomie și culori vulpești) printre puternicii orașului de provincie,

Ca să nu mai vorbim de Paratov sau de negustorul care o cîștigă pe Larisa, abandonată de seducătorul ei, dînd cu banul — la propriu. Acest foarte frumos film este greu de suportat, și chiar de admis. I s-ar putea reproșa, paradoxal, fidelitatea exagerată a ecranizării, ostrovskianismul lui absolut. Vizionîndu-l, înțelegem ce a cîștigat literatura rusă depășind nivelul acestui de altfel mare și puternic scriitor, care stoarce socialul ca pe o rufă murdară spălată în familie dar în opera căruia individul rămîne prea încălțusat de fatalități, un rob al determinismelor. Trebuiau să vină foarte marii scriitori ruși ca să demonstreze că sufletul omului e cu mult mai complex și că sufletul omului liber se poate, înălța deasupra condiției și limitelor vieții sale exterioare. „Împărăția întinericului”, ca o realitate compactă, e o imposibilitate. Trebuia să vină Dostoievski ca să vedem că și un negustor rus stie să iubească. Și încă cum! Rogojin e ori-cînd gata să depună măr-turie.

Valeriu Cristea

Omagiu și angajare

VIZITA DE LUCRU de Vasile Pop-Negreșteanu

PORTRETUL TOVARĂȘULUI NICOLAE CEAUȘESCU de Traian Brădeanu

O EXPOZIȚIE cum este cea deschisă la „Dalles”, închinată zilei de naștere a președintelui țării, secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, reprezintă un omagiu adus de artiști în numele întregului nostru popor, dar și un angajament revoluționar din perspectiva sarcinilor ce revin întregii țări, culturii și artei cu precădere, în acest Ianuarie care marchează începutul unui nou cincinal și al unei decise etape din făurirea unei Românie socialiste moderne, prosperă, liberă și independentă. Căci idealul unei noi structuri politice, sociale, economice, al unei civilizații fără precedent și care are în centrul preocupărilor personalitatea umană, presupune ca imperativ și făurirea unui om de tip nou, sumă de calități printre care cele etice, morale, civice, spirituale ocupă locul determinant. Iată de ce artei, culturii noastre contemporane, i s-au deschis noi perspective, i s-au oferit noi șanse în a-și îndeplini una din funcțiile sale definitorii, cea mai importantă până la urmă, aceea de a contribui, din perspectiva ideologiei noastre umaniste, la redactarea unui capitol nou în chiar aria personalității constructorilor socialismului. Or, cum inițiatorul și însușitorul acestui program cu ample și generoase deschideri este tovarășul Nicolae Ceaușescu, este limpede că o expoziție de artă în care se reflectă idealurile noastre perene și cele de acută actualitate constituie un omagiu adus creatorului noului cadru de dezvoltare a țării, dar și o responsabilă asumare a răspunderilor de viitor, a devenirii spiritualității.

Gândită ca o sumă a principalelor domenii din artele plastice, cu un accent pus pe pictură, și ca o întâlnire a celor mai reprezentative personalități con-

temporane, expoziția alătură tonul festiv și sensul de sinteză valorică, impunând sensul de eveniment deosebit pe care îl are tocmai prin tematica sa. Axul ideatic și punctul de focalizare al interesului îl reprezintă, așa cum este firesc, personalitatea tovarășului Nicolae Ceaușescu, prezența sa în transfigurări artistice devenind reperul realităților românești contemporane fixate în materialul trainic și evocator al artei. Dar simultan, ca o consecință firească și pentru a circumscrie prezența întregii țări în jurul celui care o reprezintă și o conduce, artiștii redau aspecte ale muncii creatoare, neobosite, a poporului român, pentru construirea unei noi societăți, ca și compoziții simbolice, peisaje sau portrete colective, toate segmente menite să completeze armonios imaginea realității vii, ardente. De aici și interesul cu care publicul pareurge expoziția, articulând cursiv relația profundă existentă între chipul conducătorului și cel al existenței noastre, reținând și modul în care arta amplifică, redimensionează, și nuanțează aspectele concrete, dându-le o nouă valoare și noi semnificații.

ORGANIZATORII au gândit secțiunile expunerii în raport cu un ax ideatic distinct formulat prin prezența unui portret omagial sau a unei compoziții simbolice, de multe ori din realitatea întâlnirilor firești dintre conducători și oamnenii muncii pe șantier, în uzine, pe ogoare, acolo unde se construiește socialismul prin fapte. Portretul-efigie pictat de Traian Brădeanu polarizează interesul în prima sală apoi, după spațiul larg al trecerii spre nivelul de sus, așezate în prelungire, ca pentru a fixa o linie directoare simbolică, sculptura monumentală semnată de Mihai Coșan, reprezentându-l pe președintele țării într-un gest avântat

și compoziția lui Vasile Pop-Negreșteanu împlinesc relația firească dintre actualitate și ideal prin intermediul a două genuri diferite și complementare. În cea de a treia sală, portretul grav, pe linia tradiției dar cu accente de actualitate, semnat de Corneliu Brudășu completează accentul festiv și omagial al expoziției ca un alt punct de polarizare. În jurul acestor repere se grupează alte lucrări de sculptură, pictură și grafică, dar și tapiserii destinate spațiilor publice, având ca subiect personalitatea tovarășului Nicolae Ceaușescu și pe aceea a tovarăsei Elena Ceaușescu, opere ale unor artiști consacrați. Printre ele se remarcă sculptura lui Ion Jalea, apoi cele ale lui N. Kruch, Paul Vasilescu sau Horia Flămînd, ca și picturile semnate de Eugen Palade, Doru Rotaru, Ion Bițan, Iacob Lazăr, Vladimir Șetran, Elena Greculesi, semnificative pentru tematica expoziției, ca și cele datorate lui Eugen Popa, Adrian Podoleanu, Dimitrie Grigoraș, Ion Sălișteanu, Georgeta Năpăruș, Oclav Grigorescu, Vasile Grigore, Ion Gheorghiu, Ion Grigore, Geta Mermeze, Augustin Costinescu, Constantin Blendea, Sabin Bălașa, întregind un cimp de preocupări diversificate, racordat cu acuitate la problematica

epocii noastre, la idealurile societății românești de astăzi. Tapiseriile unor autori ca Mariana Ionescu se inscriu decise în aria festivă a expoziției, adăugându-se cele semnate de Ileana Balotă sau Ana Tamás, un alt fel de omagiu, simbolic, adus conducătorului țării. Prin Gh. Iliescu-Călinești, Grigore Minea, Ion Irimescu, Ovidiu Maitec, Ioana Kassargian, Iftimie Bărcanu, Peter Balogh, sculptura contribuie cu semne ale timpului nostru destinate prezentului și viitorului, marcind sensul valorii și al responsabilității, ca și Costel Badea în ceramica sa sculpturală. Se remarcă și o selecție de afișe, toate axate pe tema raportului organic dintre țară și conducător, dintre poporul român și idealurile de pace, independență, colaborare, întregind un orizont al graficii în care se rețin lucrările semnate de Octavian Penda, Aciocoitel, Natalia Matei, I. Nica, Gh. Simon.

Dar ceea ce transformă expoziția într-un vibrant moment omagial este conținutul patriotic și revoluționar, modul în care, prin operă și responsabilitate, artiștii sărbătoresc pe conducătorul țării, tovarășul Nicolae Ceaușescu, în acest Ianuarie festiv.

Viraj Mocanu

MUZICA

Măsură, luciditate, discreție

CARTEA lui Doru Popovici dedicată vieții lui Richard Wagner, *Magicianul de la Bayreuth* (Editura Albatros, 1985), este și nu este o biografie. O spune însuși autorul în *Postfață*, delimitându-și demersul de studiul de muzicologie, de roman și de biografia romanțată. Volumul său e, pur și simplu, „o carte de însemnări despre viața acestui mare exponent al romanticismului muzical, în strinsă corelație cu opera lui”. De tiparul tradițional al biografiei o desparte în primul rînd caracterul voit personal, reflecția, motivată uneori prin incursiune bibliografică, asupra unuia sau altuia din episoadele agitatei vieți a compozitorului. Schema biografică e desigur păstrată și ea e asemănătoare cu aceea urmată de Emanoil Ciomac în *Viața și opera lui Richard Wagner* (1934, reeditată în 1967). Mă gîndesc la prezența spre final a unui capitol referitor la Nietzsche și Wagner, subiect care a făcut să curgă riuri de cerneală. N-aș vrea să rezum cele spuse aici de Doru Popovici, care citează de altfel masiv din Emanoil Ciomac. Remarc însă atitudinea lucidă, măsurată, așa cum întrecăga carte o arată. Dacă tezele lui Nietzsche nu pot fi admise în totalitatea lor, mai ales că tonul pamfletar le dă și un aspect de înverșunare, ele nici nu pot fi respinse integral: „Nietzsche a avut totuși dreptate cînd i-a contestat inventivitatea melodică. Nu a greșit nici cînd a manifestat scrioase rezerve față de utilizarea ritmului în discursul sonor wagnerian. Dacă a preferat opera *Carmen* de Bizet operelor fostului său prieten, faptul se explică, deoarece filosoful a fost perfect conștient de «fundătura» la care se va ajunge prin estomparea simțului melodic”.

Am insistat asupra acestui aspect pen-

tru că el nu e deloc marginal într-o biografie Wagner. Uncori opera se explică, poate nu mai mult decît la un nivel superficial, prin circumstanțele vieții. Cu atît mai mult atunci cînd e vorba de o personalitate contradictorie ca autorul lui *Tristan*. Tocmai această tulbură, și tulburătoare prin demonismul ei, existență este reliefată pregnant de Doru Popovici. El nu încearcă să ascundă — și nici să scuze — altele fapte doveditoare ale lipsei de caracter — ilustră lipsa de caracter! — a titanului. În fond, a încerca să le scuzi ar dovedi o infirmitate. „Mă surprinde faptul potrivit căruia, deși au fost cunoscute multe aspecte din viața sa [...] autorii respectivi au ținut să nu spună întotdeauna adevărul. Este cert că, mai direct sau mai indirect, toți biografi săi i-au reliefat lipsa de caracter... În ceea ce mă privește, am considerat că trebuie să spun adevărul așa cum a fost, fără să menajez pe nimeni”. Ceea ce propune în această carte Doru Popovici nu e atît filmul sensibil al vieții și motivațiile transparente în operă, cu destule accente analitice, cît construirea unei imagini plauzibile: aceea a unui om și a unui artist care a făcut din iubire valoarea morală supremă — din iubirea spiritualizată, absolută. Pe această idee pedalează interpretarea și, firește, paginile cele mai „patetice” vor fi acelea privitoare la episodul Mathilde Wesendonck și la opera *Tristan și Isolde*. Efortul de obiectivare îl urmărește în permanență pe autor; o ilustrare a lui este, în pagină, confruntarea surselor pentru formularea a ceea ce e considerat ca adevărat. Aici se află și principalul merit al cercetării de față: lipsa oricărui exces, respingerea extremismului, fapt cu atît mai notabil cînd obiectul investigației e Richard Wagner, omul care a găzduit un imperiu de excese.

INTILNIREA cu Aurelian-Octav Popa, unul dintre marii clarinetiști ai lumii, e întotdeauna o veritabilă sărbătoare muzicală. Și-a construit deja în rîndurile melomanilor și ale specialiștilor reputație și în calitate de dirijor. Muzicalitatea deosebită, alegerea cu pricepere a repertoriului, știința construcției și a dozajului, sfleuirea nuanțelor, bucuria în sine a actului artistic provin de la un om cu o inteligență sensibilă — cu ample resurse de discreție. E, probabil, un interiorizat, pornirile exuberante consumîndu-se în și pentru muzică. Faptul său dirijoral pare o asemenea tentativă de imblînzire a dezinvolturii. După ce s-a lansat în apele mirajului, gestul se retrage. În liniile lui se află o blîndețe și o amabilitate ce se transmit orchestrei; o amabilitate care nu înseamnă însă slăbire a exigenței, ci e o formă de distincție și eleganță. Stilistic, observ că Aurelian-Octav Popa are o predilecție spre forme clasice de exprimare; spre, mai exact, o anumită clasicitate dată interpretărilor. S-ar putea ca acest lucru să descindă din practica strălucită a instrumentului, căci clarinetul are o finețe, o elasticitate, o mobilitate (la ce instrument de suflat ar fi mai potrivit un glissando dacă nu la clarinet?) care solicită, pentru a rămîne expresive, o foarte exactă măsură (o finețe raționalizată, aș zice, parcă de extracție franceză, cu toate că, se știe, clarinetul a fost construit în forma lui primitivă de un neamț din Nürnberg). Aurelian-Octav Popa e un muzician profund și știe că dirijorul cel mai bun e cel ce descoperă, etalîndu-și personalitatea, spiritul adevărat al partiturii. E paradoxul permanent al meseriei: să te supui altuia pentru a rămîne tu însuși.

Aceste calități se sprijină, cred, pe modestie și pe franchețe. Vizibile din atitudinea în fața orchestrei. La pupitrul Filarmonicii „George Enescu” — nu știu dacă pentru prima dată — Aurelian-Octav Popa a făcut încă o dată dovada maturității sale interpretative. În *Uvertura de concert* am regăsit, bine exprimate,

particularitățile stilului enescian. O remarcabilă unitate, pe care dirijorul i-a conferit-o, cunoscut fiind că acest opus poate fi ușor o capcană prin aspectele lui destul de contradictorii. În special reliefaarea detaliilor și a inscripțiilor într-o viziune unitară, și aici ar fi de evidențiat melopeea flautului (Nicolae Maxim), armonia alăturilor și lipsa de stridență a percuției. În prima suită din *Peer Gynt* am apreciat înclinația spre echilibru și rigoare; muzica lui Grieg a fost tălmăcită cu multă acuratețe, momentele cele mai reușite rămînînd *Moartea Aasei*, lucrată pînă la cele mai fine nuanțe, reînd, cu o omogenitate de invidiat, tensiunea lăuntrică și impresia de îndepărtare, și *Dansul Anitrei*. În finalul piesei *În palatul regelui munților* s-ar fi impus mai multă forță, eliberarea energiilor orchestrei pentru a reda elementul fantastic. Dirijorul le-a păstrat pentru uvertura *Carnavalul roman* de Berlioz, cîntăta scînteietor. Verva primului motiv, „saltarello”, și culoarea cantilenei întonate de cornul englez (excellent, aici, Adrian Petrescu prin frazare și reliefaarea frumuseții timbrale a instrumentului; la fel cei trei tromboni care reiau, cu cit efect, melodia lirică) s-au reunit firesc, într-o risipă de sugestii.

Momentul concertistic l-a prezentat pianistul bulgar Anton Dikov, elev al lui Arthur Rubinstein și al Nadiei Boulanger, în *Concertul nr. 4 în Sol major* de Beethoven, cîntat cu personalitate, cu o bună înțelegere a formei și a sintaxei muzicale, fericit completate de acompaniamentul orchestral.

Vorbeam de discreție. După concert, l-am căutat pe Aurelian-Octav Popa pentru a-l felicita. Desigur, m-am îndreptat spre cabina dirijorului. Era goală. Dintr-o reținere în care e ușor de intuit modestia, nu folosisse locul cuvenit, ascunzîndu-se de privirile indiscrete ale succesului, ca în fiecare săptămînă, printre colegii din orchestră.

Costin Tuchilă

Carnaval verbal

POET (Căderea zilei, Editura Eminescu, 1985), eseist (Saint-John Perse et la découverte de l'être, PUF, 1980, etc.) și traducător de poezie (Ion Vineanu, Ora Fintiniilor / L'Heure des Fontaines, Editura Minerva, 1982; Căzări poezii române / Jeunes poètes roumains, Editura Eminescu, 1985), Dan Ion Nasta publică, în binecunoscuta colecție a Editurii Minerva (*), o remarcabilă antologie bilingvă româno-franceză din poezia lui Emil Botta.

Cheia selecției și a „arhitecturii volumului” ne este dată într-o **Notă asupra ediției** semnată de traducător: având la bază ediția din 1979 a poeziilor lui Emil Botta (Poezii, Editura Eminescu, text îngrijit, note și variante de Aurelia Batai), volumul bilingv nu recurge la o ordine cronologică, ci respectă „repartizarea poemelor în cicluri conform structurii pe care poetul însuși a fixat-o în cea mai largă ediție antumă a operei sale poetice: **Versuri**, București, Editura Eminescu, 1971”. Fiind vorba însă doar de o cincieme din poemele publicate de Emil Botta, „traducătorul și-a îngăduit libertatea de a grupa poemele, în cadrul celor patru cicluri (**Intonecatul april, Pe-o gură de rai, Vineri, Un dor fără sațiu**; există însă și o **Addenda** — n.n.s.), conform unui sistem de proximități tematice și de solidarități stilistice pe care îl consideră fidel universului poetic al lui Emil Botta”. Sintem în fața unei „confesiuni” semnificative: operația de selectare și de structurare este deja una de traducere, un loc unde aceasta din urmă se pregătește a începe, dar și începe efectiv, printr-o activitate ce nu se desfășoară în sine și pentru sine, ci vizând echivalarea, omologarea textului, la nivel „tematic” și „stilistic”, într-o altă limbă.

Intr-un articol publicat în „Revue Roumaine” (11/1985), Dan Ion Nasta încearcă descriere a ceea ce a resimțit ca fiind principala dificultate a traducerii poeziei lui Emil Botta: transpunerea nu numai a „vocalilor care acționează”, „protagoniste ale Spunerii”, ci și a „vocalilor aluzive”, a „rezonanțelor multiple”. „**Impregnarea**” poeziei lui Emil Botta cu ecouri din cea a lui Văcărescu, Eminescu, Nerval, Apollinaire, situarea ei la o răscruce unde interferează o tradiție populară și una cultă, actul traducerii nefiind numai unul „interlingvistic ci, de asemenea, și mai ales, un raport intercultural și interpoetic”: iată „adevărul cu deosebire prețios” pe care Dan Ion Nasta ne mărturisește a-l fi descoperit traducându-l pe Emil Botta. Intr-un limbaj propriu (prin care se delimitează de obișnuita idee exprimată prin termenul de „influență”, socotit aici inadecvat), Dan Ion Nasta descoperă de fapt dificultatea-cheie a oricărei traduceri literare, poezia lui Emil Botta fiind printre cele unde ea se manifestă mai acut:

*) Emil Botta, **Cavalerul cu Mele de aur / Le Chevalier à l'Escargot d'or**, Editura Minerva.

reînvierea unei întregi rețele intertextuale și a unui vast halou de conotații, cu neputință de realizat vreodată întocmai (dat fiind noile relații ce se stabilesc în „limba țintă”, în funcție de o enunțare ai cărei subiecți aparțin unui alt spațiu mental, adică unei alte mentalități, decît cel al subiecților ce în-formează enunțarea din limba din care s-a tradus). El descoperă totodată, implicit, că, în materie de traducere, orice victorie, oricît de strălucită, îi lasă celui ce a raportat-o și o persistentă stare de ne-desăvîrșire: aspirația către o limită ideală, imposibil de atins și totuși mereu menținută ca scop (traducerea în care să nu se manifeste nici o diferență față de original).

Asemenea mărturisiri, vădînd o conștiință a traducerii ca un act creator, nu constituie o „teorie” preexistentă acestuia, ci rezultatul unei practici modelată în egală măsură de o rară și vie intuiție, cea a poetului Dan Ion Nasta, care, printr-o excepțională șansă pentru poezia tradusă, este totodată și un desăvîrșit cunosător al limbii franceze.

Minuind-o ca pe propria-i limbă, el este în măsură a-i varia și întreține multiple registre, ce se constituie într-un adevărat „carnaval verbal” (cf. Doina Uricariu). Un exemplu de virtuozitate ar fi, alături de multe altele, acest **Cîntec** (unde prezența rimei — pe care Dan Ion Nasta o redă, chiar dacă nu întotdeauna în strictă conformitate cu modelul original —, a asonanțelor și a aliterațiilor complice mult operația de traducere): „Stăm la masă cu tristul suspin, / o durere ne toarnă vin... / Toarnă, toarnă pin-om plesni sătui, / din al durerilor vin amarul. // Pe minile noastre, ca o azimă, / lunecă fruntea, cade, se razimă. / Nebună fața, rătăcitoare privire! / Toarnă, răstoarnă-te, frate clondire! // Dar ce minune deodată! / Crîșma de furtuni e măturată, / ușile se deschid în adevăr, / un vînt urlaș ne înhață de păr. // Stăm la masă cu tristul suspin / ca regii morți sub cerese baldachin. / Ah, ce tăcere de țîntîrim / în crîșma tristă unde venim”. „Ce soir nous soupçons avec le triste soupir, / et il nous verse à boire l'échanson Souffrir... / Le vin amer, jusqu'a ce qu'on en crève, / le vin des douleurs, verse-le nous sans trêve! // Sur nos mains, comme un pain azyme / le front glisse, tombe et se reprend. / Folie du visage et des regards errants! / Verse, à la renverse, bouteille, ma frangine! // Quel miracle tout à coup : les tempêtes / balayent notre jolle guinguette. / Les portes s'ouvrent en vérité, et le vent / nous saisit par les cheveux, ce géant. // Le triste soupir partage nos festins / tels les rois morts sous le céleste baldachin. / Ah! quel silence de cimetière / dans la triste guinguette hospitalière!”. Este drept că originalul e mai concis, mai abrupt, mai economic, dar oricînd a tradus din română în franceză știe bine că această „diferență” nu poate fi decît în rare cazuri depășită, și numai pe segmente (eventual suprafețe) limi-

tate. Este un handicap pe care traducătorul (dar și cititorul) trebuie să și-l asume, și care ține de însăși structura, mai analitică, a limbii franceze. Poezia pune mai bine în evidență decît proza acest contrast între cele două limbi, vizualizîndu-l. Mi se pare că această probă a comparării semnificativului român și francez la nivel grafic, atît de materială, de palpabilă, este și cea mai dură. Față în față stau pe cele două pagini versurile mai scurte (românești) și versurile mai lungi (franceze). În cazul lui Emil Botta, scurtîimea versurilor, detectabilă în foarte multe din poemele sale, este și o marcă puternică a registrului poeziei populare sau al celei de inspirație neo-anacreontică de la sfîrșitul secolului al XVIII-lea. În limitele prescrise de natura celor două limbi, Dan Ion Nasta reușește performanțe și din acest punct de vedere, în poeme ca **Lîmpede ca lacrima, Plus și minus, Oglînzile, Ingrid, Ca un strigăt**. Remarcabilă este și aici capacitatea traducătorului de a reuși nu numai echivalări vizuale, ci și sonore, prin redarea unui ritm, a unor aliterații și asonanțe analoge. Totodată, în ciuda acestor constrîngerii în planul semnificativului, versiunea românească rămîne foarte apropiată de cea franceză și în planul semnificativului. Ceea ce nu înseamnă că inventivitatea poetului Dan Ion Nasta, care practic traducea ca pe o creație, este mai puțin activă, ca în aceste versuri, din **Totul în juru-mi**: „Totul în juru-mi / a nu fi, șoptește. / Fluturare de aur / pe ochi mi se așează”. „Autour de moi l'immense chuchotement / du non-être. / Papillonnement d'or / constellant mes paupières”. Uneori această libertate relativă și întru totul necesară pe care și-o ia traducătorul față de text este mai puțin inspirată, ca în aceste versuri, ce mi se par a edulcora originalul, reducîndu-l la o expresie convențională: „C'est peut-être alors que je sentirai, Seigneur, / vos doigts étoilés se promener sur mon cœur”. „Ca doar atuncea Domnul să-și plimbe / înstelatele degete, în mine să-și plimbe”. E drept că aici „libertatea” este rezultatul paradoxal al unei constrîngerii impuse de rimă (în original, de fapt, avem **repetarea** — în finalul ultimelor două versuri — verbului „să-și plimbe”). Altele, însă, impusă tot de rimă, distanțarea de original duce la efecte fericite, potențînd valorile textului: „Un monstre e lacul, cu pene și coadă / limpezeste-l, dezleagă-l,

doradă!”, „Le lac, un monstre : plume et queue de pintade, / fais-le miroiter, enfin délivré, daurade!”.

Cu neputință de echivalat rămîne, în multe cazuri, registrul popular (și conotațiile sale trimițînd la literatura populară). Ce soluții putea găsi traducătorul pentru: „Flul vorbind mamei sale” (Le fils parlant à sa mère); „Nu-i nimeni în jur nu e nîme — / nici unda nu bate, nici undele ștîme”, (Personne alentour, mon attente est vaine — / les ondes ne palpitent plus / elles, mes chimeres gardiennes); **Praznic** (Repas mortuaire); **nouri silhii** (nuages-ermîtes); „O clipă, rogu-te, nu mă răpi / smeuul smeiilor, Inchipuire, / **Talpă a Iadului**, să nu răspunzi” (Un instant, s'il te plaît, ne m'enlève pas, / Imagination, harpie sept fois chimérique! / **Marraine** du diable, ne réponds pas), „**Feri-mă, zeule**” (veuillez me protéger encor / dieu tutélaire); „al tău of” (ton chagrin); „**M-au semuit poate**” (Peut-être m'ont-elles pris pour); „**Lătineasca paserilor**” (Le latin des oiseaux); „**Porumbiel**” (Pigeon); „**Tu, frunzeleană**” (Toi, ma douce frémissante); „mai spune, **măre**, mai spune” (dis, oh! redis etc., etc. ? **Poate**, uneori, unele mai puțin sofisticate, sau mai apropiate de un grad zero al conotațiilor. Aceasta cel puțin în teorie.

Cartea pe care o comentăm este prețioasă nu numai prin performanța izbucnită de traducător, ci și prin excepționala prefață a poetei Doina Uricariu, ce reia aici unele din originalele și pertinentele idei pe care ni le-a propus în masivul său eseu despre Emil Botta apărut la Cartea Românească. Una dintre ele îl întîlnește, venind pe alte căi, o cunoaștere ieșită din experiența de traducere a acesteia mari poezii: „Emil Botta nu folosește niciodată cuvinte neutre sau soapte menite singurătății. El se adresează întotdeauna culva, vorbește, blestemă, imploră, invocă, se extaziază, plînge sau ride cu alaiul lumii și al sufletului său. [...] Verbul adresării este **bifonal**, astfel că putem vorbi de un **carnaval verbal**, cortegiu de exclamații năstrusnic-familia-re, strigăte și formule heraldice. [...] Privită sub acest unghi, tema alaiului se constituie ca o adevărată metodă discursivă și poezia lui Emil Botta ne apare ca un **autoportret cu măști**, amintindu-ne o celebră pinză de Ensor”.

Irina Mavrodin

Autoportret cu șapcă tibetană

DE la Cluj-Napoca ne-a venit vestea că a murit Gy. Szabó Béla. În vara trecută el împlinise 80 de ani, dar puterea de muncă l-a menținut pe culmile creației pînă la sfîrșitul zilelor.

Originalitatea operelor sale gravate, de remarcabilă varietate și întindere, este de necontestat, ca și farmecul viziunii, fecunditatea imaginației ori armonia sentimentului. Această operă îl situează pe autorul ei printre clasicii artei noastre și îl impune ca unul dintre cei mai de seamă graficieni ai lumii contemporane. („Regele xilogravurii” — au scris croniciarii latino-americani în 1981 cu prilejul expoziției sale din Columbia).

Ceea ce au înțeles admiratorii străini ai operei lui Gy. Szabó Béla — între Moscova, Ciudad de Mexico și New York, Beijing și Liège — am înțeles și noi înaintea lor: posibilitatea întrunirii armonioase în trăirea estetică a oamenilor vorbind alte limbi ori locuind în țări diferite.

În partea ei cea mai întinsă, opera lui Gy. Szabó Béla exprimă calitatea sa de

Gy. Szabó Béla

om al pămîntului natal, al acestui răsăritean, pe care trăiesc înfrînte neamuri, suportînd rigurile și împărțînd beneficiile aceluiași destin. Asupra acestei înfrîntări și a destinului comun, Gy. Szabó Béla a meditat todeauna cumpătat și cu o înțeleaptă seninătate, datorită împrejurării că el niciodată nu s-a adăpat la acele izvoare otrăvite din care își scoate forța malefică dezbinarea oamenilor după criteriul naționale. Dimpotrivă, într-o epocă de halucinare și de maltratare a fi-rescului, Gy. Szabó Béla s-a opus, indignat și justițiar, spiritului nefast al unor vremuri. Atitudinea lui nu a rămas să se consume numai în interior, ci s-a înregistrat în manifestări publice.

Conturarea profilului moral al lui Gy. Szabó Béla nu poate fi adevărată decît relevînd în istoria vieții lui — ca notă dominantă a unui caracter de consecvență onestitate în orice împrejurare — nu numai observarea și înregistrarea (artistică) a nedreptății, ci și refuzul practicii acesteia. Or, prin neacceptarea funcției de vicepreședinte al „Breslei Barabás Miklós”, el a protestat, în vîzul tuturor, împotriva egoismului șovin instituționalizat, ca și împotriva discriminării naționale și rasiale. Fiindcă renunțarea la acea funcție atunci, în 1942, rămîne una din cele mai viguroase manifestări ale independenței responsabile împotriva unei formule organizatorice exclusiviste, con-

taminată de fascism, prin care a fost practicat față de artiștii români și evrei din Transilvania de nord, aflată în urma Diktatului de la Viena sub ocupația statului horthyst, principiul naționalismului intolerant, precum și antisemitismului.

Mai era oare nevoie de altceva, decît de o asemenea negare a făptuirilor insolente pentru a ști cum bate inima lui Gy. Szabó Béla și a simți cum bate inima noastră alături de a lui ?

Cei care urmează să studieze opera marelui grafician vor înțelege că descieirea nu epuizează mijloacele complexe ale acestuia, în ansamblul cărora se evidențiază încă cel puțin două mari sfere: a evocării vizuale lirice și a magiei sugerei auditive. Fiindcă elementele senzoriale cu care Gy. Szabó Béla a vrăjit spectacolul imaginii gravate cuprind însușe implicatii amintind un univers sonor de foșnete și îngînări, de batere domoală a ramurilor.

Cineva a spus odată că intensitatea și eficiența unei opere se măsoară după cum reușește să înlocuiască în spiritul privitorului realitatea obiectivă prin realitatea sa, suprapunînd imaginii văzute o imagine transfigurată. Într-adevăr, cel care cunosc opera lui Gy. Szabó Béla — și nu sînt puțini aceștia — vîd și „trăiesc” cu sensibilitatea artistului lunca Someșului, străzile Clujului, precum și efectele emoționale ale asociației ima-

Planșă din Liber miserorum

teriale a lumii cu apa, în imagini ce evidențiază fastul unei naturi alcătuită și din lucruri diafane, plămîuită în forme statice, unde a încremenit curgera continuă a fenomenelor în poezia mută a unor radiații spiritualizate.

Ca pasionat iubitor al naturii, pe care a explorat-o cu dorința de a-i elucida semnificațiile în propriile reacții emoționale, Gy. Szabó Béla a înfăptuit opera exemplară a unei vieți exemplare, fără să imite pe cineva, fără să fie sedus de mode. El a fost — și va rămîne — artistul epocii noastre, al unei lumi cărcia i-a descoperit singur miracolul, sporindu-i totodată omnia.

Raoul Șorban

„Și ca Byron, treaz de vîntul cel sălbatic al durerii”

NUMEROȘI cercetători și istorici al literaturii noastre au comentat pe larg și au adus dovezi din ce în ce mai convingătoare asupra rolului jucat de Byron și byronism în cultura românească. Pe lângă paginile din istoria literară, am beneficiat de numeroase articole, cîteva studii și chiar de o carte remarcabilă referitoare la ecourile multiple ale lui Byron în poezia și ideologia românilor începînd din primele decenii ale secolului al XIX-lea, la traduceri abundente în secolul trecut, la iniuriile și convergențele pe care le putem detecta la mulți poeți. În afară de Eminescu (titlul recenziilor de față e imprumutat din Epigonii), aș pomeni (după aprecierile lui Călinescu) de Bolintineanu, Grădă, Macedonski, Nicoleanu, C.A. Rosetti, Daniel Scavinsky, Sihleanu, Văcăreștii — și chiar și Duiliu Zamfirescu.

Proporțiile și profunzimea acestor influențe au fost deja reliefate și astăzi este sigur că Byron are o oglindă — sau poate chiar mai multe oglinzi — strălucitoare, cu numeroase fațete, în poezia românească. De asemenea, este mai presus de îndoială că versurile lui au fost și un pilon care a susținut modernizarea literaturii în Țările Române și un imbold puternic în lupta generală pentru libertate și progres social.

Dar, cu toată pletora de traduceri — mai ales în proză și prin intermediar francez sau german (chiar și sub pana lui Eliade) — pînă în ultimele decenii, cultura noastră a fost lipsită de reprezentarea fidelă și completă a operei lui Byron în limba română. (În trecut fie spus, C. A. Rosetti, care a tradus în 1843 și Manfred, direct din engleză și în versuri — albe — povesteste în prefață că Byron, speriat de producțiile unui „traditor”, i-ar fi dat bani acestuia ca să renunțe să-i mai „transpună” poemele în italiană; malițios, Rosetti comentează: „Adevărată nenorocire că nu trăiește Lord Byron; ce mai neguțătorie s-ar fi făcut cu dînsu pe la noi!”. Unuia din cei mai fecunzi tălmăcitori, Theodor M. Stoienescu, 1860—1919, Călinescu îi pune eticheta expresivă: „Traducător decolorant”).

Din grandiosul vis al lui Heliade, acea Bibliotheca Universalis, rafturile s-au umplut treptat cu traduceri din ce în ce mai valoroase, adică mai literare și totodată mai erudite, dar raftul meritat în mult mai mare măsură de Byron, pentru motivele reamintite mai sus, nu se umplea. Comentarii, inserări, referiri numeroase, studii, dar puține traduceri cu adevărat capabile să susțină toate aceste aspecte teoretice în mintea și în inima cititorului care nu știe englezeste.

După cele peste două sute de traduceri de poezii, poeme și piese în versuri publicate în reviste dar și în volume în perioada 1830—1910, a urmat o pauză în traduceri și reeditări (aproape un vid, dacă am face abstracție de drama Cain, tălmăcită meritoriu în 1925 de un întemeietor al anglisticii românești, universitarul Petre Grimm, care a făcut eforturi și pentru a-l transpune pe Eminescu în engleză) pînă în 1949. Foarte tînărul poet Petre Solomon, curînd unul din cei mai dedicați și înzestrați traducători din engleză, a jalonat atunci noua etapă a drumului versurilor lui Byron în română contemporană, cu o *Culegere de poeme*, urmată abia în 1961 de selecția mai amplă a poetului Virgil Teodorescu, aflat în plenitudinea mijloacelor artistice, și de volumul *Poeme*, realizat în 1972 de Al. Pascu și Ștefan Avădanei.

Cărențele încep să fie împlinite acum prin una din valoroasele ediții critice inițiate de Editura Univers. Evenimentul a fost declanșat de volumul recent apărut și va fi consolidat de încă patru tomuri, cuprinzînd în final toată opera lui Byron, inclusiv corespondența. Este rodul unei munci competente și de mare devoțiune, desfășurată timp îndelungat de o echipă formată din universitarii Dan Grigorescu și Lia-Maria Pop (partea teoretică și aparatul critic), Aurel Covaci, Petre Solomon și Virgil Teodorescu (traducerile).

Studiul introductiv al profesorului Dan Grigorescu (ca nenumăratele sale lucrări, o sinteză cu ample documentare de ultimă oră, de admirabilă tinută științifică, în același timp plină de atîtea detalii variate și scrisă atît de accesibil încît se citește și cu plăcere nu numai cu interes)

este completat de o succintă bibliografie prezentată printr-un tabel cronologic, alcătuit împreună cu lectora Lia-Maria Pop care susține apoi note polivalente, informate și exacte, banchetul oferit de cei trei traducători: diversele cicluri de poezii lirice (1806—1824), satira *Barzi englezi* și critici scoțieni și încă două din poemele mai ample: *Pelerinajul lui Childe Harold* și *Prizonierul din Chillon*.

Calitățile deosebite ale lui Byron ca artist al formei sînt unanim recunoscute: facilitățile ulterioare în minuirea cuvintelor, cursivitatea caracteristică unui poet care scrie ușor, inventivitate în asociațiile lexicale, exploatarea tuturor resurselor vocabularului — de la cele sonore pînă la subtilități de omonimie—ingeniozitate și inspirație uluitoare în găsirea rimelor, pînă și în cele mai complicate dintre formele fixe de poezie: *ottava rima* (strofa de opt versuri rimind abababcc — folosită de Tasso, Ariosto, iar de Byron în „decalogul eroic”, cum îl numesc englezii, din *Don Juan*) și „strofa spenseriană” (adică cea de nouă versuri, opt pentametri iamnici urmată de un hexametrul iambic, cu un sistem de rime încă și mai complicat: ababbcbcc, folosită de elisabetanul Edmund Spenser în special în *Crăiasa zimeilor* și reluată cu succes numai de Byron în *Pelerinajul lui Childe Harold*).

ASTFEL condiționați (și încorsetați) de aceste calități — care se transformă în tot atîtea dificultăți pentru traducătorii conștienți și conștiincioși — cei ai volumului de față se situează la înălțime. Prima calitate pe care le-o evidențiem este aceea de a fi folosit firește și dezinvol limbă română literară, modernă și bogată, creînd mai înțeles de toate poezie autentică. Desigur, nivelul nu este la fel de ridicat peste tot, există culmi dar și pasaje mai puțin reușite, în special din punctul de vedere al redării întregului conținut al textului original (substanța dar și nuanțele).

Iată cîteva pasaje-cheie care demonstrează rîvna și arta traducătorilor: „Mi-s zilele ca frunza-n pragul iernii: / S-au dus ale iubirii fructe, flori... / De-acum n-ai ce căuta și vîntul / Mi-or fi însoțitori!” (Astăzi împlinesc treizeci și șase de ani — ultima poezie — traducere Petre Solomon). Același traducător marchează uneori și mai pregnant ritmul originalului: „Cel ce tăia, pe vremuri, un stejar, / Nu se gîdea la viitoarea plată: / Legat de trunchiul gros, frînt în zadar, / Nici nu-și plimba privirea în lăru-i roată. / La fel și tu pînă la urmă-ai fost: / În marea ta putere, fără rost, / Ți-ai pregătit o soartă-nțunecată! / Țiharii îi dau codrului tircoale, / În timp ce tu-n surghiun te stingi de jale!” (Oda lui Napoleon Bonaparte).

Și un citat celebru din lirica de dragoste — prima strofă dintr-o bijuterie a genului: „Ea lunecă-n splendoare, lesne, / Ca-n asfințit un stol de nori, / De soare-nvîpăiați, și-n bezne/Lumină-s ochii-i lucitori, — / Mai gîngăș, din cap la glesne, / Ca raza tainică din zori.” (Remarcăm soluția fericită a lui Virgil Teodorescu pentru primul vers care dă titlul poemului: *She Walks in Beauty*). Carecum în contrast, mai puțin satisfăcător pentru cei care știu că poezia *So We'll Go No More A-Roving* este citată și antologată foarte frecvent, versurile românești a celuiiași poet nu pare să redea toate valorile originalului, extrem de dificil prin concentrarea valențelor poetice, inclusiv o notă de nostalgie inefabilă: „De-acum n-om mai colinda / Tirziu, pe ulicioare, / Oricite patimi ne-ar chema / Sub luna lucitoare. // În piept, ca spada-n teacă sa, / Nici sufletul nu zace, / Și înimă răgaz ar vrea / Iar dragostea vrea pace. // O, nopțile sînt scurte, știu, / Cînd dragostea-i dogoare, / Dar n-om mai ră-tăci, tirziu, / Sub luna lucitoare...”

Pentru a evidenția biruința lui Aurel Covaci (l-am putea numi specialistul călit în tălmăcirea epopeilor din mai multe limbi) asupra susmenționatei greutăți ale capodoperelor byroniene de mari proporții, iată o izbită și apreciabil de fidelă redare a portretului făcut infanțului Harold (posibil autoportret al poetului romantic însuși): „Dar se simți curînd neispitit / Să stea în turma oamenilor, cînd / Nimic n-avea cu ei de împărtit. / Căci nu-și plecase răzvrătitul gînd, / În anii tineri el nicicui, urînd / Supunerea unor pîneri străine: / Și mîndru-n deznădejdea lui orîcind, / Crezu că ar putea trăi mai bine, / Departe de ei toți, retras adînc în sine.” (Celebra strofă XII din Cîntul al treilea).

Aparatul critic contribuie la reușita unui volum de mare importanță pentru cultura noastră. Personal socotesc că un plus de informații despre felul cum aceasta a absorbit creator byronismul ar fi sporit ajutorul dat cercetătorilor — în special comparatiști, pentru care mi se pare o bogată și sugestivă bară de pornire în vederea unei noi etape de studii. Așteptăm cu nerăbdare fructificarea eforturilor acestei echipe de intelectuali talentați prin publicarea următoarelor patru volume ale ediției critice.

Andrei Bantaș

Alejo Carpentier LA CONSAGRACION DE LA PRIMAVERA

Alejo CARPENTIER

■ **ÎN** cercurile literare se știa de multă vreme că Alejo Carpentier intenționează să scrie un roman inspirat de realitățile celei mai frîmintate perioade a veacului nostru, care începe aproximativ odată cu cel de-al doilea deceniu și se sfîrșește cu marile prefaceri din epoca postbelică. Se vorbea de proiectul unui astfel de roman; se știa că autorul cerceta colecții de ziare vechi, că își alcătuisse un adevărat dosar de cronici sociale, că vizitase Playa Giron și că dispunea de bogate și erudite informații despre războiul civil din Spania. Unele capitole din viitorul roman, ulterior refăcute, sau, pur și simplu, abandonate, apăruseră în reviste. Între timp, însă, cititorii s-au delectat cu *Recursul la metodă* și *Concert baroc*. Pentru ca, în sfîrșit, Carpentier să ne ofere *Ritualul primăverii* (*La consagración de la primavera*), „poate cel mai bun roman al său”, după cum crede Graziella Pogolotti, șefa catedrei „Alejo Carpentier” de la Universitatea din Havana.

Primele pagini ale romanului sînt derutante: în primul rînd, titlul, de fapt titlul unei cunoscute piese de Stravinski (*Sacre du printemps*), primele măsuri din această compoziție reproduse în carte, apoi acel dialog al Aisei cu Pisica în Țara minunilor. Acestea sînt simbolurile existenței Verei, protagonistă a romanului; ru-soaică albă, balerină, care a fugit

toată viața de revoluție. Destinul ei se împletește în mod straniu cu cel al lui Enrique, cubanezul de obîrșe aristocratic, luptător prin antonomază, în războiul civil din Spania, contra dictaturii lui Batista, la Playa Giron, veșnic în căutarea „propriilor rădăcini” — constantă a personajelor carpentieriene. Cele două existențe savant dozate într-un contrapunct de rafinată polifonie, alcătuiesc textura romanului. Viețile celor doi se scurg profund ancorate în realitățile epocii — politice, social-culturale, artistice — astfel că, într-o formă particulară, romanul conține elemente ale unei bogate autobiografii intelectuale. După cum personajul Vera este construit pe baza unor bogate elemente biografice, reprezentînd o simbioză între mama scriitorului și faimoasa ru-soaică albă care a trăit pînă nu de mult la Baracoa, în Cuba. De altfel, după propria mărturisire a lui Carpentier, unul dintre posibilele titluri ale romanului fusese *Rusoica din Baracoa*.

Ritualul primăverii este un roman-frescă impresionant, în care Istoria e înfățișată fără dogmatisme politice, în esența ei perpetuă și vie, prin destinele unor oameni, bărbați și femei, purtați de evenimente în Spania, Franța, Germania, Rusia, Cuba, Mexic, Venezuela, Statele Unite, de-a lungul a peste trei decenii; bărbați și femei care iubesc, suferă, se distrează, muncesc, cuprînși de deznădejde sau de entuziasm, schimbători ca marea, dar eterni ca ea în continuul lor zbucium. Publicăm un fragment din acest roman, în curs de apariție la Editura Univers.

D.M.

AM plătit cursa și tocmai mă pregăteam să sun la intrarea principală, cînd am observat că pe grilajul ei de fier, în formă de halebarde, era o ciudată banderolă tricoloră: „Place Pigalle”. Ah, da! Mult anunțată petrecere! Și acum, smochingul; tîmbălău pînă în zori; să vorbești cu asta, cu ăla, cu celălalt... Dar, cel puțin, în noaptea asta, o să mă îmbăt la domiciliu, cu plăcuta posibilitate de a-mi găsi patul la douăzeci de trepte de la sol, cînd alcoolul va începe să-mi împleticească limba. Și cum, în spatele grilajului de onoare, se înălțau construcții de lemn și de mucava sortite să fie demolate mine, am luat-o pe la intrarea de serviciu, îndreptîndu-mă spre garaje, ca să trec prin vestibulul pentru personal. Bucătăriile erau pline de bucătări, de rîndași de bucătărie, de ucenici de bucătar, cu bonetele lor înalte, agîtîndu-se printre cratițe, tigăi fumegînde, butuci de măcelărie, tăvi enorme, care — necunoscuți de mine — nici măcar nu mi-au observat prezența. Acesta era, bineînțeles, personalul extra angajat pentru marile ocazii... Dar Venancio a și venit să mă întîmpine, luîndu-mi geamantanul: „Doamna Contesă vrea să vă vorbească. Cit mai urgent. Urcați în camera ei chiar acum”. Și coborînd glasul: „Trebuie să vă previn, domnișorule, că Doamna Contesă e furioasă. Îi tună și îi fulgeră. Scoate la sicituri și la mamele-lor cu kilogramele... în stil madrilen”. (Mătușă-mea, datorită faptului că frecventase atît de mult nobilimea spaniolă, dobindise într-adevăr obiceiul, considerat nos-tim printre persoanele cu titluri și blazoane, să folosească, în momentele de bună dispoziție ori de furie, un vocabular birjăresc care, chiar atunci cînd se străduia să imite accentele neaoșe, în gura ei continua să aibă o rezonanță falsă, de lucru importat... Le lipsea intensitatea „j”-urilor din *carajos*, după cum era fals „z”-ul, prea asemănător cu „s” din *cabeza de polla*, și asta cu toate că, de cînd dobindise un al doilea titlu de contesă ca să-l adauge la primul, făcea multe exerciții ca să pronunțe cu clare distincții fonetice „s”-ul interdental, „s”-ul și „z”-ul în castiliana ei de la Cibeles¹, nițel corcîită de o inevitabilă ecologie de vorbe de pe stradă ce i se strecurau la orice oră, vrînd-nevrînd, prin înaltele ferestre ale palatului ei...) Am urcat în grabă. Cristina și Leonarda, cu bonete și sorțuri albe, ajutate de două croitorese, terminau de pus la punct o somptuoasă rochie de dantelă de culoarea fusciei așezată pe divan. Doamna își sfîrșea „la toilette” — cum trebuia să se spună —, dar am zîmbit la gîndul că nu se afla în baia ei, ci în cripta octogonală de marmură verde — templu al Astarte², sanctuar al Zeiței Sîriene, loc de tainice albușuri — al cărei centru era ocupat, cu solemnitate,

de un monumental bideu de falanșă neagră, cu baterie de robinete, potențometre, ghidaje pentru jeturile verticale, laterale, cu regulator de intensitate, control al temperaturii și stabilizator general, cu un mecanism la fel de complex ca cel necesar pentru pilotarea unui avion. Și, înfășurată într-un halat roșu cardinal, cu garnitură de pene, între prezența pontificală și Eugénie de Montijo³, a apărut mătușă-mea cu înfățișarea de eumenidă pe care o arboră în momentele de mare minie. „Ai făcut-o lată, conspirator de rahat, carbonar, agitator, atentator, complotist, dușman al ordinii, anarhist, trădător al castei tale!... Ah!... Bine-a făcut sfința de maică-ta c-a murit înainte de-a vedea așa ceva!... Eram obișnuit cu aceste explozii tragice, provocate, uneori, de asemenea fleacuri, încît erau de-a dreptul comice cînd nu era vorba de drama unei coafuri nereușite, de o fustă prost călcată, de omiterea, de către un ziar, a unei donații făcute de ea leproșilor de la Rincon, sau de o greșeală de nume la cronica mondenă, cînd erau înșirați invitații la o masă dată de ea. Dar povestea de azi pareă de mai mare gravitate, căci glasul ei, trecînd la registrele înalte, urca spre diapazonul sonor al Doinei Maria Guerrero⁴ cînd incununa un mare final de act. În această zi cînd toată Societatea din Havana (și punea mînușculă prin impostări vocale, acestui cuvînt, Societate, de parcă s-ar fi referit la personalitățile care au asistat la cununia lui Fernando de Medicis cu Christine de Valroaine, la inaugurarea spitalului Val-de-Grâce, sau la botezul vreunui delfin al Franței...) în această zi, cînd toate Societatea din Havana urma să se întîlnească în grădiniile ei, poliția venise în această casă. Da, Poliția. (Aici măjusculele de la Averno⁵, Torquemada⁶, Vidocq⁷...) Și — deși foarte respectuoși și cerîndu-și mii de scuze — cei de la Judi-ciară îmi percheziționaseră camera, găsînd cîteva proclamații subversive, injurii la adresa persoanei Primului Magistrat al Națiunii, creaturi avortate ale scroafelor de Universități unde ne stricam, universitate multră, lăcaș de răzmerite, deschisă în-tregii gloate, incubator de revoluționari, pepinieră de comuniști, unde mă încapătî-nasem eu să studiez, deși aș fi putut s-o fac la Yale, Harvard, Oxford, Campbell („Cambridge — am corectat-o. Campbell e o supă”) „Și mai îndrăznește să facă glume!” Și acum era Clitemnestra⁸ cea care îmi urla în față că se emisesse un ordin de arestare contra mea: că numai datorită bunătății, indulgenței, cavaleries-

³ Eugénie-Marie de Montijo de Guzmán (1826—1829), contesă de Teba, soția lui Napoleon al III-lea.

⁴ Maria Guerrero (1868—1928), actriță spaniolă celebră în Spania și America.

⁵ Lăsat în Italia, în apropiere de Neapole, considerat în antichitate ca fiind poarta infernului.

⁶ Tomás de Torquemada (1420—1498), inchișitor spaniol, celebru pentru fanatismul său.

⁷ François Vidocq (1775—1857), aventurier francez, fost ocnas, ajuns șef al Securității statului, i-a inspirat lui Balzac personajul Vautrin.

Ritualul primăverii

mului Generalului Machado⁹, un om admirabil, invitat de mai multe zile la petrecerea ei, cei de la Judiciară se retrăseră. Dar... (se îneca în gîfiieli). „Dar... cum a rămas toată chestia?” — am întrebat. „Tu... Tu ai plecat ieri... ai fugit în străinătate.” „Ieri? Ieri eram la Santiago de Cuba... Am luat masa cu familia Bacardi...” „Vreau să spun că, pentru toată lumea, ai plecat deja. Am garantat pentru tine în fața Președintelui. Și miine, la ora șapte, o să vină un politist în civil să te caute. Și la opt pleacă un vapor. Uite-aici biletul!”... „În Mexic?” „La dracu’! Oriunde. Nu mai vreau să te văd pe-aici. Ai să primești bani lunar. Și acum, te încui în camera ta și nu te arăți pe niciunde. Ești plecat, dus, departe într-o călătorie, nu știu, pe mare... O să se spună că sînt trăznelile tale, de odrasla bogată, care își permite luxul să piardă cea mai frumoasă petrecere ce s-a dat în țara asta de pe vremea cînd era colonie... Petrecere pe care mi-ai amărit-o tu... Și cum mi-ai mai amărit-o!” „În camera mea, deci?” „Încuiat bine! Și să nu-ți văd mutra.” (Acum se întoarce spre Leonarda.) „Să-i duceți o sticlă de whisky. Sau de ce-o vrea. Și din ce se mîنینcă pe jos... Și bucură-te că lucrurile n-au ieșit mai prost... Mulțumită mie și deosebitei favorii făcute de Generalul Machado, pentru că prietenii tăi comuniști sînt acum toți închiși în Insula Pinilor. Și acum... du-te dracului!... Ai scăpat ca prin urechile acului... Să te sărut, cu toate astea... Fii binecuvîntat... Leonarda, rochia!”... Și peste fața Contesei coboară, asemenea unei cortine la finalul Orestiei, rochia de culoarea fucsiei, ținută de sus de cameristele cătărate pe scaune, sub supravegherea lui Madame Labrousse-Tissier, croitoreasa în vogă, care intrase pe nesimțite cu puțin timp în urmă și dirija operația: „Elle vous va à ravir!”¹⁰ — spune, răsucind-o pe matusă-mea spre oglinda cu trei fete. „On va remonter un peu l'épaule, et ce sera parfait!”¹¹

TRECÎND de la o fereastră la alta în camera mea (în realitate, erau două camere despărțite de niște colcnite inutile și un paravan lăcuit pe care, în roșu și aurii, dansa o Salomee în stil preiost-pederast-englez, ce separa dormitorul de locul unde îmi țineam cărțile și masa mea de desen) aveam sub ochi grădinile și dependințele casei — sera cu orhidee și plante rare, și curtea mare, de serviciu, plină de coveti unde sute de sticle de șampanie se răceau sub lopoți de gheață sfărîmată. Și, privind spre scena de verdeată, delimitată de o largă potcoavă de tufisuri de cîmîsir tunse — acolo unde matusă-mea, odată, o pusesse să danseze pe Antonia Mercé, „La Argentina”¹², cînd aceasta mai era doar o anonimă dansatoare de *fandanguillos* și *bulerias*¹³ — mărturisesc că nu mi-am putut stăpîni mirarea în fața a ceea ce reușise, în patru zile de muncă, un priceput decorator, construind din scinduri subțiri, pinză groasă, pancl și ipsos, un Montmarte fabulos și neverosimil — adevăr și minciună, în același timp, sinteză, într-un imposibil hibrid, între Place du Tertre și Place Pigalle — pe care și-l imaginau, de la distanță, cei ce niciodată nu se plimbaseră prin ele. Lîngă un *Moulin Rouge* în miniatură, ale cărui aripi împodobite cu becuri multicolore se roteau încetîșor, un bar își etala firma: *Le Chat Noir*. Intrarea de la *Ciel et l'Enfer*, ca și cea de la *Cabaret du Néant*, fuseseră reconstituite după ilustratele-souvenir care se dădeau acolo turiștilor. Și mai încolo, într-o parte a estradei, unde o orchestră începe să cînte *Paris, c'est une blonde*, la capătul straturilor de gazon englezesc și la marginea grădinii de trandafiri, *Le Lapin Agile* își primea deja cîțiva vizitatori sub falsul său acoperiș, în spatele paravanului de boltă de viță unde Atilio, vechiul portar al casei, servea „cerises-à-l'eau-de-vie”¹⁴, la mese rustice de fier, în chip de Père Fredé, cu barbă falsă și costum de catifea verde, însoțit de un măgăruș cenușiu, țesălat și parfumat, în prealabil, cu esență de vetiver¹⁵. Ici colo, în spațiile goale, erau afișe, imitații după

⁹. Clitemnestra, soția lui Agamemnon, care, împreună cu amantul ei, Egist, l-au ucis pe acesta, la întoarcerea sa din Troia. Crima a fost răzbunată de fiul ei, Oreste, care i-a ucis pe amindoi. Eschil a scris trilogia *Orestia* inspirată de aceste întîmplări.

¹⁰. Gerardo Machado y Morales (1871—1939), general și om politic cubanez, președinte al țării între 1925 și 1933. A guvernat în mod dictatorial și a fost înlăturat de la putere de o mișcare populară.

¹¹. Vă vine de minune. (în l. fr. în orig.).

¹². O să ridicăm puțin umărul, și o să fie perfect. (în l. fr. în orig.).

¹³. Antonia Mercé, zisă „La Argentina” (1888—1936), dansatoare de dansuri folclorice spaniole.

¹⁴. *Fandanguillos*, *bulerias*, dansuri populare din Andaluzia.

¹⁵. Cireșată (în l. fr. în orig.).

¹⁶. Plantă graminee din India.

Lautrec¹⁶, înfățișîndu-i pe La Goulue, Valentin-le-desossé, Ivette Guilbert cu mînușile ei de piele de căprioară neagră, o paiată cu chiloți de biciclist 1900, și vitejul, în alb, roșu și negru, al unui *french can-can*. Chelnerii angajați pentru petrecere și care acum plimbau tăvi peste capetele invitaților tot mai numeroși, purtau veste în dungi galbene și șorturi albe, imitînd un tip de *garçon de café*, a cărui stăruitoare imagine continua să trăiască, deși personajul original dispăruse, de mult timp, din locul lui de baștină... Ducîndu-mă la cealaltă fereastră, am privit piscina. Aici spectacolul era foarte diferit: la lumina reflectoarelor, mai mulți muncitori yankei, în salopetă, se chinuiau — vizibil iritați de ceva ce nu reușea să fie pus în funcțiune, dar și mai mult de imprecățiile unui tehnician transpirat, congestionat, ce alerga de la unul la altul tipînd și injurîndu-i de mamă — cu niște aparate electrice conectate la niște țevi paralele care, așezate pe fund și pe margini, striau în chip ciudat dreptunghiul de douăzeci și cinci de metri unde făceam baie eu, în fiecare dimineată, înainte de-a mă apuca de învățat sau de-a mă duce la Universitate. Piscină destul de puțin folosită, de altfel, fiindcă matusă-mea n-ar fi îndrăznit niciodată să se arate în costum de baie în fața unei servitorimi care, în ancilare birfe de bucătărie, afirmă că are coapsele *capitonées* și tot atitea țife cit Lupoica romană — bronz cumpărat în Italia — ce decora biblioteca cu multe cărți mai frumoș legate decît citite. Piscină folosită, mai degrabă, de cei tineri, veri și verișoare de-ale mele care, în cite-o duminică, uitînd de liturghia de la Biserica parohială din Bedado¹⁷, foloseau craulul și brașul drept pretext ca să pună la frigare cite-un purceluș de lapte, într-un cuptor de cărămidă, la cărbuni de lemn, bind cumpălit „Tom Collins” și *scotch and soda*. Piscină unde, însă, se întimpla ceva ciudat, în seara aceasta, căci muncitorii instalau vergele, termometre, ceva asemănător cu niște termostate, într-o apă ce se tulbura — umplîndu-se parcă de nori verzi-albăștrii, devenind mai densă, imobilizîndu-se într-un mod straniu. Și, pe neașteptate, s-a produs miracolul: luciul apei s-a întărit deodată și în zgomotul motoarelor ce se învîteau la posibilitățile lor maxime și strigătele sefului tehnicienilor care-si arunca în aer pălăria cu borurile îndoite în stil Dallas, apa s-a transformat în sticlă, cristal, gheață. „Sîngeți toate reflectoarele — strigă creatorul acelei minuni. Cu cit e mai puțină căldură aici... Și turați motoarele... Fiindcă la clima asta imputită...” Doar luna — o lună ascunsă, din timp în timp, de nori trecători — se reflecta acum în ghetarul dintre palmieri care umplea cavitatea dreptunghiulară îmbrăcată în mozaic alb. „Dar... asta ce dracu’ mai e?” — am întrebat-o pe Leonarda, care îmi aducea o sticlă de bourbon, sifon și *bretzels*¹⁸, arătîndu-i pista strălucitoare de chiciură solidă. „Pentru patinatoare. Tocmai au sosit și or să se schimbe aici. Doamna Contesă le-a adus de la Miami (came-rista, imitînd pronunția stăpînei spunea *Mayami*, așa cum zicea și *Niu Orlins* și *Atlantic Siti...*) Ceva ce nu s-a mai văzut în Cuba!”... M-am întors la fereastra ce dă spre grădină: Place Pigalle era plină de oameni care se plimbau, uimiți, de la căsuța de culoarea frunzei vestede a lui Père Fredé la taverna *Le Chat Noir* și la *Cabaret du Néant*, în vreme ce o cîntăreață îmbrăcată în smoching, cu o canotieră galbenă pe cap, își strimba gura, cîntînd, stridentă imitație a lui Maurice Chevalier:

Elle avait
de tout petits petons,
Valentine,
Valentine.
Elle était
frisée comme un mouton...¹⁹

SI acolo, cu paharele în mînă, purtați de vitejul crescînd al grupurilor, în jocuri de ape de atlasuri, dantele, tuluri și mătăsuri, policromie de giuvaeruri, scinteieri de broșe și cercei, defilare de coafuri și decolteuri, se amestecau Baronii Zahărului, Guvernatorii Latifundiilor, Conetabilii Tramvaifului și ai Telefonoanelor, Proconsulii de General Motors și General Electric, Cancelarii Fordului și ai Companiei Shell. Mai marele berarilor și Furnizorul de monumente funerare de marmură ou Marele Vrăjitor al Bursei, Înălții Lictori ai Băncii Nord-americane, Cavalerul Săpunurilor, Ducele Detergenților, Esculapul

¹⁶. Henri Toulouse-Lautrec (1864—1901), pictor francez. A pictat, între altele, o serie de afișe pentru cabaretul „Moulin Rouge”, la care se face referire mai jos.

¹⁷. Cartier central din Havana.

¹⁸. Covrigei (în l. germ. în orig.).

¹⁹. Ea avea

picior foarte micuț,
Valentine,
Valentine,
Ea avea
cirilionți de berbecuț...

celor o Mie de Farmacii, stăpînul celor Cinci sute de Case — toți la un loc cu Marii Maestri ai Combinațiilor Politice, Ambasadorul (și Doamna) Președintelui Hoover, Ambasadorul Regelui Alfonso, Directorul de la *Diario de la Marina*, milionarul sefardit, celebru pentru miraculoasa lui clarviziune în privința creșterii și scăderii valorilor, cîțiva militari în uniformă de gală, cu chipiile înalte purtate sub braț, și cîțiva oaspeți distinși: un nepot al Contelui de Romanones, cîteva titluri spaniolești de mai mică importanță, din cei cu iaht la San Sebastian și amantii cupletistă, și cîțiva Conți de Novelo, veniți din Yucatan, unde aveau imense plantații de agave, din aceia care, în bunele vremuri ale lui Don Porfirio Díaz²⁰, dispuneau de temnițe particulare pentru pedepsirea peonilor nesupuși. În această mulțime în mișcare — într-o muzicalizată rotire de figuri de carusel — îi identificai pe noii bogătași ai regimului lui Machado după rigiditatea fracurilor purtate cu prea multă atenție ca să-și păstreze linia, după cum aveau grijă să-și netezească mereu coada, să-și îndrepte papionul și să-și arate cit mai bine nasturii de platină și briliante; în schimb, nobilii creoli de vîită veche — proprietari de plantații de trestie de zahăr și de fabrici de zahăr în secolul al XVIII-lea, purtau smochingul mai puțin pompos, cu dezinvoltura celor ce-l îmbracă tot timpul anului, mișcîndu-se, cînd erau în vîrstă, cu pașii mărunți ai oame-nilor cu picior mic, scoțînd din buzunar uneori, un evantai de mătase neagră pe care îl îndreptau dinspre propriile ținute transpirate spre umerii pudrați ai unei doamne, într-un gest desuet rămas de la seratele din timpurile coloniale. Și erau toți acolo, așteptînd să sosească Cîrmuitoarul, căruia i se rezervase un fotoliu de onoare sub un baldachin de brocart, înălțat pe două lăncii aurite, în spatele căruia se postaseră deja obișnuitele sale gorile. În acest moment, a apărut matusă-mea, cu poza maiestuoasă a unei mari actrițe care iese pe scenă și, acoperind un crescendo de aplauze și felicitări, orchestra a început să cînte „*Tout va très bien, Madame la Marquise*”²¹, desi cîntăreața de mai înainte înlocuise, pentru această ocazie, *Madame la Marquise* cu *Madame la Comtesse*, în ciuda faptului că acest *Comtesse* nu rima cu „*il faut que l'on vous dise*”²². Dar aici important era acel „*Tout va très bien*”, dat fiind că, în realitate, totul mergea cit se poate de bine în cea mai bună dintre lumile posibile pentru acei mari beneficiari ai uzufructului unui pămînt pe care Amiralul Regilor Catolici²³ îl descrisese ca fiind „cel mai frumos văzut vreodată de ochi omenesci”. Într-o bună proză de genovez scump la vorbă care, întorcîndu-se dintr-o primă călătorie în aceste Indii ce nu erau Indii, cu viziunea unui bun publicist și anticipînd tehnica lui Cecil B. de Mille²⁴, a pus în scenă pentru suveranii săi, în marele teatru al unui palat din Barcelona, primul *West-Indian-Show* din Istorie, prezentînd indigeni și papagali, tiare de pene și coliere de semințe, ceva aur pe o tîpsie și o foarte lungă piele de *maja*²⁵, care probabil că li s-a părut o minune celor ce, în materie de șerpi, nu văzuseră decît vreo mică viperă de două palme...

Dar tocmai cînd mă gîndeam la un *show*, apartamentul mi s-a umplut de zgomotoase tinere nord-americane — sau asta pă-

²⁰. Porfirio Díaz (1830—1915), general și om politic mexican, președinte al țării în 1876, 1877—1880 și 1884—1911. Înlăturat de la putere de o mișcare condusă de Francisco Madero.

²¹. Totul e foarte bine. Doamnă Marchiză.

²². Trebuie să vă spunem.

²³. Este vorba de Cristofor Columb (1451—1506), navigator genovez care, între 1492 și 1504, în timpul domniei Regilor Catolici, Isabel de Castilia și Fernando de Aragón, a întreprins patru călătorii în America.

²⁴. Cecil Blount de Mille (1881—1959), cineașt american, specializat mai ales în filme de aventuri, cu montări grandioase.

²⁵. Viperă din Cuba care atinge pînă la doi metri lungime.

reau —, care ocupînd culoarele și holul și-au deschis valizele și au început să se dezbrace total indiferente la faptul că cineva le-ar fi putut privi. Pe neașteptate, locul s-a transformat în culisele de la *Ziegfield-Follies* (sau cel puțin, așa mi le închipuiam eu), de la newyorkezul *Burlesque*, datorită acestei dispariții generale de fusle și bluze, apariției de corsete, vi-jelie de coapse și cite o festă întrevăzută în forfota de cărnuri în căutarea costumelor profesionale. În curînd, niște pantaloni de husari s-au tras pe picioare, bus-turile s-au îmbrăcat în tunici găitănite; pe capetele blonde, roscate, platinat s-au așezat căciuli albe din imitație de zibelină, și, cu lungi fulare de mătase la gît, tot atît de polare pe cit de transpirate în această primăvară cu răsufulare de cuptor, fetele, cu patinele pe umeri au coborît pe marea scară de onoare, urmînd o Căpită-neasă machiată, veterană în meserie, o *majorette*²⁶ ajunsă antrenoare, ale cărei ordine și strigăte poruncitoare erau cele ale unei dure și implacabile maici stărete, milităroasă și lesbiană... Dar, în aceste clipe, răsună Imnul Național, și, după în-țepeneala de rigoare, urmează tîmbălăul, imbulzeala, mulțimea. Sosea Generalul Gerardo Machado y Morales, urmat de doi aghiotanți militari, condus de matusa mea care, cu gesturi autoritare, aproape iritate, încerca să-i îndepărteze pe cei ce se învîlmășeau în jurul Cîrmuitoarului, în efortul de a-l atinge mina, de a-l saluta, de a primi favoarea unui răspuns la salu-t, de a fi văzuți de el, de a-si face au-zite glasurile, de a-i atrage atenția — de a obține de la el favoarea unei priviri, a unui zîmbet, a unui gest neînsemnat ce ar putea fi interpretat ca o dovadă de simpatie. Femcile, mai ales, îl înconjurau, îl încercuiau, își etalau farmecele, îi făceau avansuri, stringînd, în jurul celui ce încarna Puterea — creator de averi, împăr-țitor de rente, distribuitor de demnități și favoruri — un cerc de chipuri ce se oferă, de brațe goale, de gîturi încărcate de bijuterii. „Haideți... Haideți... Că mi-l sufo-cați pe *Gerardito*!” — spunea matusă-mea, cu o familiaritate, o aparentă lipsă de respect, o amicitie, care erau aproape o insolentă afirmare a puterii datorate bogăției și rangului ei, în fața celui ce, mărînimos cu unii, putea fi la fel de groaz-nic cu alții, ca biblicul Domn al Ostirilor. În zgomot de felicitări și cor de linguseli — mare alai de curteni admisi să-l înso-țească pe Ludovic al XIV-lea într-o plim-bare prin grădinile de la Versailles —, Președintele a fost condus să viziteze Place Pigalle, și rîzînd, l-a mîngîiat pe crupă pe măgărușul lui Père Fredé, ca apoi să fie dus spre piscina înghețată, ale cărei reflectoare și ghirlande de becuri s-au aprins toate odată. M-am mutat la cealaltă fereastră. Acum Omul (cum îi spuneam la Universitate) era așezat pe un fotoliu albastru — cel din Place Pigalle era purpuriu — pus pe un pedestal cu trei trepte, sub o emisferă ninsă care trebuia să reprezinte ceva așa ca secțiunea verticală — arhitectonică — a unui iglu. Orchestra, sosită din grădină, instalată pe o estradă strălucitoare de chiciură din marcasit, a atacat valsul *Dunărea albastră*, și cele optsprezece patinatoare au apărut pe pistă, primite cu aplauze. Și a urmat spectacolul alunecărilor, al rotirilor ne-bunești, salturi, pîruete, numere executate de două, trei, patru dansatoare, stele și figuri care, în ciuda faptului că erau cunoscute, dobindeau la această latitu-dine, între *flamboyanes*²⁷ și *palmieri*, o minunată singu-laritate.

Prezentare și traducere de
Dan Munteanu

²⁶. Tinăre îmbrăcată în uniformă fante-zistă, care defilează cu prilejul anumitor sărbători sau festivități (în l. fr. în orig.).

²⁷. *Flamboyán* sau *flamboyán*, arbore din Antile, cu flori roșu-aprins.

LUMEA PE TELEX

Educația și pacea

● Sîmbătă seara, la Atena, s-au încheiat lucrările unei importante conferințe internaționale pe tema **Educația și pacea**, lucrările fiind nuse sub patronajul UNESCO și al ministerului grec al culturii. Reprezentanții ai 18 țări au convenit la crearea, în întreaga lume, a unor centre de informare studiu și învățămînt în problemele păcii și dezarmării. În intenția organizatorilor, aceste centre, prin intermediul unor cursuri educative, vor stabili programele școlare orientative — pentru nivelul liceu și universitate — asupra importanței pe care o are, în lumea contemporană, lupta pentru pace, făurirea unei „constiențe militante în favoarea păcii”. Conferința a insistat, de asemenea, asupra necesității reducerii și desființării treptate a arsenalelor nucleare. „condiție prealabilă pentru o dezvoltare economică și socială a țărilor din lumea a treia”.

„Golden Globes Awards”

● Astfel se numesc premiile acordate, anual, pentru cele mai bune filme, realizatori și actori, de către Asociația presei străine din Hollywood. Aflaie acum la cea de-a 43-a ediție, premiile au fost distribuite, pentru 1985, filmelor **Prizzi's Honor** și **Out of Africa**. Primului, în regia lui John Huston, i-au revenit trei recompense: pentru cea mai bună comedie, pentru cel mai bun actor și cea mai bună actriță de comedie

subliniindu-se în cadrul comunicatului final gravele primejdii pe care un eventual conflict nuclear le poate aduce pentru supraviețuirea însăși a umanității.

Această temă a fost dezvoltată mai ales în expunerile prezentate de profesorul american Bernard Lown (Premiul Nobel pentru Pace în 1983, co-fondator al Organizației internaționale a medicilor pentru prevenirea unui război nuclear, împreună cu prof. Evgheni Ceazov din U.R.S.S.) care a insistat asupra nevoii ca toate popoarele lumii să-și unească eforturile pentru a lupta în mod eficient împotriva cursei aberante a înarmărilor, subliniind, în același timp, rolul pe care oamenii de cultură și artă trebuie să-l aibă ca militanți în prima linie a acestei bătălii vitale pentru salvarea civilizației și speciei umane.

Cr. U.

Gabriel García Márquez : „Cea mai bună carte a mea”

● Apărut concomitent în mai toate țările Americii latine, după care a urmat Spania, cel mai recent roman al lui Gabriel García Márquez, **Iubire în vreme de ciumă**, a format obiectul unui mare interviu pe care scriitorul columbian l-a acordat, la Havana, unui corespondent al revistei „Literaturnaia Gazeta”. A lucrat la el timp de șapte ani și

lî consideră cel mai bun roman al său. Amănunte despre procesul de creație a acestei cărți le aflăm din spusele autorului însuși: „M-am străduit să fiu cît mai realist, am vrut ca romanul să fie veridic și de aceea am folosit structura și genul de narațiune tipice romanului din secolul XIX. I-am recitat pe Flaubert, Balzac și cite ceva din Zola — într-un cuvînt, pe marii francezi. Toate acestea au avut o îniriire asupra romanului meu, în asemenea măsură, încît atunci cînd îl citești ai impresia că nu are nimic comun cu tot ceea ce am scris pînă acum. Se vorbește mult despre realismul magic, iar eu mă străduiesc să arăt că realismul Americii latine este întotdeauna magic pentru că însăși viața cotidiană a Americii latine este magică. În cartea mea sînt lucruri care par cu totul neverosimile, deși ele sînt atestate din punct de vedere istoric”.

Juan Rulfo

● Pentru meritele sale în cercetarea culturilor indiene din Mexic, scriitorului Juan Rulfo i s-a atribuit postum Premiul „Manuel Gamio” al Institutului pentru problemele indienilor. Rulfo a contribuit la apariția a

peste 70 de volume consacrate acestei teme. Scriitorul, ale cărui opere au fost traduse în mai multe limbi, a murit la 7 ianuarie a.c., în vîrstă de 67 de ani, la Ciudad de Mexico.

Joseph Beuys

● A încetat din viață, la Düsseldorf, pictorul și sculptorul Joseph Beuys, considerat a fi printre cele mai importante personalități ale vieții culturale din R. F. Germania. Născut în 1921 la Krefeld, Beuys s-a făcut remarcant atît prin opera sa plastică (pe care, dintotdeauna, criticii de artă au apreciat-o ca situîndu-se în domeniul avangardei), cît și prin activitatea sa de profesor la Academia artistică din Düsseldorf, la Școala de artă experimentală din Viena și Școala de Belle-Arte din Frankfurt. De asemeni, în ultima perioadă, s-a făcut cunoscut prin luările sale de poziție, militante, pentru oprirea cursului ascendent al înarmărilor, în favoarea păcii și a protejării mediului înconjurător.

„Weltbühne” — 80

● Întemeiată cu peste opt decenii în urmă și devenită celebră datorită articolelor ei de mare acuitate politică, socială și culturală, revista germană „Weltbühne” s-a aflat în avangarda mișcării democratice, antifasciste și antirăzboinice a intelectualilor germani, avînd în fruntea ei personalități ca Siegfried Jacobson, Carl von Ossietzky, Kurt Tucholsky și Hermann Budziszlawsky. După intrarea în vîrstă a lui Hitler, revista a fost închisă și a fost distinsă cu Medalia „Julius Fucik” a Organizației Internaționale a Ziariștilor.

„Momo” la cinema

● Hoții le-au furat oamenilor timpul; o fetiță își propune să-l alunge pe răpitorul timpului. Este subiectul unui roman plin de fantezie scris de Mihael Ende și intitulat **Momo**, după numele micuței eroine. Succesul cunoscut de carte l-a determinat pe regizorul Johannes Schaaf din R.F.G. să realizeze o versiune cinematografică.

Turnarea a avut loc în studiourile Cinecittà de lângă Roma, cunoscută pentru posibilitățile lor scenografice. Este a doua ecranizare după un roman de Mihael Ende (prima a fost **Poveste neasemuită**). În terprerea principală este scolarita din Frankfurt Radost Bockel, în vîrstă de 9 ani (în imagine, împreună cu regizorul).

Isabel Allende, un nou roman

● Marcînd, după opinia criticilor, un considerabil salt calitativ față de precedentul său roman, **Casa cu stafii**, noua carte, **De dragoste și umbră**, a Isabellei Allende, soția defunctului președinte al statului Chile, este o pregnantă mărturie despre viața de zi cu zi într-o lume în care domnește iraționalul și în care doar violența și moartea au puteri depleite. Într-un interviu acordat ziarului „L'Unità”, în Venezuela unde trăiește în emigrație, Isabel Allende mărturisea: „Am vrut să înfățișez o țară

latino-americană, oarecare, oprimată de dictatură. Prototipul ei pot fi multe din țările continentului nostru. În carte nu există nici o aluzie la Chile. Aceasta mi-a oferit o mai mare libertate în ce privește narațiunea și nu m-a încatusat în precizia descrierii aspectelor politice, sociale, economice ale realității”. Evidențind calitățile incontestabile ale romanului, critica relevă faptul că Isabel Allende este prima prozatoare latino-americană care a cîștigat faimă internațională.

Semicentenar Pirandello

● Centrul de studii pirandelliane anunță iminenta apariție a unui volum intitulat **Pirandello pe scenele lumii**. Lucrarea, realizată cu concursul unor specialiști și oameni de teatru din diverse țări, este editată cu prilejul comemorării, în 1986, a 50 de ani de la moartea marelui dramaturg și scriitor italian.

„Vieți inimitabile”

● ...este titlul volumului apărut în ultimele zile ale anului trecut la editura Flammarion cu prilejul centenarului nașterii lui Jules Romains. **Vieți inimitabile** este o biografie scrisă de soția sa, Lise Jules-Romains.

O năvelă inedită de Hemingway

● Editura Charles Scribner's Sons din New York a anunțat că în luna mai va difuza o năvelă de Hemingway rămasă nepublicată pînă acum. Intitulată **The Garden of Eden**, năvela își are acțiunea situată în sudul Franței și are ca erou pe un tînăr scriitor, David Bourne, care se împarte, nu fără dificultăți, între problemele creației artistice și complicațiile unei proaspete căsnicii.

De la Gandhi la Steve Biko

● Regizorul englez Richard Attenborough, al cărui film **Gandhi** a re-purtat un răsunător succes internațional, va realiza un film despre Steve Biko, liderul antirasist din Africa de Sud ucis de poliția din Pretoria în septembrie 1977. Turnarea filmului va începe în aprilie, în Zimbabwe, după cum a anunțat ministerul informațiilor de la Harare.

Am citit despre...

Influențe europene

■ E fără îndoială greu să alegi 18 Maeștri ai gândirii internaționale, așa cum a făcut Kenneth W. Thompson. După ce enumera „indicatorii obiectivi” pe care i-a avut în vedere (opera, influența exercitată etc.), Thompson mărturisește că selecția lui a fost iniuriată și de criterii subiective: „Nu numai că am cunoscut scrierile acestor gânditori, dar în cele mai multe cazuri oamenii înșiși mi-au fost apropiați. Elementul uman își face loc în orice evaluare științifică și ar fi incorect să tăgăduiesc influența lui aici.” Dar, „îndiferent cit de mare a fost contribuția lor sau ponderea exemplului lor personal și a influenței lor, nu am evitat critica personală și intelectuală. După părerea mea, cei mai mulți dintre ei sînt giganți intelectuali, dar nu sînt zei, ci filîțe omenești.” Natural, fiind el însuși american (profesor la Universitatea Virginia din Charlottesville), Kenneth W. Thompson s-a orientat mai ales spre reprezentanții americani ai principalelor curente în materie de politică externă (sau, mai curînd, de filosofie a politicii externe). Și totuși, cele mai multe dintre personalitățile evocate sînt europene, cel puțin prin locul nașterii, formație intelectuală și mentalitate, chiar dacă ale vieții valuri (cu deosebire oroarea nazistă) i-au transplantați în anii '30 și '40 de partea cealaltă a Atlanticului. Dat fiind că „izolarea geografică de Europa și asumarea de către flota britanică a rolului de a proteja interesele americane, în special în Atlantic” a ținut Statele Unite departe de vîlmășagul înconștrîrilor de pe continentul nostru, și procuparea față de subtilitățile diplomației și de jocul intereselor contradictorii într-o lume cu istorie dramatică le-a rămas, multă vreme, străină. Afluxul de inteligență europeană în perioada dintre cele două războaie a coincis cu transformarea țării într-o putere transatlantică. Noi veneți aduceau cu ei o experiență și o pasiune dintre cele mai utile.

Iată-i, așadar, pe Hans J. Morgenthau, născut la Coburg, în Bavaria, stabilit în Statele Unite în 1937, după ce fusese profesor de Drept internațional la Geneva și la Madrid, pe Nicholas J. Spykman, născut la Amsterdam, care a plecat în America în 1920,

ca student și a rămas acolo, pe John H. Hertz, născut la Düsseldorf, care a emigrat în Statele Unite, via Elveția, înainte de cel de-al doilea război mondial, pe Karl Deutsch, născut la Praga și refugiat în America în 1938. Cu toții au făcut cariere universitare pe măsura excepționalei lor competențe, au scris cărți de răsunset, dar n-au ajuns în posturi de decizie ca alți refugiați (Henry Kissinger sau Zbigniew Brzezinski) pe care Thompson nu-i enumeră printre marii oameni de concepție ai vremii noastre.

Două tendințe predomină gîndirea politică analizată de Kenneth W. Thompson: una pornește de la noeme, de la o preconcepție (de sorginte religioasă, morală, legalistă etc.), despre ordinea internațională ideală și caută metode pentru realizarea ei, cealaltă pornește de la concret, de la realitatea raportului de forțe, a interferențelor și coliziunilor între interesele naționale și caută căi pentru armonizarea lor. Dogmatismul primului tip de abordare este, după părerea autorului, o consecință a mentalității izolaționiste. Pragmatismul celui de-al doilea — un rezultat al interesului pentru istoria recentă a Europei și pentru dilemele ei actuale. Hans J. Morgenthau, în anii '60 principalul critic al implicării americane în Vietnam și în ultimii ani avocatul unei politici de neimixtiune în afacerile interne ale altor țări, a definit dilema în următorii termeni: „Avem de ales nu între principii morale și interesele naționale lipsite de demnitate morală, ci între un sistem de principii morale fără legătură cu realitatea politică și alt sistem de principii morale decurgînd din realitatea politică.” „Este dificil să măsoară influența lui Morgenthau — scrie Thompson. Raymond Aron a remarcat tragicul eșec al străduinței lui de a remodela politica externă americană. El a izbutit să influențeze mai puternic principiile de politică externă decît tactica deciziilor de zi cu zi. În anii '70, însă, nici un lider responsabil al vieții publice americane nu mai îndrăznește să vorbească cu dispreț despre necesitatea de a ține seama de interesele naționale în formularea politicii externe americane. Nici un secretar de stat nu mai putea pretinde că lumea ar fi scăpat de rivalitățile internaționale sau de politica de forțe. Nici un ziarist liberal nu mai putea ignora contraforțele naționalismului și internaționalismului.” Ideile acestea au pătruns însă greu, au fost contestate, Morgenthau fiind încă și mai marginalizat, și mai denigrat decît Kennan.

Felicia Antip

N. IONIȚĂ

„Verba volant...” ?

„A pennyweight of love is worth a pound of law”
(Proverb englez)

● La editura Trieste din Madrid, a apărut, sub îngrijirea lui Jacques Issorel, volumul **Poezie inedite** de Fernando Villalon. După moartea popularului poet andaluz (1881—1930) au rămas manuscrise necunoscute pe care Jacques Issorel le-a identificat. Actualul volum, în care sînt strîns 127 de poeme, întregeste opera lui Villalon, oferind o mostră elocventă a inspirației, a personalității poetice legate de cîntecul popular. Jacques Issorel este autorul unui amplu studiu introductiv și al notelor care întregesc volumul.

Amintiri din era napoleoniană

● Cărțile autobiografice ale lui Ernst Moritz Arndt aparțin de acum reprezentărilor clasice în literatura germană, fiind în același timp cele mai interesante dintre relatările făcute de martorii oculari asupra erei napoleoniene. În ca-

lătatea sa de secretar personal al contelui vom Stein, ca și în aceea de poet și observator al războiului din 1813, Arndt și-a putut forma și a putut comunica o viziune personală asupra evenimentelor istorice din acea perioadă. Cartea de **Amintiri**, publicată acum la editura „Verlag der Nation” din capitala R.D. Germane, se referă la anii 1769—1815, fiind ilustrată cu numeroase imagini de epocă și însoțită de un studiu introductiv semnat de R. Weber. În imagine — un portret din 1813 al lui Ernst Moritz Arndt.

Din lumea basmului

● Pe muntele Fujiyama s-a adunat un grup pestriț de vizitatori: Hânsel și Gretel — cu turtă dulce ca provizie de drum —, vrăjitoarea cu motanul ei, croitorașul cel isteț, iepurele și ariciul, Albă-ca-zăpada și multe alte personaje din lumea de basme a Fraților Grimm. Atît de mulți oaspeți exotici nu pot să nu atragă atenția: o japoneză în kimono a venit și ea cu aparatul să-i fotografieze. Autoarea tabloului din imagine este eleva Katja Mellen din München, participantă la concursul artistic „Bas-

mele Fraților Grimm, astăzi”, organizat — de procesorul dr. Paul Schwartz în colaborare cu Institutul Goethe din Osaka — pentru copii și tineri pînă la 18 ani din R.F. Germania și Japonia. Ecoul a fost puternic, dacă judecăm după cele 12 000 de creații prezentate: picturi în ulei, acuarele, guașe, desene, picturi pe mătase, tricotaje, țesături, împletituri. Au fost primite chiar și un „mobil” cu 43 de imagini pictate pe sticlă și un film de desene animate. O expoziție itinerantă este în curs de pregătire.

Trei cărți semnate Rubinstein

● La editura Robert Laffont au apărut în ultimii ani trei cărți semnate de celebrul pianist Arthur Rubinstein, mort în 1982, care spunea, în ultima, apărută de curînd: „Moartea? Dintotdeauna

am fost obșnuit cu ea. Sînt îmbrăcat în negru, ca un cioclu, iar pianul seamănă cu un cosciug”. Cele trei cărți se intitulază: **Zilele tinereții mele**, **Viața e lungă și Tinăra mea bătrînețe**.

Claudio Arrau

● La începutul lunii februarie, Claudio Arrau, celebrul pianist, împlinește 83 de ani. În pofida vârstei, se ocupă de coruri de copii, caută să descopere tinere elemente talentate, concertează pe diverse meridiane, anu-

lind — după cum spun impresarii — mai puține concerte decît acum un deceniu. Gîndurile, frămîntările, căutările și realizările sale sînt mărturisite în cartea **Arrau vorbește** — convorbiri cu Joseph Horowitz, apărute la editura Gallimard.

Toulouse-Lautrec

● În colecția **Albums ale cabinetului de stampe** a Bibliotecii Naționale franceze există o „galerie de portrete din La Belle Époque” datorate lui Toulouse-Lautrec. Jane Avril, Yvette Guilbert, Paule

Brebillon, Sarah Bernhardt, Réjane, la Goulue, Polaire etc., toate sînt prezente datorate lui Toulouse-Lautrec în albumul lui Michel Melot, apărut la editura Albin Michel.

Fragment fantastic

■ **DE la geamul meu se vede** — printre hornuri strimbe, acoperișuri zăgărnitoare de tablă, antene, virfuri de plopi, crengi de oțetari, cozi inteligente de pisici — calcanul mare și gol al unei case cu două etaje, în pustiu cărui, cam în dreptul primului nivel, este tălăș, puțin lateral, o ușă. Poate că, la început, cel care va citi această frază nu va găsi nimic extraordinar în ea, așa cum nici eu nu am găsit din prima clipă a instalării în această încăpere, ce este ciudat și anormal în peisajul care se vede de la geamul ei. De fapt, la început, prezența — e adevărat, ciudată — a ușii putea fi cu bunăvoință explicată: un fost balcon, așezat acolo de un arhitect excentric, dar dispărut între timp la vreun bombardament sau cutremur; sau legătura secretă cu altă clădire, care nu mai există de mult, dar a cărei urmă se mai deslușește, desen întunecat pe calcanul rămas în picioare. La urma urmei, la început nici nu era decît o tăietură dreptunghiulară, făcută în perețele cu tencuială cojită, închipuind continente necunoscute și mai păstrînd, în zonele intacte, literele decolorate ale unor reclame interbelice. Cîteva scinduri bălute de-a curmezișul, din interior, astupau de bine de rău golul, iar neglijența și decrepitudinea estompau ciudătenia faptului în sine, înglobîndu-l în derizoriu și în mizer. Și totuși, înainte încă de a se produce transformările care aveau să o pună în evidență și să o așeze în obsesie, înainte chiar de a-mi da scama că despre ea este vorba, simțeam ceva neliniștitor, malefic chiar, în peisaj, un element greu de depistat în banalitatea locului și mai greu încă de interpretat în înțelesurile cu cit mai limpezi cu atît mai auriitoare. Pentru că, la ce putea să slujească o ușă dînd spre văzduh, cu posibilitate de tranziție spre hornurile vecine? Ieșire de incendiu pentru soarecii domiciliați la mansardă sau, dimpotrivă, intrare pentru motanii de pe acoperișuri porniți la vîntoare în jungla podului? Intrare ingenioasă pentru fantomele descinse din miezul întinericului, sau, dimpotrivă, discretă ieșire la îndemîna somnambulilor porniți pe o rază de lună? Oricum, înainte de a mă hotărî asupra vreunui răspuns, întrebările au evoluat într-un registru diferit.

Lucrurile s-au precipitat odată cu intrarea în reparații a casei de peste drum. Într-o bună dimineață am descoperit-o înconjurată de schele pînă sus, la ușa din calcan. Prima bănuială a fost că sîrșitul misterioasei uși se apropie și îmi imaginam deja cu regret calcanul imens și plat, fără nici o spîrtură generatoare de întrebări. Dar nu. Ajunse la ea, lucrările nu numai că nu au zidit-o, ci i-au finisat cu grijă canaturile din care scosseră scindurile vechi și putrede ce o urîteau. Cîteva zile, cerceveau a rămas căscată pîtrat spre golul negru al podului, într-un ciudat și oarecum îngrijorător suspans. Apoi, în ușorii reparați și vopsiți proaspăt a fost montată o altă ușă, o ușă adevărată, de lemn lustruit, cu o clantă lucioasă de alamă, cu o tăbliță, pe care trebuia să fie scris un nume și cu un vizor.

Tot ce pot să spun este că nici una dintre întrebările mele nu mi se pare destul de serioasă pentru răspunsul acestei uși. Ea nu e făcută nici pentru soareci, nici pentru pisici, nici pentru fantome. Dacă as vedea atît de departe, aș putea descifra pe plăcuța numele proprietarului. Dar nu vîd atît de departe, ceea ce nu mă împiedică să simt că prin vizor mă privește cineva, bineînțeles, știu că totul e o prostie, că ușa are plăcuță și vizor pentru că e o ușă veche, adusă de undeva și montată în locul gol care trebuia umplut. Dar asta nu o împiedică să figureze noapte de noapte în cosmarele mele. O visez de fiecare dată întredeschisă, ca și cum în clipa următoare ar urma să intre sau să iasă cineva, și de fiecare dată mă trezesc înainte ca gestul, în sîrșit lămuritor, să se producă. O dată, din interior se auzeau voci pe care, bineînțeles, n-am reușit să le disting, iar altă dată, în fața pragului, în aer, plutea un preș cu motive geometrice, din iută. De fapt, m-am obșnuit cu ea și în realitate, și în vise. O singură dată m-am speriat: cînd mi s-a părut că disting, montată în calcan, puțin la dreapta uși, nouă, o sonerie. Atunci, mi-am mutat masa și, exasperată, m-am așezat cu spatele la geam.

Ana Blandiana

Jean NEGULESCO:

„Amintiri” (VIII)

Laudi și Dante. Îi am în singe”. (Mi-au trebuit două zile ca să descopăr că Laudî era Gabriele d'Annunzio, celebrul scriitor italian adorat de femei, amant al Eleonorei Duse și infocat partizan al participării Italiei la Primul Război Mondial).

În seara aceea, însoțindu-mă la „Chez Mère Louise”, unde îmi dădusem intîlnire cu Chou-Chou, Modigliani, în loc să mănince, a băut. Pentru că îi plătisem Pernods-urile mi-a dăruit un portret al lui Chou-Chou, desenat pe hîrtia ce ținea loc de fată de masă. Proaspăt întoarsă din Bretagne, strălucitoare și bronzată, Chou-Chou sporovăia tot soiul de nimicuri. Ce anume s-a vorbit în noaptea aceea nu prea mai țin minte pentru că am avut motive întemeiate să vreau să dau cu desăvîrsire uitării absolut totul. „Trebuie să îngemănăm viața cu arta. Vreau să trăiesc intens fiecă clipă, oricît de scurtă ar fi ea.”

Mie unul mi se părea că Modî spune banalități răsuflute. Chou-Chou însă căzuse cu desăvîrsire sub vraja chipului lui „cruciat din Livorno”. (Oare pentru că știa cit de mult se îngrășase în vacanță datorită bucătăriei bretonne, se simțea ea atît de flatată că în desenul său Modigliani îi făcuse un gît lung și subțire ca de lebădă?) Iar Modî se îmbătase. La plecarea i-a spus lui Chou-Chou un simplu „Tu vieni?” — Vii? — și Chou-Chou, hipnotizată, s-a ridicat și l-a urmat. Am rămas prostiți, privind în urma lor. Cum de putea să facă așa ceva? Era iubita mea. În aceeași noapte am ars în atelierul meu portretul făcut de Modî lui Chou-Chou. Aceasta este povestea primei mele iubiri pariziene și așa s-a încheiat viața mea cu Chou-Chou. Recunosc că am suferit după ea, deslî nu exagerat de multă vreme... Curînd altă „dragoste adevărată” avea să îi ia locul.

AMEDEO MODIGLIANI se născuse în 1884 la Livorno, pe coasta Toscanei, la nord-vest de Roma. Al patrulea copil al unei vechi și respectabile familii de evrei, nu avea decît paisprezece ani cînd o febră tifoidă l-a blagoslovit cu complicații pul-

monare urmate de tuberculoză. N-avea să se mai vindece niciodată. Cînd în 1906 a descins la Paris, la vîrsta de douăzeci și doi de ani, a lăsat în memoria celor care l-au văzut atunci o amintire de nesters: un tînar arhanghel italian cu ochi negri ca jăratecul și mini delicate și nervoase. Prin simpla lui prezență impunea. Dacă la început se îmbrăcase și arăta ca un dandy conservator, foarte curînd avea să adopte uniforma boemă, rămîind însă, chiar și așa, un print. Sclav al lui Venus, își revendica gloria masculină prin năprasnice încăierări în Montmartre: din clipa cînd o femeie frumoasă se arăta sensibilă la farmecele lui devenea fanfaron, făcea avansuri, îndrăznea. Întreprindea întotdeauna totul cu adevărată furie. Lucra în disperare. Bea în disperare. Trăia parcă împins de o violentă dorință de auto-distruge.

În perioadele negre — infinit mai dese și mai lungi decît cele cînd lucra — avea un singur cumpărător, pe Părintele Leon. Cu deplină îndreptățire, acest bătrîn colecționar își făcuse socoteala că dintr-o sumedenie de tineri artiști de la care achiziționa lucrări nu se putea ca măcar unul să nu devină celebru, asigurîndu-i deci și lui o bătrînețe confortabilă: din nefericire Moș Leon avea să-și piardă prematur vederea, fiind nevoit să-și vîndă colecția, înainte de vreme, pe o nimică toată. „Am un singur client și acela e orb”, comenta sarcastic Modî.

În 1909, cînd a decis să se mute din Montmartre în Montparnasse, înainte de a-și părăsi atelierul din rue Lepic, a încins un foc zdravăn pe terasă și și-a ars absolut toate desenele, cîteva sute, rodul muncii din ultimii trei ani. „Niște babioles — mîzgăleli de tinerete. Nu meritau altă soartă”. Așa considerase el că trebuie să își ia rămas bun de la Montmartre.

În Montparnasse l-a cunoscut pe Brâncuși. Prietenia romînului și exemplul sculpturilor sale — expresie supremă a formei în sine — i-au insuflat lui Modî tocmai libertatea de care avea nevoie. Măiestra lui Brâncuși l-a impresionat și inspirat. În desenele și în picturile lui, primatul avea să-l dobîndească linia-pură, sigură de sine, senzuală și majestuoasă. Portretele lui s-au alungit, aidoma sfinților din icoanele bizantine, chipurile au imprumutat ceva din propria sa eleganță și grație. Prin trăsături de penel simple și melancolice gîturile s-au înălțat asemenea unor coloane ondulatorii pe care au prins să se

reazeme chipuri prelungi. Deseori în locul ochilor punea simple pete de culoare — verde, albastru sau viorie —, influență directă a găurilor din măștile africane. În ciuda acestor simplificări, portretele și-au păstrat un tulburător universal al lor și o uimitoare personalitate.

Ca evreu, era mîndru de ascendenta lui. Vorbea o franceză superbă, rostogolind melodios r-urile. Se vedea cit de colo că este o limbă pe care o iubește. Ridea într-un fel anume, scurt și totuși defel tăios. Picasso îi plăcuse încă de la prima lor intîlnire. Ulterior însă avea să descopere că acesta îl taxase drept rapin famelique — „pictor famelic”. Atunci Modî a început și el să afirme că uniforma de muncitor parizian adoptată de Picasso era pretențioasă demagogică, drept care Picasso l-a disprețuit și mai mult pe frumosul și ținărul italian pentru că nu mai termina cu bețiile și nu se sfîia să se drogheze în vîzul lumii. Și totuși, cu toate defectele lui, Modî avea să i-o sufle lui Picasso pe frumoasa Fernande, model perfect și iubită de suflet.

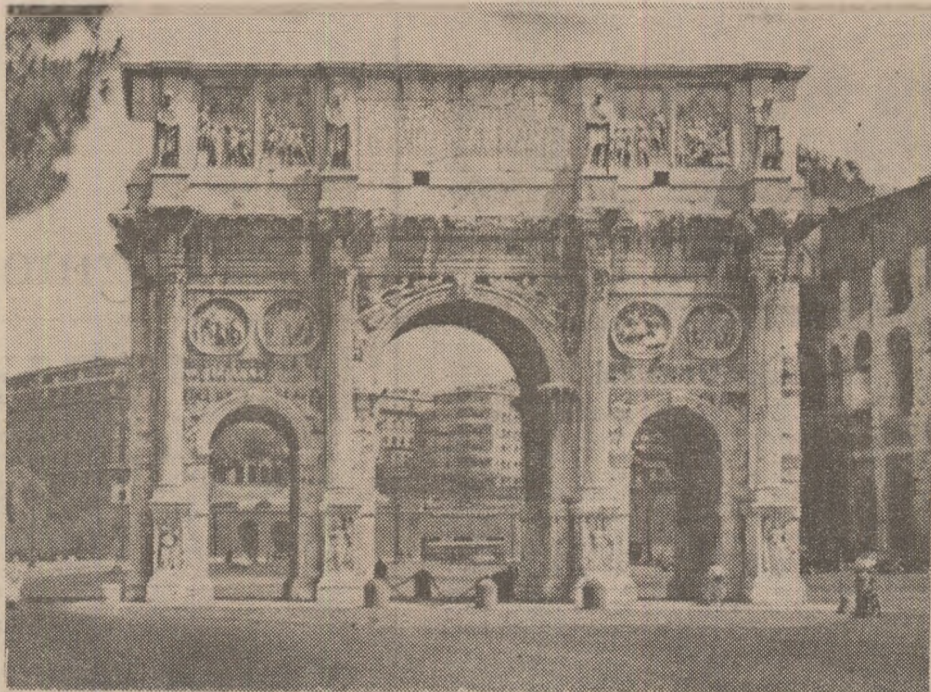
„Da, este un tip aparte. Sigur că are îndemînare. Și mină bună, chiar foarte bună, pentru schițe. Dar pictor? Nu, în nici un caz nu este un pictor”, a conchis Pablo.

În schimb, de Utrillo l-a legat o prietenie cum nu s-a mai văzut. Nu se desprăteau zile și nopți la rînd. Aveau nevoie unul de altul, dacă-i țineau picioarele, dacă nu se agățau unul de brațul celuilalt. Barmenilor și chelnerilor din Montparnasse le era groază de încăierările lor.

„Utrillo este cel mai marrrre pictor al zilelor noastre; nimeni nu bea ca el.” „Ba nu, Modî, tu ești mai bun. Ești cel mai mare!” „Nu vorbi ca un papagal. Tu ești cel mai marre, Utrillo.” „Ba tu, Modî, și dacă mai repeți o dată...” „Tu ești...” Modî nu apuca să-și termine vorba fiindcă Utrillo îl și pocnise. Modî răsturna masa. Se luau zgometos la trîntă croind o potecă de haos în jurul teighelei barului: mese și scaune răsturnate, sticle și pahare sparte. Aruncați afară, continuau să se bată, în șant, deși cu mișcări mult incetinite. Pînă la urmă, sfîrșîți de oboseală, adormeau. Se trezeau tremurînd de răcoarea dimineții, goi pușcă. Peste noapte borfașii îi je-fuiau dezbrăcîndu-i de haine.

În românește de
Manuela Cernat

Drumuri italiene previzibile

Roma. Arcul lui Titus

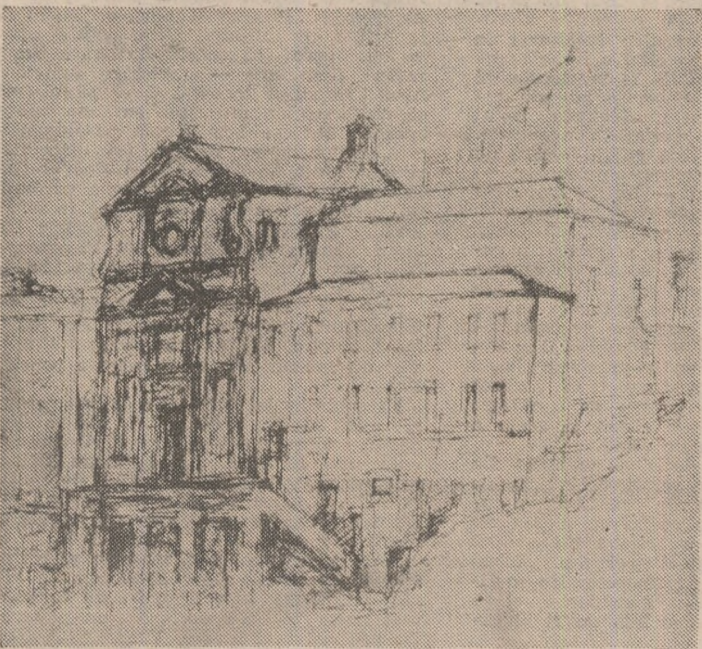
DRUMURILE oricărui călător la Roma, ca de altfel în orice așezare omenească, sînt previzibile. Ele încep prin a iscodi istoria mai veche sau mai nouă a locului și, firește, spiritul acestuia. În afara unei asemenea curiozități intelectuale, călătoria rămîne doar o deplasare pasivă, sfîrșind inevitabil în banalitate.

Amin o vreme bucuria reîntîlnirii cu lumea romanescă a lui Rebreanu, al cărui centenar îl vom omagia pe aceste meleaguri, și-mi îngădui pentru început o cit mai nuanțată bucurie a privirii. Un imens dirijabil dansează lenes deasupra centrului istoric al Cetății Eterne (dar unde nu-i istorie la Roma?) și vestește trecătorului curios și dornic să-și înalțe privirile spre cer că în curînd va fi Anul Nou. Mingii de la distanță trupul dolofan, cu moliciuni rubensiene al dirijabilului, refuz în gînd oferta unei fabrici de automobile pe care colosul o flutură citeva ceasuri pe zi desupra capetelor noastre și, pentru moment, mă las angajat fără voință într-o coloană de tineri, elevi și studenți, mărșăluind zgomotos în Piazza Venezia. Cîteva carabinieri asistă impasibili la ceea ce se întîmplă sub chiar nasul lor și urmăresc mai degrabă amuzată mișcările haotice ale unei coloane ce se răsucește ca o ființă vie între cele citeva artere monumentale năpustite frenetic spre trupul de marmură al monumentului închinat lui Vittorio Emanuele și recunoștinței naționale.

Tabloul are culoare: eșarfe stridente, lozinci alb-roșii, fulare fluturînd dezinvolt la gîtul unor tinere abia ieșite din pubertate... Înțeleg ușor că solicită reforme radicale, o nouă legislație a învățămîntului de toate gradele, scutirea de taxe etc. Peste citeva zile i-am reîntîlnit, demonstrația creșcuse în amploare și în numărul de decibeli. La Roma se reuniseră sute de mii de tineri de pe tot cuprînsul Italiei și lăsaus impresia că sînt ceva mai organizați. Vreme de citeva ore am fost prizonierul lor în metrou — afară ploua cu găleata și demonstrații se mulțumeau acum să cucească subteranele Romei — urmărindu-i cu cită osîrdie vopseau pereții de marmură scriind tot felul de slogane ori rupind afișele policrome ale unor partide politice potrivnice revendicărilor lor. Zgomot, prea mult zgomot la Roma, ar fi putut decide cineva prea pripit. Și totuși, după numai citeva ceasuri, fără incidente prea grave, totul a intrat în normal. Chiar și ploala imprevizibilă a stat ca prin farmec și sus, prezentă autoritară, venind dinspre San Pietro, dirijabilul înainta greoi dar egal, tăind cerul în două felii simetrice. Defila plutind pe o mare fără valuri, uriașul balon argintiu se juca parcă cu privirile noastre, invitîndu-ne în labirîntul străzilor din jurul Colosseumului. Arcadele de piatră, ferestre ample spre trecut, lasă ochiului bucuria de a descoperi clipe, iar minții, eternitatea.

AȘ spune și eternitatea românească, așa cum poți singur a o percepe în umbra de marmură a Columnei din Forul Traian, așa cum am simțit-o în spațiul de reflecție al Academiei din România, la o seară culturală consacrată în exclusivitate lui Liviu Rebreanu. Sau, la fel de adevărat, cum reverberază ea din cele citeva tablouri pictate aici acum mai bine de un veac de Nicolae Grigorescu.

Pe o colină — una din cele șapte, nu? — identifice, nu fără plăcere, terasa de unde pictorul a surprins într-un cadru panoramic orizontul îndepărtat al orașului. Turle elegant arcuite creează

Roma. Vedere spre templul lui Saturn. Desen de János Bencsik

punctele de reper ale celor citeva planuri succesive, individualizate cromatic, iar Tibrul stabilește conjuncția între două tipuri distincte de imagine. Unul dominat de linia arabică a Forului Roman, un conglomerat de antichități greco-romane, iar altul, de viziunea vie, incitantă, a Renasterii. Văzută de aici, Roma pare un fluture colosal cu aripile stropite cu toate culorile lumii. În jurul fiecărei coloane, turle ori ruine lumina compune o aură augustă și decupează contururi evanescente.

Ca întotdeauna în astfel de împrejurări încerc să plonjez cit mai adînc în timp și în propria-mi ființă. Timpul se comprimă și pentru o vreme sînt în urechi, la început vag și apoi din ce în ce mai distinct, zgomotele de altădată ale străzii, rumoarea din incinta senatului sau din Termele lui Caracalla sau, de ce nu?, frazarea amplă a unui de curînd scris poem eroic, de gloriificare a imperatorului. Dinspre For, străbătînd, pe sub Arcul lui Titus, Via Sacra, alaiul imperial se îndreaptă și pătrunde, în ovațiile mulțimii îmbătută de soarele peninsulei, în rotundul Coloseumului. Spectacolul violent și măreț incită asistența. În arenă oamenii mor pentru plăcerea celor care, în loji, jubilează. Dacă rolurile ar fi cumva inversate n-ar fi nimic nou pe lume. Quo vadis?

Cred că nu din întîmplare Grigorescu a pictat într-unul din puținele lui peisaje romane un cîntăreț. Este un pifferaro, o haimana simpatcă dispusă perpetuu să cînte oricui ar fi dispus să-l asculte. Poartă în glas și în suflut melodii vioale, ritmate, sau tînguiri nostalgice. După caz. Cîntînd înainte de orice pentru propria lui plăcere, nu-l de mirare că-și află deseori ascultători credincioși. Cine refuză pierde.

La Roma se cîntă și astăzi ca și altădată, desi grijile nu sînt deloc puține. O făcea un instalator meșterînd la obloanele unui magazin de pe Corso, o fată care vindea Nuova Pianta di Roma, un bătrîn taximetrist așteptînd liniștit la un semafor culoarea verde, un chitarist tucuriu pe coridoarele metroului, Ray Charles la Grand Hotel. O fac însă în primul rînd fîntînile Romei. E, știu bine, previzibil, dar un popas la Fontana di Trevi poate echivala cu o meditație despre grandioarea sau drama barocului, despre vitalitatea imaginarului, despre frumos. N-am auzit încă să se fi compromis într-atît termenul incit să decretăm trecerea lui în vocabularul pasiv. În piața Navona, un susur continuu vine parcă direct dintr-o pinză abia isprăvită de unul din zecile de pictori ce-și fac aici veacul în speranța mult-așteptatului cumpărător.

Pe Via Marguta — mulți artiști români au pășit pragul atelierelor de aici —, înghesuindu-și șevaletele unul într-altul, pictorii încearcă să descifreze pe pereții lăgăroși ai vechilor palate din preajmă scenele eroismului roman de altădată. Alții, preferă viziunea artizanală a cărților poștale ilustrate. Unde este spiritul critic? — se vor întreba riguroșii. Îndeosebi în sălile muzeelor, le voi răspunde. În Castelul San Angelo expune Salvatore Fiume, iar în incinta Academiei naționale franceze — instalată în Vila Medici din grădina Pincio — expoziția Renzo Vespianti. Era de fapt o sumă de ilustrații la opera neorealismului Pier Paolo Pasolini. Și un omagiu. Așa cum s-a voit și a fost conferința profesorului ieșean Constantin Ciopraga despre opera literară a lui Liviu Rebreanu.

ACADEMIA din România, aureolată de numele ctitorilor, veritabilă insulă de spirit românesc în chiar inima verde a Romei, concentrează numeroase eforturi și năzuințe de afirmare a valorilor noastre în spațiul italian, asigurînd climatul unui dialog viu și complex între culturile a două popoare cu origine comună. Centenarul Rebreanu a dezvăluit publicului, așa cum o făcuseră în jurul anilor '30 traduceri ale operelor sale semnate de Enzo Loreti, Agnesina Silvestri Georgio, articolele lui Ramiro Ortiz, vocația universală a scriitorului, fondul etern uman al acestor romane de inconfundabilă substanță românească. De asemenea realități aveam a mă convinge eu însumi la Universitatea din Bari, unde studenții profesoarei Adriana Senatore probau nu numai cunoaștere și interes, dar și efortul unor filiații posibile de certă valoare.

Premierea profesorului Ciopraga cu distincțiile Centrului de cultură mediteraneană și ale Academiei ARIETA, cooptarea altor oameni de cultură români în cadrul acestei academii — editorul Antonino Barone, președintele ei, este omniprezent, nutrirînd un autentic cult pentru spiritualitatea românească — a dobîndit semnificația unei invitații la dialog. Un dialog între egali.

La ceasul înserării, plimbîndu-mă pe aleile parcului Borghese, i-am mărturisit prietenului Laurențiu Ulici: la Roma, ca de altfel în întreaga Italie, cuvintele **român**, **România** se pronunță ușor. Poate că ar trebui mai des. M-am bucurat aflînd că lui Marin Mincu, profesor asociat la Facultatea de litere din Firenze, îi apare o nouă carte la o prestigioasă editură italiană. De data aceasta criticului i se tradusesse un volum de versuri. Un succes al unui om, o izbîndă pentru noi toți.

Pe un zid înnegurat de secole, al Forului, o hartă de marmură albă desenează amplu rotundul Daciei strămoșilor noștri. Privînd-o, în vecinătatea maiestuoasei Columne, m-am simțit dintr-o dată acasă. Imediat însă m-am rușinat. Nici aici nu fusesem pină atunci printre străini.

Valentin Ciucă

PREZENȚE ROMÂNEȘTI

SPANIA

● Revista internațională de poezie „Equivalencias/Equivalences”, editată la Madrid de reputatul om de literă Justo Jorge Padron, și-a făcut o datorie din a prezenta iubitorilor de poezie din toată lumea esanțioane reprezentative din lirica românească. În primele 10 numere au apărut poeme de Marin Sorescu, Nichita Stănescu, Dinu Flămînd, Mircea Cîmban și Ana Blandiana. Grupajele respective, bine alese și consistente, cuprînzînd 10—15 poeme, sînt reproduse în original și traduse în limbile spaniolă și engleză, fiind însoțite de pertinente articole bibliografice în care este schițat profilul liric al autorului antologat, fixîndu-i-se locul în mișcarea poetică actuală.

Poezii noastre apar în compania unor nume de prestigiu din lirica mondială, precum Octavio Paz, E. Guillevic, Alain Bosquet, Michael Hamburger, Rafael Alberti, Vasco Popa, Eugenio de Andrade, Martin Booth, Jorge Guillen, Mario Luzi, Richard Burns, Leopold Sédar Senghor, Jean Cassou — de altfel bine cunoscuți cititorului român datorită doschiderii pe care cultura noastră o manifestă față de aspectele majore ale literaturilor din toată lumea.

R. F. GERMANIA

● Dedicat romanistului Franz Rahut, cu prilejul împlinirii vîrstei de 85 de ani, volumul **Romanische Literaturbeziehung im 19. und 20. Jahrhundert** (Tübingen, Gunter Narr Verlag, 360 p.) cuprinde două studii referitoare la literatura română: Felix Karlinger urmărește elementul idilic și cel anti-idilic din colinde la Jacint Verdager și la Ion Pillat și Lucia Blaga. În timp ce Winfried Kreutzer cercetează poezia lui Eminescu în raport cu romantismul francez, axîndu-se asupra mitului răzvrătirii, al căderii și al salvării.

● În numărul său pe iulie-septembrie 1985, prestigioasa revistă de poezie „Das Boot” publică un grupaj de versuri sub titlul **Lirica ucraineană din România**, reunind poezii din creația lui Ivan Kovaci, Mechailo Mechailiuk, Iurii Pavliș și Ivan Nehrluk, în traducerea lui Claus Stephani.

R. P. UNGARĂ

● Revista de literatură comparată „Neohelicon” a dedicat numărul 1 din volumul XII, 1985, profesorului Jacques Volsine, fost președinte al Asociației Internaționale de Literatură Comparată și director al celebrei reviste de la Paris, „Revue de littérature comparée”. Printre numeroșii colaboratori ai numărului se află și Alexandru Dutu, cu un studiu despre cursurile de literatură comparată ale lui Pompiliu Eliade și Charles Drouhet, exemple de moduri de predare a literaturii franceze.

ITALIA

● Cu prilejul centenarului nașterii scriitorului Liviu Rebreanu, în orașul italian Bari a avut loc o manifestare culturală organizată de Centrul cultural internațional și Universitatea de studii din localitate.

Au fost prezentate conferințe cu privire la viața și opera scriitorului român. A fost proiectat filmul „Pădurea spinu-raților”.

AUSTRIA

● La Ambasada R.S.R. din Viena, Yarodara Nigrim a susținut un recital de poezie românească, primit cu deosebit interes de ascultători.

R.S.F. IUGOSLAVIA

● Presa iugoslavă continuă să comenteze prezența Teatrului „Nottara”, cu spectacolul **Cum vă place de Shakespeare**, la Festivalul internațional BITEF de la Belgrad. Revista „Ilustrovana Politika” (Belgrad) analizează substanța filosofică a lucrării scenice.

„România literară”

Săptămînal de literatură și artă editat de Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România
Director **GEORGE IVAȘCU**

5 lei

REDACȚIA: București, Piața Scintei nr. 1, poarta B2-B3, telefon 17 60 10. ADMINISTRAȚIA: Calea Victoriei 115. Telefon: 50 71 96. ABONAMENTE: 3 luni — 65 lei; 6 luni — 130 lei; 1 an — 260 lei. Tiparul: Combinatul Poligrafic „CASA SCINTEI”